

Nr 177.

Ankom till riksdagens kansli den 23 maj 1930 kl. 6 e. m.

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen
angående vissa i samband med 1927 års skolreform
stående frågor m. m. jämte åtskilliga i ämnet väckta
motioner.*

(2:a avd.)

I den till riksdagen den 3 januari 1930 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1930/1931 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkt 148 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag) föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna en höjning av det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken för budgetåret 1930/1931 med 587,900 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t under punkt 153 av samma huvudtitel föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken m. m. för budgetåret 1930/1931 beräkna ett extra anslag av 878,400 kronor.

Kungl. Maj:t har vidare under punkterna 155, 156, 157 och 158 av åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, för budgetåret 1930/1931 beräkna

dels till extra arvoden åt teckningslärare vid de allmänna läroverken ett extra anslag av 119,700 kronor,

dels till extra arvoden åt gymnastiklärare vid de allmänna läroverken ett extra anslag av 105,200 kronor,

dels till extra arvoden åt musiklärare vid de allmänna läroverken ett extra anslag av 45,300 kronor,

dels ock till extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete vid de allmänna läroverken ett extra anslag av 47,300 kronor.

Slutligen har Kungl. Maj:t under punkt 161 föreslagit riksdagen att, bland annat, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, för budgetåret 1930/1931 beräkna en höjning av den i det ordinarie re-

servationsanslaget till de allmänna läroverken ingående posten: arvoden åt skolläkare, nu 37,325 kronor, med 3,875 kronor till 41,200 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten, den 31 januari 1930 dagtecknad proposition, nr 119, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för sistnämnda dag, föreslagit riksdagen att

I. beträffande de allmänna läroverken:

A. de allmänna läroverkens organisation:

medgiva, att, utöver vad beträffande denna organisation nu är stadgat, vid realskola må, i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet angivit, femårig och fyraårig linje kunna anordnas som förenad linje med anknytning till folkskolans såväl fjärde som sjätte klass;

B. upprättande och ombildning av läroverk:

besluta:

a) i avseende å allmänna läroverk för flickor:

1. i Örebro skall från och med den tid, Kungl. Maj:t bestämmer, upprättas ett högre allmänt läroverk för flickor, omfattande realskola med anknytning, på sätt departementschefen tidigare i statsrådsprotokollet angivit, till folkskolans såväl fjärde som sjätte klass, ävensom fyraårigt latingymnasium, under villkor att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor;

2. i en var av städerna Linköping och Borås skall från och med den tid, Kungl. Maj:t bestämmer, upprättas en realskola för flickor med anknytning, på sätt departementschefen tidigare i statsrådsprotokollet angivit, till folkskolans såväl fjärde som sjätte klass, under villkor att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor;

3. realskolorna vid de högre allmänna läroverken för flickor i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg skola anordnas med anknytning, på sätt departementschefen tidigare i statsrådsprotokollet angivit, till folkskolans såväl fjärde som sjätte klass, under villkor att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor;

b) i avseende å allmänna läroverk för gossar och samläroverk:

1. gymnasiet vid det högre allmänna läroverket i en var av städerna Linköping och Borås skall ombildas till samgymnasium, under villkor att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor;

2. vid ett vart av de allmänna läroverken i Linköping, Karlskrona, Väster-
vik, Arvika, Söderhamn och Åmål skall en femårig linje av realskolan om-

bildas till en sådan förenad linje som här ovan under A omförmäles, och vid ett vart av de allmänna läroverken i Borås, Örebro, Halmstad, Sundsvall, Östersund, Hälsingborg, Jönköping, Eksjö, Uddevalla, Vänersborg, Härnösand, Ängelholm, Trälleborg och Falköping ävensom vid östra realskolan i Göteborg och realskolan i Malmö skall en fyraårig linje av realskolan ombildas till dylik förenad linje;

c) i avseende å lyceerna:

1. — med bibehållande av lyceelinjen vid vartdera av högre allmänna läroverket för gossar i Malmö och högre realläroverket i Göteborg samt av latinlyceelinjen vid statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm — skall dels vid högre latinläroverket i Göteborg samt vid högre allmänna läroverken i Uppsala och Lund med upprättandet av vederbörande lyceelinjer tills vidare anstå;

dels ock vid statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm, med upprättandet av reallyceelinjen och den nyspråkliga lyceelinjen tills vidare anstå samt i stället tills vidare finnas ett gymnasium, omfattande fyraårigt latin-gymnasium och fyraårigt realgymnasium, samt en realskola, anordnad med fem ettåriga klasser och anknyttande till folkskolans fjärde klass;

2. intill dess organisationsplanen beträffande lyceelinjerna blivit fullt genomförd, skall Kungl. Maj:t äga att, efter förslag av skolöverstyrelsen och inom gränserna för de för ändamålet beviljade anslagen, fatta de beslut, som kunna bliva erforderliga med hänsyn därtill att, på grund av att upprättandet av vissa lyceelinjer uppskjutes, behov kan uppstå av utökning av realskola respektive gymnasium vid vederbörande läroverk genom upprättande av nya parallellavdelningar;

3. första krets av lyceelinje må upprättas endast under förutsättning att minst 8 lärjungar blivit godkända i de vid slutet av vårterminen anställda inträdesprövningarna.

C. anslag till de allmänna läroverken:

dels för inrättande av nya ordinarie ämneslärartjänster vid de allmänna läroverken, med den fördelning som av Kungl. Maj:t bestämmes, m. m. höja det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 588,750 kronor;

dels för höjning av den i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående posten: arvoden åt skolläkare höja nämnda anslag, nu 37,325 kronor, med 3,875 kronor till 41,200 kronor;

kommande förty, vid bifall ej mindre härtill än även till Kungl. Maj:ts under punkterna 148, 149 och 150 i statsverkspropositionens åttonde huvudtitel framlagda förslag, det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken, nu 7,453,225 kronor, att ökas med 634,525 kronor till 8,087,750 kronor;

dels till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken m. m. anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 817,100 kronor;

dels till arvodesförhöjning åt vissa extra ordinarie ämneslärare vid högre lärarinneseminariet, allmänna läroverk och statens folkskoleseminarier anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 55,000 kronor;

dels till extra arvoden åt teckningslärare vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 119,600 kronor;

dels till extra arvoden åt gymnastiklärare vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 105,900 kronor;

dels till extra arvoden åt musiklärare vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 45,300 kronor;

dels till extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 47,300 kronor.

II. *beträffande kommunala flickskolor och flickskollinjer:*

A. upprättande av kommunala flickskollinjer:

dels godkänna följande allmänna förutsättningar för åtnjutande av statsbidrag till kommunal flickskollinje:

1. Kommunal flickskollinje skall vara inrättad vid allmänt läroverk samt vara upprättad och underhållen av skolområde, bestående av ett eller flera skoldistrikt, eller, efter Kungl. Maj:ts beprövande, av annan kommunal samfällighet eller förening av flera sådana, samt hava till ändamål att bereda kvinnliga lärjungar, som genomgått näst högsta klassen av realskola vid allmänt läroverk, tillfälle att inhämta ett högre mått av allmän medborgerlig bildning med hänsyn tagen till den kvinnliga ungdomens egenart och därvid tillika i större eller mindre utsträckning förbereda lärjungarna för praktisk verksamhet, särskilt inom hemmets område.

2. Kommunal flickskollinje skall vara anordnad med treårig lärokurs.

3. Inom de två högsta klasserna av kommunal flickskollinje skall undervisningen, i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som gälla för kommunala flickskolor, anordnas antingen på både en teoretisk och en praktisk utbildningslinje eller på endera av dessa linjer.

4. Kommunal flickskollinje skall, vare sig den omfattar både en teoretisk och en praktisk linje eller enbart en av dessa linjer, hava sammanlagt minst 30 lärjungar.

5. Kommunal flickskollinje skall stå under skolöverstyrelsens inseende.

6. Varje årsklass skall i de teoretiska undervisningsämnena åtnjuta från föregående och efterföljande årsklass skild undervisning.

7. Vid varje kommunal flickskollinje skall minst halva antalet av de ordinarie lärarna utgöras av kvinnor.

8. Läsåret skall hava samma längd som vid det allmänna läroverk, vid vilket flickskollinjen är inrättad.

9. Skolområdet skall för undervisningen tillhandahålla tjänliga och tillräckliga lokaler samt erforderliga och lämpliga skolmöbler och nödig undervisningsmateriel.

10. Statsbidrag till kommunal flickskollinje må utgå endast där Kungl.

Maj:t, med hänsyn tagen till inom skolområdet redan befintliga läroanstalter, för vilka statsbidrag utgår, finner förutsättningar saknas för uppehållande eller upprättande av fullständig flickskola och prövar inrättandet av kommunal flickskollinje med av skolområdet föreslagen organisation vara för orten behöfligt och lämpligt.

11. Undervisningen i kommunal flickskollinje, vilken skall stå öppen för elever oberoende av deras hemorter, skall vara avgiftsfri, såvida ej i visst fall på grund av särskilda undantagsförhållanden annorlunda bestämmas i skolans reglemente. Terminsavgifter må dock i intet fall bestämmas till olika belopp för elever allt efter deras olika hemorter, ej heller påföras medellösa lärjungar.

12. I övrigt skall kommunal flickskollinje vara organiserad och undervisningen därstädes anordnad i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som gälla för kommunal flickskola;

dels bestämma,

att lärarpersonalen vid kommunal flickskollinje skall åtnjuta samma avlösningsförmåner med därtill hörande villkor och bestämmelser, som äro eller varda bestämda för lärare vid kommunal flickskola, dock med iakttagande, att de i sådant hänseende stadgade särskilda arvoden skola utgå till rektor vid kommunal flickskollinje med 400 kronor, till biträdande föreståndarinna med 100 kronor, till vikarierande rektor med 200 kronor samt till vikarie för biträdande föreståndarinna med 100 kronor, allt för år räknat;

dels föreskriva, att i fråga om utgående av statsbidrag till kommunala flickskollinjer skola, förutom vad angår själva organisationen och därmed sammanhängande eller likartade spörsmål, gälla följande grunder:

I.

Statsbidrag till kommunal flickskollinje, vilken av Kungl. Maj:t blivit erkänd såsom sådan, utgår på följande sätt:

a) till flickskollinje, där undervisningen är anordnad på teoretisk och praktisk linje eller på enbart teoretisk linje, med 9,200 kronor för år, och till flickskollinje, där undervisningen är anordnad på enbart praktisk linje, 5,600 kronor för år; samt därutöver

b) till parallellavdelning av lägsta årsklassen med 2,800 kronor för år, dock att sådant bidrag må utgå till högst så stort antal parallella klassavdelningar, som uppkommer med iakttagande därav, att vid läsårets början minst 30 lärjungar komma på varje sådan avdelning inom årsklassen, innan ny klassavdelning upprättas inom densamma, samt att parallellavdelning ej må upprättas utan skolöverstyrelsens medgivande;

c) till parallellavdelning av årsklass inom de två högsta klasserna, under iakttagande av de i b) angivna begränsningarna, med 2,800 kronor för år för parallellavdelning inom den teoretiska linjen och med 1,400 kronor för år för parallellavdelning inom den praktiska linjen;

d) till undervisning i ämnena hushållsgöromål, kvinnlig slöjd, barnavård och trädgårdsskötsel med 75 kronor för läsår och veckotimme, under villkor att vid läsårets början vid undervisningen i dylikt tillvalt ämne antalet lärjungar i

varje lärjungegrupp inom viss klass icke understiger 5 samt att minst 15 lärjungar komma på sådan lärjungegrupp, innan ny grupp för ämnet upprättas.

Härförutom skall till varje kommunal flickskollinje av statsmedel utgå bidrag för lärare enligt samma grunder som gälla för kommunal flickskola.

II.

Till skolområde, vilket enligt plan, som av Kungl. Maj:t godkännes, upprättar kommunal flickskollinje genom successivt uppbyggande med en eller två klasser av sådan linje, skall, under den tid, som erfordras för dess utbyggande till treårig kommunal flickskollinje, och utan hinder därav att densamma icke omfattar tre årsklasser, statsbidrag, med tillämpning i övrigt av de här ovan under A I stadgade grunder och med de i fråga om de två högsta årsklasserna av praktisk linje där angivna undantag, beräknas till 2,800 kronor för varje årsklass eller avdelning av årsklass, under villkor:

- a) att linjen i medeltal har minst 10 lärjungar i varje årsklass;
- b) att linjen fortsättningsvis uppbygges år för år i oavbruten följd;
- c) att vid linjen finnas ordinarie lärare till ett antal, som med en understiger antalet årsklasser i linjen, dock att då enbart praktisk linje är upprättad, endast en ordinarie lärare behöver anställas och att denne behöver tillsättas först vid tredje klassens upprättande, samt att rektor förordnas vid den nya organisationens påbörjande; ävensom
- d) att flickskollinjen i övrigt i tillämpliga delar är anordnad i enlighet med de för kommunal flickskollinje gällande föreskrifter.

III.

För utbekommande av statsbidrag enligt här ovan under A I och II givna stadganden skola i övrigt gälla de föreskrifter, som i sådant avseende äro eller varda utfärdade för kommunala flickskolor;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att ifråga om tillämpningen av de under A I—III angivna grunder utfärda de närmare föreskrifter, vilka, i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller i fråga om kommunala flickskolor, kunna finnas erforderliga;

dels ock besluta,

a) att lärarpersonalen vid kommunala flickskollinjer skall vara delaktig i statens pensionsanstalt, med iakttagande i tillämpliga delar av vad angående delaktighet i denna anstalt är stadgat i fråga om lärare vid kommunala flickskolor, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärdade de närmare bestämmelser, som på grund härav finnas erforderliga; samt

b) att, därest på grund av inrättandet av kommunal flickskollinje statsunderstödd enskild högre flickskola på orten upphör med sin verksamhet och på den grund vid den senare skolan anställd ämneslärarinna med full tjänstgöring går förlustig sin anställning, hon må, under förutsättning att hon vid början av skolans avveckling uppnått en ålder av 50 år samt vunnit sådan anställning, som nu angivits, vid statsunderstödd enskild läroanstalt före den 1 mars 1930, intill dess hon fyller 60 år, av statsmedel åtnjuta en årlig ersättning uppgående

till två tredjedelar av den avlöning hon i enlighet med gällande bestämmelser vid entledigandet åtnjöt från skolan, tillfällig löneförbättring och eventuellt utgående dyrtidstillägg däri inberäknade, samt för tiden därefter en årlig pension till samma belopp, som skulle tillkommit henne, därest hon intill uppnåendet av sistnämnda ålder varit i tjänst vid statsunderstödd enskild flickskola; skolande vad nu sagts äga tillämpning beträffande lärarinnor vid sådana skolor, vilkas avveckling påbörjats inom tio år, räknat från den 1 januari 1931.

B. kommunal flickskola, som är förenad med statlig realskola för flickor: föreskriva, att å ort, där efter prövning av Kungl. Maj:t kommunal flickskola är i visst organisatoriskt avseende, på sätt departementschefen i statsrådsprotokollet angivit, förenad med statlig realskola för flickor, rektor skall, utom lön såsom rektor vid den statliga realskolan, åtnjuta ett särskilt årligt arvode av 600 kronor.

C. anslag till kommunala flickskolor och flickskollinjer: dels, med uteslutande ur riksstaten av det ordinarie förslagsanslaget till statsbidrag till kommunala flickskolor å 50,000 kronor, därstädes uppföra ett ordinarie förslagsanslag till statsbidrag till kommunala flickskolor och flickskollinjer med enahanda belopp, 50,000 kronor; dels medgiva, att tillfällig löneförbättring må för tiden 1 juli 1930—30 juni 1931 utgå till lärarpersonalen vid kommunala flickskolor och flickskollinjer med följande belopp: till ordinarie manlig ämneslärare med 600 kronor; till ordinarie kvinnlig ämneslärare med 500 kronor; samt till extra ordinarie ämneslärare och timplärare med belopp, som Kungl. Maj:t i huvudsaklig enlighet med de i sådant hänseende nu gällande grunder bestämmer; dels ock för sådan tillfällig löneförbättring anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra förslagsanslag av 8,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till sist omförmälda statsrådsprotokoll.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels en inom första kammaren av herr *C. A. Reuterskiöld* väckt motion (nr 300), vari hemstälts,

att riksdagen måtte, med avslag å vad Kungl. Maj:t föreslagit i punkten I A samt i punkterna I B a) 3 samt b) 2 (sid. 123, 124), besluta, att försöksvis de enligt 1927 års organisationsplan avsedda linjerna skola ersättas vid ett vart av de allmänna läroverken i Borås och Jönköping av två förenade linjer av den typ Kungl. Maj:t föreslagit och vid ett vart av de allmänna läroverken i Väster-
vik, Arvika, Söderhamn, Trälleborg samt Åmål av en dylik förenad linje;

att riksdagen måtte, med bifall till vad Kungl. Maj:t föreslagit i punkterna

I B a) 1 och 2) och b) 1, uttala sin förväntan att för 1931 års riksdag framlägges en slutlig och fullständig plan för inrättandet av det mindre antal statliga flickläroverk, som må, efter noggrann prövning och med iakttagande av större begränsning än 1929 års sakkunnigförslag innebär, ytterligare finnas nödiga (sid. 124);

att riksdagen måtte, på sätt de sakkunniga föreslagit, bifalla förslaget i fråga om lycéerna (sid. 85, 86, 125);

att såsom villkor för statsunderstöd till kommunal flickskola och till kommunal flickskollinje skall gälla, att lärjungeantalet i varje klass genomsnittligt blir minst 15;

att slutligen de av Kungl. Maj:t begärda anslagen ändras i överensstämmelse med vad sålunda hemställts;

dels en inom första kammaren av herrar *C. A. Carlsson* och *E. Jonsson* väckt motion (nr 303), vari hemställts,

ej mindre att riksdagen måtte, med godkännade i övrigt av vad i Kungl. Maj:ts proposition, nr 119, föreslagits,

dels besluta här nedan angivna ändringar i det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget och följaktligen

I. Beträffande de allmänna läroverken:

A. de allmänna läroverkens organisation:

medgiva, att, utöver vad beträffande denna organisation nu är stadgat, vid realskola på ort, som efter riksdagens medgivande i varje särskilt fall, av Kungl. Maj:t bestämmes, må, i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i sitt anförande till statsrådsprotokollet angivit samt med iakttagande av vad i motionen anförts, femårig och fyraårig linje kunna anordnas som förenad linje med anknytning till folkskolans såväl fjärde som sjätte klass;

B. Upprättande och ombildning av läroverk:

besluta:

a) i avseende å allmänna läroverk för flickor:

1. i var och en av städerna Uppsala, Lund och Örebro skall från och med den tid, Kungl. Maj:t bestämmer, upprättas ett högre allmänt läroverk för flickor, omfattande realskola med anknytning, på sätt av departementschefen angivits, till folkskolans såväl fjärde som sjätte klass, ävensom fyraårigt latin-gymnasium, under villkor att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor;

2. i en var av städerna Norrköping, Linköping, Jönköping, Borås, Karlstad och Västerås skall från och med den tid, Kungl. Maj:t bestämmer, upprättas en realskola för flickor med anknytning, på sätt av departementschefen angivits, till folkskolans såväl fjärde som sjätte klass, under villkor att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möberutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor;

3. avslå, vad Kungl. Maj:t hemställt under denna punkt;

b) i avseende å allmänna läroverk för gossar och samläroverk:

1. gymnasiet vid det högre allmänna läroverket i en var av städerna Norrköping, Linköping, Jönköping, Borås, Karlstad och Västerås skall ombildas till samgymnasium, under villkor att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor;

2. vid ett — — — — — förenad linje;

dels ock godkänna vad i motionen anförts med avseende på undervisningsplan för förenad realskollinje ävensom med avseende på den tid, inom vilkens förlopp lyceifrågan skall upptagas till förnyad prövning;

än även att vederbörande utskott måtte företaga de förändringar i propositionens anslagssummor, som ett bifall till motionen kan föranleda;

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *P. A. Bergström* (nr 307) och den andra inom andra kammaren av herr *K. Ward* m. fl. (nr 480), i vilka motioner hemställts, att riksdagen vid beslut om upprättande av flickrealskolor i vissa städer måtte

1) dels besluta, att i Norrköping skall från och med den tid Kungl. Maj:t bestämmer upprättas en realskola för flickor, under villkor att Norrköpings kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor;

2) dels besluta, att gymnasiet vid det högre allmänna läroverket i Norrköping skall från och med höstterminen 1930 provisoriskt ordnas som samgymnasium, under villkor att Norrköpings stad åtager sig tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor;

3) dels medgiva, att ordinarie ämneslärare vid kommunala mellanskolan i Norrköping må, i den mån på grund av flickskolans inrättande den kommunala mellanskolan nedlägges eller till sin omfattning begränsas, kunna efter Kungl. Maj:ts beprövande i varje särskilt fall överflyttas såsom ordinarie ämneslärare till flickrealskolan, därvid de grunder i avseende å avlöningsförmåner och pensionsrätt må äga tillämpning, som av 1927 års riksdag blivit fastställda i fråga om överflyttning till statsläroverk av de den 1 juli 1927 anställda ordinarie ämneslärarna vid kommunal mellanskola, som ombildas till allmänt läroverk, eller under punkten 5:o i Kungl. Maj:ts proposition nr 86/1929 föreslås i liknande hänseende;

4) dels medgiva, att statsbidrag till kommunala mellanskolan må, därest mellanskolan till följd av flickrealskolans inrättande successivt nedlägges, utan hinder av bestämmelserna i § 15 mom. 2 av kungörelsen den 19 november 1918 (nr 927) utgå enligt de i samma kungörelse stadgade grunder, dock att i § 16 första stycket avsett statsbidrag skall utgå med 2,800 kronor för varje årsklass eller avdelning av årsklass;

5) dels medgiva, att, därest kommunala mellanskolan till följd av flickrealskolans inrättande successivt nedlägges och därest förordnandet för rektor vid den kommunala mellanskolan upphör under tiden för mellanskolans avveckling, arvode åt den ordinarie ämneslärare vid mellanskolan, vilken förordnas till rektor under återstående avvecklingstid, må bestämmas till det i för-

hållande till nuvarande rektorsarvode reducerade belopp, som Kungl. Maj:t prövar skäligt;

6) dels besluta, att, därest riksdagen lämnar sitt bifall helt eller delvis till vad här ovan föreslagits att träda i tillämpning redan under budgetåret 1930/1931, anvisa härför nödiga medel;

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *G. Möller* m. fl. (nr 308) och den andra inom andra kammaren av herr *P. A. Hansson* i Stockholm m. fl. (nr 488), i vilka motioner hemställts, att riksdagen ville

I. beträffande de allmänna läroverken

dels avslå vad Kungl. Maj:t under A hemställt,

dels, med avslag å vad under B hemställts, besluta

a) att i Örebro skall, från och med den tid Kungl. Maj:t bestämmer, upprättas ett högre allmänt läroverk för flickor, omfattande realskola med anknytning till folkskolans sjätte klass ävensom treårigt latingymnasium, under villkor att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor;

b) 1. att det högre allmänna läroverket i en var av städerna Lund, Borås och Västerås skall ombildas till högre samläroverk, under villkor att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler samt bostad eller hyresersättning åt rektor;

2. att, intill dess högre flickläroverk inrättas i städerna Uppsala, Linköping, Norrköping, Jönköping och Karlstad, gymnasiet vid de i nämnda städer upprättade läroverken skall ombildas till samgymnasium under de i b) 1. angivna villkor;

c) 1. att de vid läroverken i Uppsala och Lund anordnade lyceielinjerna i anslutning till under b) 1. och 2. angivna utbildning skola ersättas vid det förra läroverket av treårigt latingymnasium, vid det senare läroverket av fykklassig realskola och treårigt latingymnasium;

2. att vid statens provskola, Nya elementarskolan i Stockholm, med upprättandet av reallyceielinjen och den nyspråkliga lyceielinjen skall tills vidare anstå samt i stället tills vidare finnas fykklassig realskola samt fyraårigt latingymnasium och treårigt realgymnasium;

dels ock anvisa erforderliga medel för genomförande av ovan föreslagna organisation;

II. Beträffande kommunala flickskolor och flickskolelinjer:

med avslag å Kungl. Maj:ts förslag under A, B och C

dels uppföra det ordinarie förslagsanslaget till kommunala flickskolor med oförändrat belopp, 50,000 kronor;

dels medgiva, att tillfällig löneförbättring må för tiden 1 juli 1930—30 juni 1931 utgå till lärarpersonalen vid kommunala flickskolor med enahanda belopp och efter enahanda grunder som under innevarande budgetår;

dels ock för sådan tillfällig löneförbättring anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra förslagsanslag av 8,000 kronor;

dels en inom första kammaren av herr *J. Bergman* m. fl. väckt motion (nr

309), vari hemställts, att sådan modifikation av riksdagen vidtages i den av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 119 föreslagna organisationen, att under B. b) tillägges ett moment 3, innehållande:

3. vid samrealskolorna i Norrtälje och Askersund skall den fyraåriga realskolan ombildas så till vida, att den genom förenad linje får sådan anknnytning till folkskolans såväl fjärde som sjätte klass, som under A. omförmäles;

ävensom att den ändring av anslagssumman företages, som föranledes av ett bifall till ovanstående hemställan;

dels en inom andra kammaren av herr J. E. Andersson i Ovanmyra väckt motion (nr 438), vari hemställts,

att riksdagen måtte, med avslag å vad Kungl. Maj:t föreslagit i punkten I A samt i punkterna I B a) 3 samt b) 2 (sid. 123, 124), besluta, att försöksvis de enligt 1927 års organisationsplan avsedda linjerna skola ersättas vid ett vart av de allmänna läroverken i Borås och Jönköping av två förenade linjer av den typ Kungl. Maj:t föreslagit och vid ett vart av de allmänna läroverken i Väster-
vik, Arvika, Söderhamn, Trälleborg samt Åmål av en dylik förenad linje;

att riksdagen måtte, med bifall till vad Kungl. Maj:t föreslagit i punkterna I B a) 1 och 2 och b) 1, uttala sin förväntan att för 1931 års riksdag fram-
lägges en slutlig och fullständig plan för inrättandet av det mindre antal stat-
liga flickläroverk, som må efter noggrann prövning och med iakttagande av
större begränsning än 1929 års sakkunnigförslag innebär, ytterligare finnas
nödiga (sid. 124);

att riksdagen måtte, på sätt de sakkunniga föreslagit, bifalla förslaget i
fråga om lycéerna (sid. 85, 86, 125);

att slutligen de av Kungl. Maj:t begärda anslagen ändras i överensstäm-
melse med vad sålunda hemställts;

dels en inom andra kammaren av herr G. A. Björkman m. fl. väckt motion
(nr 479), vari hemställts, att riksdagen måtte

1) dels besluta att i Norrköping i likhet med vad som föreslagits beträffande
Linköping och Borås skall från och med den tid Kungl. Maj:t bestämmer upp-
rättas en realskola för flickor med anknnytning, på sätt i kungl. propositionen
nr 119 angivits, till folkskolans såväl fjärde som sjätte klass, under villkor
att Norrköpings kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervis-
ningslokaler och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt
rektor;

2) dels besluta att gymnasiet vid det högre allmänna läroverket i Norrköping
skall från och med höstterminen 1930 provisoriskt ordnas som samgymnasium.
under villkor att Norrköpings stad åtager sig tillhandahålla erforderliga under-
visningslokaler ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor;

3) dels medgiva, att ordinarie ämneslärare vid kommunala mellanskolan i
Norrköping må, i den mån på grund av flickrealskolas inrättande den kommu-
nala mellanskolan nedlägges eller till sin omfattning begränsas, kunna efter
Kungl. Maj:ts beprövande i varje särskilt fall i största möjliga utsträckning
överflyttas såsom ordinarie ämneslärare till flickrealskolan, därvid de grunder
i avseende å avlöningsförmåner och pensionsrätt må äga tillämpning, som av

1927 års riksdag blivit fastställda i fråga om överflyttning till statsläroverk av de den 1 juli 1927 anställda ordinarie ämneslärarna vid kommunal mellanskola, som ombildas till allmänt läroverk, eller under punkten 5:o i Kungl. Maj:ts proposition nr 86/1929 föreslås i liknande hänseende;

4) dels medgiva, att statsbidrag till kommunala mellanskolan må, därest mellanskolan till följd av flickrealskolans inrättande successivt nedläggas, utan hinder av bestämmelserna i § 15 mom. 2 av kungörelsen den 19 november 1918 (nr 927), utgå enligt de i samma kungörelse stadgade grunder, dock att i § 16 första stycket avsett statsbidrag skall utgå med 2,800 kronor för varje årsklass eller avdelning av årsklass;

5) dels medgiva, att, därest kommunala mellanskolan till följd av flickrealskolans inrättande successivt nedläggas och därest förordnandet för rektor vid den kommunala mellanskolan upphör under tiden för mellanskolans avveckling, arvode åt den ordinarie ämneslärare vid mellanskolan, vilken förordnas till rektor under återstående avvecklingstid, må bestämmas till det i förhållande till nuvarande rektorsarvode reducerade belopp, som Kungl. Maj:t prövar skäligt;

6) dels besluta att, därest riksdagen lämnar sitt bifall helt eller delvis till vad här ovan föreslagits att träda i tillämpning redan under budgetåret 1930/1931, anvisa härför nödiga medel;

dels en inom andra kammaren av herrar *G. Persson* i Falla och *F. Sandwall* väckt motion (nr 481), vari hemställts, att vid samrealskolan i Askersund den fyraåriga realskolelinjen på sätt i Kungl. Maj:ts proposition nr 119 angives ombildas till en förenad fem- och fyraårig linje med anknytning till folkskolans såväl fjärde som sjätte klass;

dels ock en inom andra kammaren av herr *J. Weijne* väckt motion (nr 487), vari föreslagits, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag om upprättandet av en statlig realskola för flickor i Borås måtte besluta, att skolan tillsvidare skall bestå av en fyraårig linje.

Beträffande de av motionärerna till stöd för ovanberörda förslag anförda skäl tillåter sig utskottet hänvisa till vederbörande motioner.

I. Den kvinnliga ungdomens högre skolundervisning.

I proposition nr 116 till 1927 års riksdag angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. föreslog Kungl. Maj:t riksdagen, bland annat, att besluta, att i en var av städerna Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg skulle från och med den tid, Kungl. Maj:t bestämde, upprättas ett högre allmänt läroverk för flickor, omfattande fyrklassig realskola och treårigt gymnasium, under villkor att vederbörande kommun åtog sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor.

Riksdagen beslöt i anledning av denna proposition samt i ämnet väckta motioner, bland annat, dels att i en var av städerna Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg skulle från och med den tid, Kungl. Maj:t bestämde, upprättas ett högre allmänt läroverk för flickor, omfattande fyrtklassig realskola och, vad beträffar Stockholm, fyraårigt och treårigt samt beträffande övriga tre städer treårigt gymnasium, under samma villkor som av Kungl. Maj:t angivits, dels ock att, bland andra, följande läroverk, nämligen i Uppsala, Linköping, Norrköping, Jönköping, Lund, Borås, Karlstad, Örebro och Västerås skulle i sin helhet vara avsedda endast för manliga lärjungar; dock att, så länge icke högre flickläroverk i nämnda städer inrättats, kvinnliga lärjungar skulle, under vissa närmare angivna förutsättningar, efter framställning från vederbörande kommun, kunna av Kungl. Maj:t lämnas tillträde till gymnasium vid nuvarande läroverk i dessa städer. Därjämte anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte till 1928 års riksdag, med beaktande av de synpunkter riksdagen i sin skrivelse i frågan (nr 262) anfört och efter verkställd utredning, framlägga en plan för inrättande av högre flickläroverk i enlighet med vad riksdagen i nämnda skrivelse angivit.

Sedan skolöverstyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnat den sålunda begärda planen jämte de från vederbörande städer infordrade yttrandena, föreslog Kungl. Maj:t, i proposition nr 86, 1929 års riksdag, bland annat, att besluta, att ett högre allmänt läroverk för flickor, omfattande fyrtklassig realskola och treårigt gymnasium, skulle upprättas från och med den 1 juli 1930 i en var av städerna Linköping, Norrköping, Borås och Örebro, från och med den 1 juli 1931 i en var av städerna Lund, Karlstad och Västerås, från och med den 1 juli 1932 i staden Uppsala samt från och med den 1 juli 1933 i staden Jönköping.

I skrivelse den 1 juni 1929, nr 250, anmälde riksdagen, att riksdagen avslagit Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning, samt anhöll, i anledning av två i ämnet väckta motioner (I: 241 och II: 374), dels om förnyad utredning rörande behovet av ytterligare högre allmänna läroverk för flickor utöver de fyra av 1927 års riksdag beslutade samt om deras organisation, dels om utredning i samband därmed rörande behovet och möjligheten av att vid de högre allmänna läroverk för flickor, som kunde komma att upprättas, inpassa en för de flickor, som icke skulle avlägga real- eller studentexamen, lämpad praktisk linje, dels ock att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill berörda utredningar kunde föranleda.

Genom beslut den 5 juli 1929 fann Kungl. Maj:t gott att uppdraga åt de inom ecklesiastikdepartementet tillkallade s. k. 1927 års skolsakkunniga att, bland annat, biträda med den av riksdagen begärda utredningen rörande högre allmänna läroverk för flickor.

De sakkunniga hava den 30 november 1929 avgivit sitt betänkande i frågan, benämnt Utredning rörande allmänna läroverk för flickor m. m. (Statens offentliga utredningar 1929: 33).

Över detta betänkande hava statskontoret och statens pensionsanstalt yttrat sig samt utlåtande avgivits av skolöverstyrelsen, som därvid överlämnat ytt-

randen av centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen och av de högre allmänna läroverken för flickor i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg.

Flickornas läroverksutbildning.

A. Ytterligare behov av högre flickläroverk.

Vad då först beträffar frågan om behovet av ytterligare högre allmänna läroverk för flickor, har departementschefen till en början erinrat därom, att åtgärden att över huvud upprätta högre allmänna läroverk för flickor närmast vore betingad av den av 1927 års riksdag fastslagna grundsatsen, att varje läroverkssamhälle borde erbjuda möjlighet för flickor att erhålla tillträde till statsläroverk under samma villkor som gossar. Sådan möjlighet skulle i främsta rummet beredas genom de högre gossläroverkens förvandling till samläroverk. Där läroverkens storlek gjorde en dylik anordning olämplig, borde emellertid den kvinnliga ungdomens utbildning tillgodoses genom särskilda för densamma avsedda högre allmänna läroverk. I överensstämmelse härmed hade 1927 års riksdag beslutat upprättandet av fyra högre allmänna läroverk för flickor, i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg, och hos Kungl. Maj:t begärt en plan för inrättande av högre flickläroverk i enlighet med vad riksdagen i sin skrivelse angivit (riksd. skr. nr 262 sid. 70 och 185). Vidare hade 1929 års riksdag i sin förenämnda skrivelse nr 250 anhållit om förnyad utredning rörande behovet av ytterligare högre allmänna läroverk för flickor utöver de fyra av 1927 års riksdag beslutade samt om deras organisation. Riksdagen hade därvid angivit vissa riktlinjer för denna utredning. Sålunda hade riksdagen uttalat, att den viktigaste förutsättningen för upprättandet av ett högre allmänt läroverk för flickor vore, att det antal elever i staden och omkringliggande bygd, som åtnjöte högre undervisning, vore så stort, att det förmodade rekrytera en dylik läroanstalt, utan att den lokala organisationen av skolväsendet i övrigt i mera väsentlig grad rubbades, om dess bibehållande i oförändrad form vore önskvärt med hänsyn till föreliggande behov.

Med ledning av de riktlinjer, som riksdagen sålunda givit, hade de sakkunniga företagit en närmare detaljgranskning av de förhållanden på de olika orterna, som närmast påkallade undersökning, samt därvid letts till vissa allmänna synpunkter, vilka de funnit böra bliva bestämmande i fråga om det förslag, de haft att framlägga. De sakkunnigas överväganden hade lett till uppdragande av vissa allmänna riktlinjer rörande den kvinnliga ungdomens läroverksutbildning, vilka de sakkunniga sammanfattat på följande sätt:

på ort, där läroverkets lärjungenumerär är så stor, att å intetdera av läroverkets stadier samundervisning kan anordnas, upprättas fullständigt högre flickläroverk;

på ort, där ettdera stadiet — gymnasium eller realskola — räknar en större lärjungenumerär, än att samundervisning lämpligen kan anordnas, upprättas för det stadium, som den för starka frekvensen gäller, ett fristående flickläro-

verk — gymnasium eller flickrealskola — under det att för det återstående stadiets vidkommande samundervisning anordnas;

på ort, där allmänt läroverk finnes och lärjungefrekvensen icke är större, än att enligt de grunder, de sakkunniga i det föregående närmare utvecklat, samundervisning bör kunna äga rum på läroverkets olika stadier, tillgodoses flickornas läroverksutbildning genom läroverkets anordnande såsom samläroverk.

Departementschefen har framhållit, att den av 1927 års riksdag uttalade grundsatsen, att varje läroverkssamhälle borde erbjuda möjlighet för flickor att erhålla tillträde till statsläroverk under samma villkor som gossar, enligt riksdagens mening skulle förverkligas i främsta rummet genom de högre gossläroverkens förvandling till samläroverk; där läroverkens storlek gjorde en dylik anordning olämplig, skulle den kvinnliga ungdomen beredas läroverksutbildning genom särskilda flickläroverk. Fyra sådana vore redan upprättade, och det gällde nu att pröva behovet av ytterligare flickläroverk. Vid denna prövning kunde departementschefen givetvis icke bortse från vissa betänkligheter, som omsorgen om den kvinnliga ungdomens bästa framkallade. Å ena sidan kunde upprättandet av ytterligare ett avsevärt antal statliga flickläroverk, och särskilt av fullständiga sådana, vara ägnat att i det allmänna medvetandet låta realexamen och studentexamen framstå som de normala målen även för flickornas högre utbildning; en utveckling i denna riktning vore givetvis beklaglig och hade av riksdagen uttryckligen betecknats som icke önskvärd. Å andra sidan kunde ur pedagogisk synpunkt bestämda invändningar göras mot att utan tvingande skäl anordna samundervisning: i en skola, som ville främja självverksamhet och individualisering, vore med hänsyn till köns olika utvecklingstempo och intresseriktning särundervisning otvivelaktigt att föredraga framför samundervisning, då den bättre kunde tillgodose såväl gossars som flickors skilda anlag och behov och enkannerligen gjorde det möjligt att planmässigt anordna flickornas undervisning på ett efter deras egenart och blivande uppgifter särskilt avpassat sätt. Dessa betänkligheter manade givetvis till varsamhet, både när det gällde att upprätta speciella flickläroverk, särskilt fullständiga dylika, och när det gällde att för flickor öppna gossläroverk. Emellertid vore det knappast möjligt att vid bedömandet av föreliggande fråga taga mera avgörande hänsyn till dylika synpunkter, då den måste ses i samband med de åtgärder, som genom 1927 års skolreform redan vidtagits för tillgodoseende av flickornas läroverksutbildning; för närvarande vore uppgiften närmast att åstadkomma likställighet mellan olika läroverkssamhällen, så att icke de största bland de medelstora städerna bleve mera ogynnsamt ställda i avseende på statliga utbildningsmöjligheter för flickor än de något eller väsentligt mindre läroverksstäder. I detta frågans läge gällde det alltså i själva verket blott sättet att ordna flickornas läroverksutbildning i ifrågavarande städer. Under sådana förhållanden kunde departementschefen i väsentliga delar ansluta sig till de synpunkter, som de sakkunniga anfört i fråga om ytterligare behov av särskilda flickläroverk och som godtagits av skolöverstyrelsen och centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen.

Vid övervägandet av frågan, i vad mån läroverksutbildning för flickor borde anordnas genom särskilda flickläroverk eller genom gossläroverkens öppnande även för flickor, hade, anför departementschefen vidare, de sakkunniga tagit väsentlig hänsyn till två önskemål, som båda syntes värda allt beaktande: å ena sidan borde ett samläroverk, med hänsyn till de särskilda krav ett dylikt ställde på ledningens och lärarnas fostrande verksamhet, icke vara allt för stort, å andra sidan borde ett gymnasium med hänsyn till den i och med 1927 års skolreform genomförda starka differentieringen icke vara allt för litet. De sakkunniga hade vid sina överväganden utgått från att det totala antalet lärjungar vid ett samläroverk ej borde mera avsevärt överskrida 500. För denna grundsats hade de enligt departementschefens mening anført goda skäl och den syntes departementschefen kunna godtagas, även om gränsen måste anses i viss mån godtyckligt vald och givetvis icke under alla förhållanden kunde tillmätas avgörande betydelse. De fördelar åter, som ett större gymnasium kunde erbjuda för undervisningens differentierande, syntes departementschefen vara av så stort värde, att även om de, såsom i vissa fall skett i de sakkunnigas förslag, skulle leda till anordnande av samundervisning i stället för särundervisning, en dylik anordning syntes böra godtagas. Departementschefen hade härvid särskilt tänkt på önskvärdheten av att för de olika undervisningsämnena kunna bereda ett så stort timantal, att fackligt väl meriterade lärarkrafter kunde anställas. Han hade också tänkt på de större möjligheter, som skulle beredas läroverken att organisera och bedriva arbetet efter de individualiserande linjer, som den nya läroverksstadgan i enlighet med riksdagens uttalade önskan anbefalldes. Med hänsyn till vad nu anförts ansåge departementschefen, att de allmänna synpunkter rörande behovet av läroverksutbildning för kvinnlig ungdom på de olika orterna, vilka de sakkunniga framlagt, i huvudsak kunde läggas till grund för hans vidare övervägande i förevarande hänseende.

B. Flickläroverkens organisation.

a. Organisationen av de till upprättande föreslagna flickläroverken.

Beträffande de högre flickläroverkens organisation förelåge, framhåller departementschefen härefter, två spörsmål, som de sakkunniga jämlikt det dem lämnade uppdraget närmast haft att undersöka, nämligen dels frågan om dessa läroverks anslutning till folkskolan, dels frågan om de i dem ingående gymnasiernas ställning till realskolan. Riksdagens begäran om utredning i dessa frågor hade närmast avsett de högre flickläroverk, som kunde komma att ytterligare upprättas. Emellertid hade departementschefen i sitt anförande till statsrådsprotokollet den 5 juli 1929 vid anmälan inför Kungl. Maj:t av samma års riksdags omförmälda skrivelse nr 250 uttalat, att frågan om de fyra redan beslutade och upprättade flickläroverkens organisation uppenbarligen stode i sådant samband med den av riksdagen ifrågasatta utredningen, att jämväl denna fråga borde tagas till förnyat övervägande.

De sakkunniga hade först upptagit frågan om organisationen av de flickläroverk, som av dem föresloges till upprättande, och yttrat sig därvid dels om realskolan, dels om gymnasiet. I fråga om realskolan hade de sakkunniga anfört, att de funne alla skäl tala för att dessa läroverk erhöles en dubbel anknytning till folkskolan. Därför talade allra först den omständigheten, att 1928 års riksdag i sin skrivelse till Kungl. Maj:t angående upprättande av kommunala flickskolor uttalat, att i 1927 års riksdags beslut angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. inrymdes full likställdhet mellan sex- och fyraårig folkskolkurs som grundval för den högre skolan. Vidare förelåge här alldeles enahanda förhållanden, som föranlett 1928 års riksdag att organisera den då beslutade kommunala flickskolan med dubbel anknytning. Då emellertid — alldeles såsom fallet förutsattes kunna bliva med den kommunala flickskolan — det kunde komma att inträffa, att lärjungefrekvensen i flickläroverket icke vore så stor, att den medgäve dubbel anknytning i form av två fristående realskollinjer — en femårig och en fyraårig — hade de sakkunniga funnit sig böra förorda, att den i flickläroverket ingående realskolans anknytning till folkskolan anordnades med tillämpning av samma normer, som i liknande fall fastställts för den kommunala flickskolan. I enlighet med dessa skulle realskolan organiseras allt efter lärjungeantalets storlek antingen med förenad linje eller med två fristående realskollinjer. Då en dylik förenad realskollinje förutsatte vissa förskjutningar och modifikationer i den för realskolan gällande undervisningsplanen, hade de sakkunniga utarbetat, i den mån så ansetts erforderligt, förslag till undervisningsplan för förenad fem- och fyraårig realskola. Av denna plan jämte motiveringen till densamma framginge, att lärjungarna i den förenade fyraåriga kursen skulle utan ökad ansträngning och utan att undervisningen behövde antaga någon ur metodisk synpunkt olämplig gestaltning kunna föras fram till ett studieresultat likvärdigt med det, som åsyftas med den fristående fyraåriga realskolkursen.

Departementschefen har framhållit, att riksdagen, som nämnts, funnit här förevarande fråga böra underkastas ny utredning och därvid särskilt framhållit, att utredningen borde avse jämväl läroverkens organisation. Härigenom hade frågan kommit i ett nytt läge, som möjliggjorde en förutsättningslös prövning av hela spørsmålet om ifrågavarande läroverks organisation. Vid övervägandet av detta spørsmål hade departementschefen, i anslutning till den uppfattning, han vid skolfrågans tidigare behandling i riksdagen hävdade, och på de av de sakkunniga anförda skälen funnit, att realskolan borde erhålla dubbel anknytning till folkskolan, på sätt de sakkunniga närmare föreslagit.

Om gymnasiets organisation hade de sakkunniga anfört, bland annat att, vad de nu till upprättande föreslagna gymnasier beträffade, det syntes böra tagas i övervägande, huruvida dessa i sin organisation borde närmare ansluta sig till de redan upprättade flickgymnasierna, vilka nästan uteslutande hade treårig gymnasiekurs, eller till goss- och samgymnasierna, vilka i regel hade fyraårig latinlinje och merendels treårig reallinje. De sakkunniga hade av den i ärendet förebragta utredningen funnit med stor bestämdhet framgå, att särskilt för flickor avsedda gymnasier så långt möjligt och särskilt vad latinlin-

jen beträffade borde organiseras som fyraåriga. Givetvis måste emellertid vid avgörandet av denna organisationsfråga rörande varje särskilt läroverk hänsyn tagas även till ovan nämnda organisatoriska och praktiska skäl. Särskilt borde tagas i övervägande, i vad mån vederbörande flickgymnasium kunde väntas komma att rekryteras även från real- och mellanskolor å andra orter. Organisationens av gymnasiet måste vid varje särskilt läroverk bliva beroende av överväganden, i vad mån vederbörande gymnasium kunde väntas komma att rekryteras även från orter utan gymnasium men med real- eller mellanskola, ävensom huruvida lärjungarna från dylika orter för sin gymnasieundervisning vore hänvisade till just det ifrågavarande flickgymnasiet eller hade andra möjligheter att välja på.

De synpunkter i fråga om organisationen av flickläroverkens gymnasium, som de sakkunniga sålunda gjort gällande, har departementschefen funnit sig kunna godtaga. Särskilt har han framhållit betydelsen av att latinlinjen, där icke tvingande skäl påkallade annan anordning, gjordes fyraårig. En treårig latinlinje måste leda till ett för lärjungarna forcerat och pressande arbete samt försvårade en ändamålsenlig läggning av undervisningen.

b. De redan beslutade flickläroverkens organisation.

I fråga om de redan beslutade flickläroverkens organisation hava de sakkunniga hållit före, att ehuru starka skäl kunde anföras för en ändring i organisationen av de ifrågavarande högre flickläroverkens realskolor, en dylik åtgärd likväl borde uppskjutas, enär den skulle verka störande på det just nu påbörjade arbetet vid läroverken. Med hänsyn till vad som anförts från de berörda flickläroverken samt av skolöverstyrelsen har departementschefen icke kunnat finna bärande skäl anförda för ett dylikt uppskov. Det måste anses vara en organisatorisk oegentlighet, att i de fyra städer, det här gällde, den kvinnliga ungdomen icke ägde samma möjlighet som den manliga ungdomen i samma städer och den kvinnliga i de smärre läroverksstäderna att genom en femårig realskola med ett års vinst i förhållande till lärjungar i den fyraåriga realskolan taga vägen till real- och studentexamen. Det måste jämväl vara av vikt för de berörda städerna att snarast möjligt få klarhet rörande ifrågavarande läroverks behov av lokaler. Under sådana förhållanden och då avvikelser från grundsatsen, att flickor borde erhålla tillträde till statsläroverk under samma villkor som gossar, skulle gälla våra största städer, där lärjunge-tillströmningen vore starkast och behovet av olika möjligheter gjorde sig kraftigast gällande, funne sig departementschefen icke kunna underlåta att nu föreslå, att även de fyra redan upprättade flickläroverken efter mönstret av den kommunala flickskolan erhöles dubbel anknytning till folkskolan. Med avseende på vad skolöverstyrelsen föreslagit angående upprättande vid de högre flickläroverken i Stockholm, Göteborg och Malmö av — i stället för en förenad linje — en särskild femårig realskollinje vid sidan av den fyraåriga, ville departementschefen framhålla, att därest det förslag till organisation, som han i det följande komme att framlägga för ett antal

läroverk, bleve godtaget, särskilt beslut i den riktning, överstyrelsen här angivit, icke bleve erforderligt. Departementschefen har tillagt, att han vore benägen att ansluta sig till skolöverstyrelsens uppfattning rörande det sannolika behovet av fristående linjer vid flickläroverken i Stockholm, Göteborg och Malmö med anledning därav att i dessa stora städer en enkel förenad linje i klass 2 med visshet komme att bliva övertalig och följaktligen måste upplösas i två klasser. Med en eventuell omorganisation av nu ifrågavarande läroverks gymnasier ansåge departementschefen i likhet med skolöverstyrelsen att det tills vidare borde kunna anstå.

Den speciella flickskolutbildningen.

A. Behovet av särskilda högre flickskolor.

De sakkunniga hava i fråga om de olika orterna ansett sig böra icke blott undersöka behovet av anordningar för beredande åt den kvinnliga ungdomen av realskol- respektive gymnasieundervisning utan även tillse, att möjlighet för samma ungdom att erhålla högre flickskolutbildning förefunnes i önskvärd utsträckning.

Departementschefen har förklarat sig obetingat biträda det av de sakkunniga uttalade grundläggande önskemålet, att på ort, där anordningar vore vidtagna för beredande åt den kvinnliga ungdomen av realskol- eller gymnasieutbildning, jämväl högre flickskola skulle finnas i alla de fall, då antalet flickor på orten, som för närvarande ägnade sig åt fortsatta skolstudier, vore så stort, att en högre flickskola kunde beräknas erhålla tillräckligt antal elever. Departementschefen har också funnit det i hög grad av behovet påkallat, att anordningar träffades för att bereda den kvinnliga ungdomen möjlighet att åtnjuta dylik undervisning under i stort sett lika förmånliga ekonomiska villkor, som på orten befintliga statliga eller kommunala anstalter för realskol- och gymnasieundervisning erbjöde. I likhet med de sakkunniga ansåge departementschefen att den av 1928 års riksdag genom beslut om upprättande av kommunala flickskolor möjliggjorda utvägen här lämpligen borde anlitas, detta så mycket mer som densamma, enligt vad av de sakkunniga utvecklats, erbjöde goda möjligheter till anpassning efter olika orters behov. De sakkunniga hade visserligen antytt en annan utväg att åstadkomma en billigare undervisning för den kvinnliga ungdomen, nämligen att anslaget till de privata flickskolorna höjdes så mycket, att terminsavgifterna kunde göras lägre. En dylik utväg ansåge departementschefen dock för närvarande, efter den lösning, som frågan om förbilligandet av den högre undervisningen för kvinnlig ungdom fått genom föregående riksdagars beslut, knappast framkomlig.

B. Olika anordningar för flickskolutbildningen.

För att möjliggöra en lämplig anpassning efter förhållandena på olika orter hava de sakkunniga för den rena flickskolutbildningen tänkt sig två olika or-

ganisationsformer: fullständig flickskola och partiell flickskola. Där lärjungantalet sådant medgåve, borde fullständig flickskola förekomma i form av kommunal flickskola eller statsunderstödd enskild flickskola. Vad den fullständiga flickskolan beträffar, avböja de sakkunniga en samorganisation med ett högre allmänt läroverk men tänka sig en samorganisation med en flickrealskola i vissa fall kunna anbefallas. Den partiella flickskolan, som skulle utgöras av en till normalskolekompetens förande treårig kommunal flickskollinje, byggd på realskolans näst högsta klass, förutsättes vara knuten vid ett statsläroverk; denna skolform vore emellertid mera att betrakta som en nödfallsutväg.

Departementschefen har funnit sig i stort sett kunna ansluta sig till de synpunkter, som de sakkunniga anfört. Att han åt de fullständiga flickskolorna gåve ett bestämt företräde vore med hänsyn till denna skolforms uppenbara överlägsenhet ur pedagogisk synpunkt självfallet. Vad beträffade den föreslagna treåriga flickskollinjen, ansåge han i likhet med skolöverstyrelsen och centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen densamma erbjuda en utväg, som på orter, där betingelser för uppehållande av fullständig flickskola saknades, syntes kunna under de av skolöverstyrelsen angivna förutsättningarna komma till användning. Den grund, som lades i de tre respektive fyra nedre klasserna av en realskola, syntes nämligen i det hela väl skickad att bära upp de föreslagna tre rena flickskoleklasserna. På åtskilliga punkter slöte sig kurserna utan vidare till varandra, på andra åter hade en fullt tillfredsställande anknytning åstadkommit genom den av de sakkunniga framlagda kursplanen. Mot tanken att göra den partiella linjen statlig syntes de sakkunniga hava anfört bindande skäl. Mot en samorganisation av en kommunal och en statlig läroanstalt skulle kunna anföras, att detta skulle kunna föranleda svårigheter i administrativt avseende. Emellertid hade erfarenheten ifrån sådana läroanstalter, där en samorganisation av kommunalt och statligt skolväsen redan förekommit — departementschefen ville erinra om den på åtskilliga orter hittills förefintliga samorganisationen av statlig realskola och kommunalt gymnasium — ådagalagt, att samorganisation läte sig utan nämnvärd svårighet ordna.

De synpunkter och allmänna grundlinjer för flickskolutbildningen, som de sakkunniga framlagt, ansåge departementschefen sig sålunda kunna i det väsentliga godtaga.

De olika orternas tillgodoseende i fråga om den kvinnliga ungdomens högre skolundervisning.

Sedan departementschefen redogjort för sin principiella ställning till de frågor, som avse den kvinnliga ungdomens fortsatta skolstudier, har han övergått till att redogöra för de anordningar, som syntes för närvarande bära vidtagas för att på de olika orterna tillgodose sagda undervisning.

Den av de sakkunniga verkställda undersökningen och de resultat, till vilka

den lett, sammanfatta de, i vad avses upprättandet av allmänna läroverk för flickor, på följande sätt:

Den undersökning av förhållandena på olika orter, för vilken de sakkunniga med tillämpning av de allmänna riktlinjer, som tidigare angivits, redogjort i föregående översikt, har givit det resultatet, att de sakkunniga ansett sig böra föreslå upprättandet av ett högre allmänt läroverk för flickor i en var av städerna Uppsala, Lund och Örebro samt av en flickrealskola i var och en av städerna Linköping, Norrköping, Jönköping, Borås, Karlstad och Västerås.

De sakkunniga hava också övervägt, i vilken ordning de sålunda föreslagna läroverken syntes böra upprättas, och yttra därom följande:

Bland annat av kostnadsskäl torde det ej vara lämpligt, att alla dessa läroverk upprättas samtidigt. De sakkunniga vilja för sin del förorda, att de sålunda föreslagna läroverken upprättas successivt, så att under tre på varandra följande år ett högre läroverk och två flickrealskolor upprättas. Med hänsyn till vad som föreslagits i förut omförmälda proposition till 1929 års riksdag hava de sakkunniga funnit lämpligast, att i första rummet må ifrågakomma ett högre flickläroverk i Örebro samt en flickrealskola i vardera av städerna Linköping och Borås.

I anslutning till sina överväganden beträffande den speciella flickundervisningen framhålla de sakkunniga önskvärdheten av

att fullständiga kommunala flickskolor komma till stånd i Arvika, Borås, Eksjö, Eskilstuna, Falun, Gävle, Göteborg, Halmstad, Hudiksvall, Hälsingborg, Härnösand, Jönköping, Kalmar, Karlshamn, Karlskrona, Karlstad, Kristianstad, Kristinehamn, Lidköping, Linköping, Luleå, Lund, Malmö, Mariestad, Norrköping, Nyköping, Oskarshamn, Skara, Skövde, Stockholm, Strängnäs, Sundsvall, Söderhamn, Södertälje, Uddevalla, Umeå, Uppsala, Varberg, Visby, Vänersborg, Västerås, Växjö, Ystad, Örebro och Östersund;

att därest fullständig kommunal eller enskild flickskola icke kan upprättas i Arvika, Eksjö, Hudiksvall, Karlshamn, Lidköping, Mariestad, Oskarshamn, Skövde, Söderhamn och Varberg, vid de allmänna läroverken i dessa städer upprättas en kommunal, treårig flickskollinje; samt

att en dylik flickskollinje upprättas vid de allmänna läroverken i Alingsås, Boden, Hässleholm, Malmberget, Skellefteå, Stora Tuna, Trollhättan, Västerвик, Amål, Ängelholm och Örnsköldsvik.

Vad först beträffade det till upprättande föreslagna högre läroverket i Örebro, syntes, framhåller departementschefen, det icke behöva råda någon tvekan angående detta läroverk. Här syntes fastmer — på sätt de sakkunniga närmare utvecklade — alla omständigheter tala för upprättandet av ett fullständigt högre flickläroverk. Av skäl, som förut anförts, ansåge departementschefen, att detta läroverks realskola borde efter mönstret av den kommunala flickskolan få dubbel anknytning till folkskolan och att dess gymnasium organiserades som en fyraårig enkel latinlinje.

Vad åter beträffade Uppsala och Lund, hade skolöverstyrelsen påpekat, hur som den omständigheten, att provårskurs vore förlagd till de högre allmänna läroverken i dessa båda städer, borde, då frågan om en förändrad anordning av provåret just nu vore under behandling, föranleda ett uppskjutande av det

definitiva ställningstagandet till förslaget om upprättande av högre flickläroverk i sagda båda städer, till dess frågan om provärets anordning blivit slutbehandlad. Departementschefen har förklarat sig biträda den sålunda uttalade meningen så mycket hellre, som det icke borde dröja någon längre tid, innan provårsfrågan finge sin lösning. För tillgodoseende av flickornas läroverksutbildning i de båda ifrågavarande städerna, kunde, vad gymnasiestadiet beträffade, Kungl. Maj:t — jämlikt beslut av 1927 års riksdag — därest framställning från vederbörande kommun därom gjordes, medgiva, att flickor mottoges till undervisning å sagda stadium vid de där befintliga gossläroverken. Beträffande realskolstadiet erinrar departementschefen om att i Lund en kommunal mellanskola funnes, vid vilken även flickor hade möjlighet att avlägga realexamen. För Uppsalas vidkommande torde — om så skulle befinnas önskligt — kunna tagas i övervägande, huruvida icke en dylik möjlighet skulle kunna beredas vid den med universitetet förbundna pedagogiska skolan, vilken för närvarande hade befogenhet att anställa realexamen.

Mot de sakkunnigas förslag till upprättande av särskilda realskolor för flickor hade departementschefen i likhet med skolöverstyrelsen, med hänsyn till de genom 1927 års skolreform givna förutsättningarna, intet att erinra. Den av centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen framförda tanken på inrättande i viss utsträckning av statliga flickskolor av normalskoltyp i stället för flickrealskolor ansåge departementschefen med tanke på den ståndpunkt riksdagen hittills intagit till frågan om statens övertagande av flickundervisningen icke för närvarande hava utsikt till förverkligande.

De sakkunniga hade föreslagit sex flickrealskolor, att successivt, två varje år, upprättas under tre på varandra följande år. Emellertid funne departementschefen, både av ekonomiska skäl och för att erfarenheter måtte inhämtas på området, det vara av vikt att här gå fram med stor varsamhet. Vid övervägande av vilka bland dessa skolor under sådana förhållanden närmast borde ifrågakomma, hade departementschefen ansett sig kunna bortse från realskolan i Karlstad. Frågan om denna skola stode nämligen i så nära samband med den under utredning varande frågan om utbyggande av realskolan i Kristinehamn till ett fullständigt högre läroverk, att de båda frågorna borde behandlas i ett sammanhang.

Vad vidare Jönköping beträffade, vore att märka, att när stadsfullmäktige i Jönköping år 1928 hade att yttra sig över den då föreliggande planen att i staden upprätta ett högre flickläroverk, stadsfullmäktige visserligen förklarade sig villiga att uppfylla de för läroverkets upprättande föreskrivna villkoren men önskade anstånd med upprättandet till år 1933. I betraktande härav ansåge departementschefen sig icke nu böra föreslå upprättande av en flickrealskola i Jönköping.

Med avseende på Norrköping ansåge de sakkunniga det med hänsyn till lärjungeantalet i det högre allmänna läroverket icke tillrädligt att öppna realskolan vid detta läroverk även flickor. I Norrköping vore nu sörjt för realskolutbildning för flickor genom den kommunala mellanskolan i staden, som jämväl hade berett det högre allmänna läroverkets realskola en viss avlastning,

men det syntes innebära en orättvisa mot Norrköping, om i detta fall staden nödgades vidkännas kostnader för en utbildning, som eljest under jämförliga förhållanden åvilade staten, i synnerhet om staden, såsom de sakkunniga förordade, dessutom skulle bekosta upprättandet och uppehållet av en kommunal flickskola. Även i Norrköping syntes därför böra upprättas en flickrealskola, som tills vidare borde kunna organiseras som enkellinjig med dubbel anknytning till folkskolan. Härigenom tillgodosåges på billigaste sätt det av stadsfullmäktige i Norrköping i beslut den 14 juni 1928 uttalade önskemålet, att »flickläroverket må ansluta icke endast till folkskolans sjätte klass utan jämväl vid behov av parallella linjer till dess fjärde klass och realskolan sålunda omfatta såväl en fyraårig som en femårig kurs». Skolöverstyrelsen däremot funne med hänsyn till den i Norrköping befintliga kommunala mellanskolan ett uppskov med inrättande av statlig realskola för flickor icke vara förenat med några allvarliga olägenheter. På grund av vad som i frågan anförts funne departementschefen visserligen i likhet med de sakkunniga vissa billighetsskäl tala för att en dylik skola komme till stånd i Norrköping liksom redan skett i de tre större städerna Stockholm, Göteborg och Malmö, i vilka städer ävenledes kommunal mellanskola finnes, samt i Hälsingborg, som till invånarantalet komme efter Norrköping. Då det emellertid genom den kommunala mellanskolan i Norrköping måste anses vara i viss utsträckning sörjt för flickornas realskolutbildning, funne departementschefen med hänsyn till den begränsning, som han i denna fråga förordat, böra för detta år anstå med upprättandet av statlig flickrealskola i denna stad.

Av de återstående tre föreslagna skolorna — de i Linköping, Borås och Västerås — syntes den i Linköping i första rummet böra ifrågakomma. Då med hänsyn till det allmänna läroverkets storlek dess realskola tydligen icke kunde öppnas för flickor, kunde det av de sakkunniga påvisade behovet av realskolutbildning för flickor i Linköping tillgodoses endast genom upprättande av en särskild flickrealskola.

I fråga om Västerås och Borås hade skolöverstyrelsen anført, att det borde tagas under övertägande, huruvida icke därvarande gossläroverk kunde tills vidare fungera som samläroverk. Departementschefen har anslutit sig till denna överstyrelsens uppfattning i vad den avsåge Västerås. Vad åter beträffade Borås — i fråga om denna stad hade inom skolöverstyrelsen föredraganden och en annan ledamot reservationsvis anslutit sig till de sakkunnigas förslag — kunde departementschefen ej finna annat än att det stora invånarantalet i denna stad och den starka befolkningstillväxten gjorde det önskvärt, att en flickrealskola redan nu därstädes komme till stånd.

Vidare hade de sakkunniga föreslagit — och däri hade skolöverstyrelsen instämt — att gymnasiet vid högre allmänna läroverken i Linköping, Norrköping, Jönköping, Borås, Karlstad och Västerås på statens bekostnad skulle öppnas även för flickor. Med den ståndpunkt departementschefen intagit angående ordnandet av flickornas realskolundervisning i dessa städer, ansåge han sig för närvarande kunna tillstyrka en sådan anordning endast beträffande läroverken i Linköping och Borås. Vad de övriga fyra städerna beträff-

fade, borde frågan om anordnande av gymnasieundervisning för flickor upptagas i samband med frågan om det slutliga ordnandet av läroverksundervisning för flickor därstädes. I avvaktan härpå kunde givetvis i enlighet med 1927 års riksdags beslut flickor i de städer, där så ej redan skett, medgivas tillträde till gossläroverkets gymnasium.

Skolöverstyrelsen hade i sitt yttrande ifrågasatt utredning angående samorganisation mellan statligt läroverk för flickor och kommunal flickskola, angående den högre flickundervisningens ordnande i städerna Uppsala och Lund samt angående möjligheten att öppna realskolan vid högre allmänna läroverken i Borås och Västerås jämväl för flickor. I fråga om Borås hade departementschefen redan i det föregående yttrat sig. Frågan om läroverksutbildning för flickor i Uppsala och Lund borde enligt departementschefens mening lösas i samband med ordnandet av provårsinstitutionen i dessa städer. I övrigt funne departementschefen den av skolöverstyrelsen påyrkade utredningen böra, i den mån den visade sig erforderlig, företagas i samband med ifrågavarande angelägenheters ordnande på de olika orterna.

De principiella synpunkter, som de sakkunniga framfört rörande olika organisationsformer för den speciella flickskolutbildningen, hade departementschefen redan i det föregående i stort sett skänkt sin anslutning. Även de önskemål med avseende på denna flickundervisnings ordnande å de särskilda läroverksorterna, som de sakkunniga framhållit, syntes departementschefen i det hela väl befogade. De av dem gjorda uttalandena innebure i själva verket en sammanfattning av de konsekvenser, till vilka riksdagens ställningstaganden i fråga om den kvinnliga ungdomens högre skolutbildning syntes leda för vårt skolsystem vid tillämpningen på de olika orterna. Den ledande synpunkten hade därvid varit den av riksdagen vid olika tillfällen starkt uttalade önskan, att den rena flickskolutbildningen icke måtte för andra önskemål undanträngas, och den givna sammanfattningen visade, hurusom den av riksdagen skapade skolformen kommunal flickskola, kompletterad med biformal treårig flickskollinje, väl lämpade sig att åstadkomma den jämvikt mellan den kvinnliga ungdomens olika studievägar, som riksdagen önskat se åvägabragt. Vad sålunda anförts avsåge naturligtvis icke att på något sätt göra intrång i den kommunala självbestämmanderätten eller tvinga utvecklingen in på banor, där kommunernas egna erfarenheter och önskemål icke komme att tagas till ledning. Det måste givetvis ankomma på de särskilda kommunerna att var för sig taga initiativ till de anordningar, som borde på de olika orterna vidtagas. Varje fall, som här kunde yppa sig, komme då att behandlas för sig, varvid det jämväl bleve tillfälle för Kungl. Maj:t att pröva, vilken anordning som bäst lämpade sig för varje ort. För närvarande syntes departementschefen från Kungl. Maj:ts sida ingen annan åtgärd erforderlig än att för riksdagen framlades förslag om upprättande av skolformen treårig flickskollinje samt att medel för detta ändamål åskades. Skulle förslaget vinna riksdagens bifall, bleve därav en följd, att vissa tilläggsbestämmelser, avseende den treåriga linjen, måste göras till stadgan för kommunala flickskolor. De sakkunniga hade framlagt förslag till dylika bestämmelser.

Kostnadsberäkning.

A. De allmänna läroverken.

Den utredning rörande allmänna läroverk för flickor m. m., som avgivits av de skolsakkunniga, innehåller även en beräkning av kostnaderna för upprättandet av de av de sakkunniga föreslagna flickläroverken.

Denna beräkning utgår ifrån att realskolan skall hava förenad femårig och fyraårig lärokurs samt att de till upprättande föreslagna gymnasierna skola anordnas som fyraåriga latingymnasier. Beräkningarna omfatta emellertid även högre flickläroverk med både fyraårigt och treårigt latingymnasium samt med fyraårigt latingymnasium och treårigt realgymnasium. Löner och arvoden äro beräknade efter de grunder, som gälla för de allmänna läroverkens lärare. Ehuru man enligt de sakkunnigas mening torde kunna räkna med att flickläroverken i ej ringa omfattning få kvinnliga rektorer och kvinnliga lärare, äro dock enligt vedertagen praxis lönerna, utom i fråga om ämneslärarinnor samt lärare i gymnastik och handarbete, i de till betänkandet fogade lönestaterna upptagna till de för manliga lärare fastställda beloppen.

Mot de sakkunnigas kostnadsberäkningar under de av dem gjorda förutsättningarna har departementschefen förklarat sig i huvudsak intet hava att erinra. Om man å den förenade linjen, i överensstämmelse med skolöverstyrelsens förslag, vilket departementschefen av pedagogiska skäl ansett sig böra tillerkänna visst företräde, anordnade skild undervisning i tyska under två år, komme detta att medföra en ökning i den av de sakkunniga beräknade kostnaden med omkring 400 kronor för varje sådan linje. Detta inverkade dock icke på beräkningen av det första årets kostnader. I likhet med de sakkunniga ansåge departementschefen, att under första läsåret särskilda arvoden åt bibliotekarie och biträde å rektorsexpeditionen vid nyupprättade läroverk icke behövde medtagas i kostnadsberäkningen.

Departementschefen ansåge sig ej nu behöva taga ståndpunkt till huruvida den av de sakkunniga ifrågasatta proportionen mellan antalet lektorer, adjunkter och ämneslärarinnor vore den lämpliga.

Vidare ansåge departementschefen, såsom förut anförts, att till en början ett högre allmänt läroverk för flickor borde upprättas i Örebro och nya flickrealskolor i Linköping och Borås. Anslag härför torde böra äskas från och med budgetåret 1930/1931.

Det i det föregående framlagda förslaget om att de fyra redan upprättade flickläroverken i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg efter mönstret av den kommunala flickskolan måtte erhålla dubbel anknytning till folkskolan komme givetvis att medföra något ökade kostnader för dessa läroverk. Budgetåret 1930/1931 skulle i realskolan, utom de två lägsta klasserna å den fyraåriga linjen, upprättas en första klass å den femåriga linjen. För sistnämnda klass erfordrades vid vart och ett av dess läroverk dels en lärarkraft i läroämnen (26 veckotimmar), dels ock timplärtimmar i teckning

och välskrivning (3 timmar), i musik (2 timmar) och i slöjd för flickor (2 timmar). För gymnastik torde till en början särskilda timmar ej vara behöfliga. Då det på frågans nuvarande stadium vore svårt att avgöra, om den för läroämnena erforderliga lärarkraften lämpligen borde inrättas som en adjunktstjänst eller som en ämneslärarinnebefattning, ansåge departementschefen, att ifrågavarande undervisning under läsåret 1930—1931 lämpligen borde bestridas av extra lärare. Den härför erforderliga sammanlagda kostnaden för budgetåret 1930/1931 skulle alltså uppgå till

för läroämnen $4 \times 3,300$:—	kr. 13,200:—
» teckning och välskrivning $4 \times 3 \times 90$:—	» 1,080:—
» musik $4 \times 2 \times 90$:—	» 720:—
» slöjd för flickor $4 \times 2 \times 75$:—	» 600:—
	kr. 15,600:—

Av denna kostnad komme 13,200 kronor på extra anslaget till extra och vikarierande ämneslärare samt det övriga på respektive extra anslag till extra arvoden åt övningslärare.

För därpå följande budgetår behövde anslagsbeloppet ytterligare ökas. Vid läroverk, där sammanlagda antalet lärjungar i andra klassen av den femåriga linjen och första klassen av den fyraåriga linjen ej överstege 35, bleve kostnadsökningen omkring 1,400 kronor. Vid läroverk åter, där på grund av antalet lärjungar de båda linjerna måste upprättas som fristående linjer, komme kostnadsökningen att motsvara kostnaden för upprättande av erforderliga parallellavdelningar. Så vitt man nu kunde döma, torde fristående linjer bliva erforderliga i Stockholm och Göteborg samt sannolikt även i Malmö.

Förslaget innebure vidare, att ett nytt högre flickläroverk skulle upprättas i Örebro och nya realskolor i Linköping och Borås. Budgetåret 1930/1931 skulle det högre flickläroverket draga en kostnad av 13,670 kronor till läraravlöningar och 300 kronor till arvode åt skolläkare samt de två realskolorna tillsammans 17,120 kronor till läraravlöningar och 300 kronor till arvoden åt skolläkare. Härtill skulle komma ett belopp av respektive 6,500 kronor och 8,000 kronor som bidrag till läroverkens kassor för inköp av en första uppsättning av undervisningsmateriel m. m. Av de nu nämnda beloppen komme avlöningarna åt rektorerna (7,500 + $2 \times 6,400$ kronor) och en ämneslärarinna (2,800 kronor) samt arvoden åt tillsyningslärarinnor ($200 + 2 \times 100$ kronor) på det ordinarie reservationsanslaget, arvoden för timlärartimmar ($14 + 2 \times 8 \times 140$ kronor) på extra anslaget till extra och vikarierande ämneslärare, arvoden åt lärare i teckning [$(5 + 2 \times 3) \times 90$ kronor], i musik [$(3 + 2 \times 2) \times 90$ kronor], i gymnastik med lek och idrott [$(4 + 2 \times 4) \times 85$ kronor] och i slöjd för flickor [$(2 + 2 \times 2) \times 75$ kronor] på respektive extra anslag till extra arvoden åt övningslärare samt arvoden åt skolläkare ($300 + 2 \times 150$ kronor) på den i det ordinarie reservationsanslaget ingående posten: arvoden åt skolläkare. Vad vidare engångsbidraget till läroverkens kassor ($6,500 + 2 \times 4,000$ kronor) beträffade, syntes Kungl. Maj:t

böra äga befogenhet att för nu ifrågavarande ändamål anvisa medel från det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken.

Slutligen hade departementschefen ifrågasatt, att gymnasierna vid de allmänna läroverken i Linköping och Borås skulle ombildas till samgymnasier. De sakkunniga hade erinrat om att särskilt anslag till arvoden åt tillsyningslärarinnor vid nämnda läroverk erfordrades. Enligt beslut av 1929 års riksdag skulle tillsyningslärare (lärarinna) vid allmänt läroverk, utöver honom eljest tillkommande löneförmåner, åtnjuta arvode å 500 kronor. Med hänsyn till den ringa erfarenhet man hade om läroanstalter av nu ifrågavarande slag, ansåge departementschefen, att man till en början i enlighet med skolöverstyrelsens förslag borde nöja sig med att vid de läroverk, vid vilka gymnasiet skulle vara tillgängligt även för flickor, anställa en kvinnlig sakkunnig att gå rektor tillhanda med råd och upplysningar angående de kvinnliga lärjungarna. Sådan sakkunnig borde, såsom skolöverstyrelsen föreslagit, erhålla ett årligt arvode av 300 kronor. För detta ändamål syntes det ordinarie reservationsanslaget böra höjas med $2 \times 300 = 600$ kronor. Emellertid medförde öppnandet av gymnasiet vid dessa läroverk för flickor även en annan kostnadsökning. Givetvis borde de kvinnliga lärjungarna på detta stadium åtnjuta skild undervisning i gymnastik. Kostnaden härför kunde beräknas till $2 \times 4 \times 85 = 680$ kronor. Däremot syntes det knappast erforderligt att beräkna särskilt arvode för de kvinnliga lärjungarnas undervisning i musik. Den sammanlagda kostnaden för ifrågavarande utbildning uppginge alltså till $600 + 680 = 1,280$ kronor.

Ett genomförande av de i det föregående framställda förslagen för tillgodoseende av flickornas läroverksutbildning skulle alltså för budgetåret 1930/1931 medföra följande kostnader:

Upprättande av en första klass av den femåriga realskolan vid	
vart och ett av de högre flickläroverken i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg	kr. 15,600:—
högre flickläroverk i Örebro	» 13,970:—
flickrealskolor i Linköping och Borås	» 17,420:—
bidrag till läroverkens kassor vid nämnda läroverk i Örebro, Linköping och Borås	» 14,500:—
ombildning av gymnasierna i Linköping och Borås till samgymnasier	» 1,280:—
	<hr/>
	kr. 62,770:—

Sammanställde man åter kostnaderna efter de olika anslag, vilka de böra belasta, visar det sig, att på reservationsanslaget komme:

avlönning åt 3 rektorer	kr. 20,300:—
» » 1 ämneslärarinna	» 2,800:—
arvode åt 3 tillsyningslärare	» 400:—
» » 2 kvinnliga sakkunniga	» 600:—
» » skolläkare	» 600:—
	<hr/>
	kr. 24,700:—

samt på extra anslaget till extra och vikarierande ämneslärare:

arvode till 4 extra lärare	kr. 13,200:—
» för 30 timlärartimmar	» 4,200:—
	<hr/>
	kr. 17,400:—

Vidare skulle på extra anslag till extra arvoden åt övningslärare komma:

för teckning 23 t. å 90:—	kr. 2,070:—
» musik 15 t. å 90:—	» 1,350:—
» gymnastik med lek och idrott 20 t. å 85:—.....	» 1,700:—
» kvinnlig slöjd 14 t. å 75:—.....	» 1,050:—
	<hr/>
	kr. 6,170:—

Slutligen skulle bidragen till läroverkens kassor bestridas av besparingar å det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken.

På de olika anslagen komme alltså:

ordinarie reservationsanslaget	kr. 24,700:—
extra anslaget till extra och vikarierande ämneslärare	» 17,400:—
extra anslagen till extra arvoden åt övningslärare	» 6,170:—
från besparingar å ordinarie reservationsanslaget	» 14,500:—
	<hr/>
	kr. 62,770:—

I likhet med de sakkunniga ansåge departementschefen, att de föreslagna nya flickläroverken borde upprättas under villkor att vederbörande kommun åtog sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor.

B. Kommunala flickskolor och flickskollinjer.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle, såsom förut är nämnt, i vissa fall en samorganisation av en statlig flickrealskola och en kommunal flickskola kunna komma till stånd. Dessa skolor skulle i så fall hava gemensam rektor, vilken utom vanlig lön som rektor vid den statliga flickrealskolan borde tillerkännas ett särskilt årligt arvode å 600 kronor. Dessutom borde han erhålla minskning i den honom som rektor vid realskolan åliggande undervisningsskyldigheten med tre timmar i veckan.

De av de sakkunniga i det föregående omnämnda kommunala flickskollinjerna skulle upprättas vid statsläroverk och bygga på realskolans näst högsta klass. En sådan linje skulle hava till ändamål att bereda kvinnliga lärjungar, som genomgått näst högsta klassen av realskola vid allmänt läroverk, tillfälle till inhämtande av ett högre mått av allmän medborgerlig bildning med hänsyn tagen till den kvinnliga ungdomens egenart samt att därvid tillika i större eller mindre utsträckning förbereda lärjungarna för praktisk verksamhet, särskilt inom hemmets område. Den borde enligt de sakkunnigas mening omfatta

tre år och vara organiserad på i huvudsak samma sätt som den kommunala flickskolans tre högsta klasser. Linjen i fråga borde alltså under de två sista åren kunna omfatta antingen både en teoretisk och en praktisk utbildningslinje eller endera av dessa utbildningslinjer. Vidare borde bestämmelserna i stadgan för kommunala flickskolor med vissa modifikationer bliva i tillämpliga delar gällande även för flickskollinjen. Bland annat borde bestämmelser utfärdas därom, att rektor och lärare vid allmänt läroverk, med vilket kommunal flickskollinje är förenad, må kunna hava någon del av sin tjänstgöring förlagd till flickskollinjen, dock under iakttagande av att sådan tjänstgöring må omfatta högst hälften av den vederbörande såsom lärare vid allmänna läroverket åliggande undervisningsskyldigheten samt att statsverket icke därigenom förorsakas ökade kostnader; samt att lärare vid kommunal flickskollinje må kunna hava högst hälften av sin tjänstgöring förlagd till det allmänna läroverk, med vilket flickskollinjen är förenad, dock under iakttagande av att statsbidrag ej må utgå till flera sådana lärare än som skulle erfordras vid den kommunala flickskollinjen, därest samtliga vid densamma anställda lärare med full tjänstgöring haft hela sin undervisning dit förlagd.

Även i fråga om läraravlönning och statsbidrag torde enligt de sakkunniga bestämmelserna för kommunala flickskolor i huvudsak kunna tillämpas på den ifrågasatta kommunala treåriga flickskollinjen.

Mot de sakkunnigas förslag till samorganisation mellan kommunal flickskola och flickrealskola samt upprättande av treårig flickskollinje liksom mot förslaget till avlönings- och statsbidragsbestämmelser ifråga om dylik organisation har departementschefen förklarat sig i huvudsak intet hava att erinra. Han har därför tillstyrkt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att godkänna de bestämmelser i förevarande avseende, som han i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag i statsrådsprotokollet angivit. Departementschefen har tillika erinrat därom, att den ifrågasatta nedsättningen i rektors undervisningsskyldighet givetvis borde kompenseras genom att den kommunala flickskolan respektive flickskollinjen bekostade motsvarande antal timlärartimmar.

I anslutning till vad av 1928 års riksdag beslöts i fråga om åtgärder för sådana lärarinnor, som på grund av statsunderstödda enskilda högre flickskolors upphörande med sin verksamhet i samband med inrättandet av kommunal flickskola på orten förlorade sin anställning, funne departementschefen, att motsvarande bestämmelser borde gälla även för de lärarinnor vid omförmälda högre flickskolor, vilka på grund av kommunal flickskollinjes inrättande på orten ginge förlustiga sin befattning.

Ej heller i fråga om den av de sakkunniga framlagda kostnadsberäkningen för kommunala flickskollinjers upprättande hade departementschefen något att erinra. Givetvis vore det ej möjligt att på förhand beräkna, i vilken omfattning sådana flickskollinjer under den närmaste tiden komme att upprättas. Till frågan om erforderligt anslag för nästa budgetår har departementschefen återkommit vid behandlingen av frågan om anslag till kommunala flickskolor.

II. Vissa frågor rörande tillämpningen av 1927 års skolorganisation.

Departementschefen har framhållit, att den väsentligaste förändring, som på grund av 1927 års riksdags beslut genomförts inom de allmänna läroverkens organisation, otvivelaktigt vore den, att realskolan nu skulle vara antingen fyraårig och grundad på genomgången sjätte klass i någon av den sexklassiga folkskolans huvudformer eller femårig och grundad på genomgången fjärde klass i folkskola, som nyss nämnts, eller ock såväl fyra- som femårig och ansluten till folkskolan på båda nu angivna sätt. Vid genomförandet av denna nya organisation av realskolan hade emellertid vissa svårigheter framträtt. Dessa hade särskilt tydligt gjort sig gällande vid vissa läroverk, där realskolan enligt 1927 års organisationsplan vore dels femårig, dels fyraårig och alltså hade vad man kallat dubbel anknytning till folkskolan.

Det hade varit dessa allt tydligare framträdande olägenheter med den gällande organisationsplanen, som med hänsyn till 1929 års riksdags i ämnet gjorda uttalanden föranlett departementschefen att bringa denna fråga under Kungl. Maj:ts prövning. På departementschefens därom gjorda framställning hade Kungl. Maj:t beslutat att uppdraga åt 1927 års skolsakkunniga att verkställa utredning och avgiva yttrande och förslag i, bland andra, det sålunda angivna hänseendet. Därjämte hade chefen för ecklesiastikdepartementet bemyndigats att till förstärkning av nyssnämnda sakkunnigberedning tillkalla ytterligare två sakkunniga.

Den 30 november 1929 hade 1927 års skolsakkunniga avgivit sitt betänkande i frågan, benämnt Utredning av vissa frågor rörande tillämpning av 1927 års skolorganisation (Statens offentliga utredningar 1929:32).

På grund av remiss hade utlåtanden över ifrågavarande betänkande avgivits av statskontoret och skolöverstyrelsen, vilken inhämtat yttranden från läroverkskollegierna vid de allmänna läroverk, beträffande vilkas organisation de sakkunniga framlagt förslag till jämkningar.

Den femåriga och den fyraåriga realskollinjens förekomst vid de olika läroverken.

A. Behov av jämkningar inom 1927 års organisationsplan.

Av vad de sakkunniga anfört liksom av läroverkskollegiernas och skolöverstyrelsen yttranden framginge, anför departementschefen till en början, att på åtskilliga orter erfarenheten gjort vissa jämkningar i den år 1927 fastställda organisationsplanen önskvärda. De av de sakkunniga påpekade missförhållandena hade uppenbarligen en sådan räckvidd och ingrepe på ett så störande sätt

såväl i de enskilda lärjungarnas studiegång som i planläggningen av läroverkens arbete, att åtgärder i syfte att bringa organisationen i bättre överensstämmelse med de av riksdagen fastställda grundsatserna enligt departementschefens uppfattning måste anses påkallade. Det syntes under sådana omständigheter ofrånkomligt, att det nu, på sätt riksdagen förutsatt, för riksdagen framlades förslag, ägnade att råda bot på de missförhållanden, som sålunda framträtt.

När departementschefen intoge denna ståndpunkt, skedde det efter noggrant övertvägande jämväl av de skäl, som ansetts tala emot att redan nu jämkningar i 1927 års organisationsplan vidtoges. Värdet av dessa invändningar bleve givetvis beroende på vilka jämkningar det vore fråga om. Sattes det exempelvis i fråga att på en ort definitivt slopa den ena realskollinjen, därför att den visat sig icke kunna samla tillräckligt antal lärjungar, vore det utan vidare klart, att den hittills vunna erfarenheten vore för kort för att giva utslag i fråga om en dylik åtgärd, som ju skulle stå i uppenbar strid med de av 1927 och 1928 års riksdagar fastställda principerna för anknytningen till folkskolan. Gällde det återigen endast en utjämnande reglering inom den av organisationen angivna ramen, vore det lika klart, att dylika åtgärder tillhörde de jämkningar, om vilka riksdagen förutsatt, att i den mån behovet icke kunde i vanlig ordning tillgodoses med tillgängliga anslag, förslag skulle för riksdagen framläggas. Så långt tillgängliga anslag räckte till, behövde ju dylika frågor ej ens underställas riksdagens prövning, såsom enligt riksdagens protokoll under debatten i andra kammaren framhölls av andra särskilda utskottets ordförande: »då skolorganisationen nu även i detalj fastställts under riksdagens medverkan och följaktligen ej heller rubbningar i densamma kunna ske utan riksdagsbeslut i ärendet så innebär detta givetvis ingen inskränkning i rätten för Kungl. Maj:t att medgiva *tillfälliga* anordningar, t. ex. i fråga om inrättande eller indragning under ett läsår av en parallellklass på grund av variationer i tillströmningen av lärjungar».

Nu vore de svårigheter, som yppat sig vid genomförandet av 1927 års skolbeslut, endast i viss utsträckning av den art, att de kunde avhjälpas genom sådana jämkningar, som riksdagen förutsatt i mån av behov borde ske genom tillfälliga åtgärder av Kungl. Maj:t. I stor utsträckning vore de av den art, att de icke kunde undanröjas allenast genom tillfälliga anordningar med hjälp av tillgängliga anslag.

Med hänsyn till vad sålunda anförts syntes departementschefen ingen tvekan kunna råda därom, att frågan nu borde framläggas för riksdagen.

B. Samorganisation av femårig och fyraårig realskollinje.

Vid sin undersökning av olika möjligheter att förläna realskolans organisation på två olika linjer en smidigare form hade de sakkunniga stannat för en *organisation med en förenad linje* av samma slag som vid den kommunala flickskolan. Vad sista nämnda skolform beträffade har departementschefen

erinrat därom, att kommunal flickskola enligt gällande stadga den 24 september 1928 (nr 426) skulle vara anordnad med såväl sjuårig som sexårig lärokurs, vilka kurser skulle vara antingen var för sig fristående eller med varandra förenade. Vid fristående lärokurs skulle den sjuåriga lärokursens lägsta klass anknyta till folkskolans fjärde klass och den sexåriga kursens lägsta klass till sjätte klassen av sex- eller sjuårig folkskola, anordnad enligt någon av denna skolas huvudformer. Då lärokurserna vore förenade, skulle lärjungar, som genomgått folkskolans fjärde klass, kunna vinna inträde i den sjuåriga lärokursens första klass, samt lärjungar, som genomgått sjätte klassen av sex- eller sjuårig folkskola, anordnad enligt någon av sådan skolas huvudformer, kunna intagas i andra klassen av samma lärokurs, vilken klass således komme att tillika utgöra den sexåriga lärokursens lägsta klass. De båda lärokurserna skulle, om de vore fristående, i läroämnena undervisas var för sig, dock skulle gemensam undervisning anordnas för de båda högsta klasserna i sjuårig och sexårig lärokurs i det fall, att det sammanlagda antalet lärjungar i de båda lärokurserna inom sådan klass ej överstege 30.

Beträffande förenad linje vid realskola hava *de sakkunniga* anfört följande:

Den anordning med en i vissa fall förenad realskollinje, som de sakkunniga i det föregående förordat, utesluter risken att nödgas uppehålla undervisning i klassavdelningar med ett ur statsfinansiell synpunkt allt för ringa antal lärjungar och möjliggör samtidigt organisationens anpassning efter behovet, så långt den fastställda ramen är tillräcklig, i det att tack vare kombinationen allt utrymme inom den givna ramen kan planmässigt och effektivt utnyttjas. Med tillämpning av det nu gällande systemet kan, även om lärjungantalet skulle kunna rymmas i endast en serie av avdelningar, dubbel anknytning till folkskolan vinnas blott genom upprättande av två linjer, en femårig och en fyraårig. Med det här föreslagna systemet åter kan, då den sammanlagda årskontingenten icke överstiger 35 lärjungar, förhandenvarande behov av dubbel anknytning till folkskolan tillgodoses med endast en linje, en förenad. På liknande sätt förhåller det sig i fråga om större årskontingenter och flera serier av klassavdelningar i realskolan. Om exempelvis en kontingent på mera än 35 lärjungar önskar inträde å endera linjen av en realskola med endast en femårig och en fyraårig linje, förutsätter det nuvarande systemet — därest ej ett antal godkända inträdessökande skola helt utestängas — upprättande av parallellavdelningar inom den linje (fem- eller fyraårig), som visat sig icke kunna mottaga hela antalet inträdessökande. Vidtages ej en dylik anordning, komma de lärjungar, vilka för sin fortsatta undervisning måste anlita statlig eller kommunal läroanstalt, i ett synnerligen ogynnsamt läge. Gäller fallet den femåriga linjen, måste de godkända inträdessökande, som icke kunnat mottagas, antingen påföljande läsår ånyo söka inträde i den då börjande femåriga linjen eller ock efter två läsår söka sig in i den fyraåriga linjen. I båda fallen innebär det en tidsförlust av ett år, vilken för de berörda lärjungarna kommer att bliva liktydig med en, trots den godkända inträdessökningen, påtvungen kvarsittning. Är det åter på den fyraåriga linjen, som utrymmet visar sig otillräckligt, kommer, därest nya avdelningar ej upprättas, de lärjungar, som i detta fall måste avvisas, i det ogynnsamma läget, att de nödgas antingen söka in i den femåriga linjens första klass och där ånyo genomgå i huvudsak samma kurser som de redan genomgått i folkskolan, eller också efter ännu ett års förlopp ånyo söka komma inträde i den fyraåriga linjen. Även här inträder alltså en av organisationen vållad tidsför-

lust av ett år. Med det av de sakkunniga förordade systemet åter kunna lärjungarna, under förutsättning att *en* linje göres förenad, få fritt inrikta sitt val på femårig eller på fyraårig realskola, utan att antalet parallella klassavdelningar i något fall behöver bliva större än om alla lärjungar valde realskollinje av samma längd.

Den anordning, som de sakkunniga — efter vad som i det föregående blivit närmare utvecklat — således tänkt sig böra komma till tillämpning, undanröjer alla dessa svårigheter. Den synes väl ägnad att giva åt läroverksorganisationen en smidighet, som möjliggör dess anpassning efter olika orters skiftande behov, på samma gång den låter de grundsatser, som 1927 och 1928 års riksdagar fastslagit för den nya läroverksorganisationen, komma till sin fulla rätt. Därtill kommer, att den på intet sätt äventyrar det syfte, nämnda riksdagar genom sina beslut velat nå i fråga om fördelning av utbildningsmöjligheterna.

Med avseende på eventuellt behov av parallellavdelningar hava de sakkunniga vidare anfört:

Även vid tillämpning av det kombinerade systemet kunna givetvis, när vid en ökad lärjungefrekvens lärjungeantalet nått den siffra, som är föreskriven som villkor för uppdelning av klass på parallellavdelningar, fall inträffa, då nya parallellinjer behövas, men härvid är att märka, att sagda behov med det nuvarande systemet uppstår, så snart det å *endera* av de båda linjerna saknas tillräckligt utrymme för de inträdessökande, men att med ett kombinerat system behovet av nya parallellavdelningar inträder först i det fall, att *båda* linjerna äro fullt besatta.

I åtskilliga av de yttranden, som avgivits med anledning av de sakkunnigas sålunda framlagda förslag, hava emellertid framkommit vissa betänkligheter, dels av organisatorisk, dels av pedagogisk art.

En ledamot av skolöverstyrelsen, undervisningsrådet Hänninger, har i ett till överstyrelsens i ämnet avgivna utlåtande fogat särskilt yttrande framlagt ett förslag, som går ut på samläsning i liknande utsträckning, som av de sakkunniga föreslagits.

Det av Hänninger framlagda förslaget innebär i sin helhet,

dels att sådana ändringar vidtagas i organisationsplanen för de allmänna läroverken, som i en av honom bifogad tablå angivits, varvid sålunda ytterligare en femårig realskollinje inrättas vid vart och ett av de högre allmänna läroverken i Borås, Örebro, Halmstad, Sundsvall, Östersund, Hälsingborg, Jönköping, Vänersborg och Härnösand samt vid östra realskolan i Göteborg och realskolan i Malmö och vid envar av samrealskolorna i Ängelholm, Trälleborg och Falköping ävensom samtidigt härmed en fyraårig realskollinje indrages vid vart och ett av de högre allmänna läroverken i Linköping, Borås, Örebro, Halmstad, Sundsvall och Östersund samt vid östra realskolan i Göteborg och realskolan i Malmö, *dels* att föreskrift utfärdas därom, att samläsning enligt av honom angivna grunder skall anordnas mellan motsvarande klasser av femårig och fyraårig realskollinje, därest lärjungeantalet i endera klassen understiger 10 och det sammanlagda lärjungeantalet i de ifrågavarande klassavdelningarna icke är större, än vad som enligt gällande föreskrifter kan inrymmas inom en och samma klassavdelning, *dels* slutligen, att sådana ändringar vidtagas i gällande bestämmelser rörande inrättande av parallellavdelningar vid de allmänna läroverken, att överstyrelsen bemyndigas att inom

av Kungl. Maj:t bestämda gränser förfoga över för ifrågavarande ändamål beviljade anslag.

Departementschefen har erinrat, att 1928 års riksdag i sin skrivelse nr 356 angående kommunala flickskolor m. m. gjorde ett förtydligande av 1927 års beslut i skolfrågan, som för bedömandet av hithörande spørsmål vore av principiell betydelse:

Riksdagen anser, att i 1927 års riksdagsbeslut inrymmes full likställdhet mellan 4-årig och 6-årig folkskolekurs såsom grundval för den högre skolan. Eders Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag utgår också från de båda linjernas likaberättigande, och riksdagen vill i detta avseende ansluta sig till den av departementschefen härutinnan hävdade uppfattningen.

Denna princip, sedd mot bakgrunden av 1927 års riksdags beslut, kunde, framhåller departementschefen, givetvis icke innebära något slags numerär likställdhet, så att t. ex. inom realskolan ett lika antal linjer skulle avses för lärjungar från fyraårig och från sexårig folkskolekurs, utan vore uppenbarligen att fatta så, att de från folkskolan avgående lärjungarna skulle, där både fem- och fyraårig realskollinje funnes upprättad, äga lika möjligheter till omedelbart inträde i realskolan, vare sig de från fjärde folkskolklassen sökt inträde i femårig realskollinje eller från sjätte folkskolklassen i fyraårig realskollinje. Emellertid hade den år 1927 fastställda formen för realskolans dubbla anknytning till folkskolan visat sig icke allestädes fungera så, att sagda möjligheter varit för handen. Det hade på åtskilliga orter inträffat, att till inträde berättigade lärjungar måst avvisas.

Såsom den enklaste och närmast till hands liggande möjligheten att i full utsträckning tillgodose förhandenvarande behov erbjöde sig under sådana förhållanden, såsom i åtskilliga yttranden över de sakkunnigas förslag påyrkats, givetvis den utvägen att genom ökade anslag till de allmänna läroverken möjliggöra upprättande av parallellavdelningar i sådan utsträckning, att på de olika orterna realskolan skulle kunna i en var av de båda linjerna mottaga samtliga till respektive linje godkända inträdessökande.

Vare sig man nu tänkte sig upprättandet av parallellavdelningar i här ifrågasatt utsträckning möjliggjort genom en ökning av vederbörande anslag till de allmänna läroverken eller genom en förändring till förslagsanslag av det nu utgående anslaget till extra och vikarierande ämneslärare, syntes departementschefen emellertid den sålunda förordade utvägen av statsfinansiella skäl icke vara att anbefalla. En dylik anordning löste visserligen frågan om beredande av olika utbildningsvägar på ett sätt, som vore för lärjungarna liksom för ifrågavarande läroanstalter tillfredsställande, men medförde för staten risken att nödgas upprätthålla undervisning i klassavdelningar med ett ur statsfinansiell synpunkt allt för litet lärjungeantal. Den dubbla anknytningen till folkskolan förutsatte nämligen med nuvarande organisation alltid minst två serier av klassavdelningar. Även där den årliga lärjungekontingenten understeg 35 och sålunda skulle kunna rymmas i en klassavdelning, måste den enligt nu gällande ordning, huru ringa antalet lärjungar i vardera avdelningen än vore, delas på två linjer. Där årskontingenten översteg 35 men icke 70,

kunde två klassavdelningar räcka, men endast under den förutsättning, att lärjungestillströmningen fördelade sig med högst 35 lärjungar på varje linje. Blev fördelningen, vilket i verkligheten ofta inträffade, mera ojämn, så att t. ex. av 60 inträdessökande 50 sökte sig till den ena linjen och 10 till den andra, rymdes visserligen de 10 i den ena klassavdelningen, men de 50 icke i den andra. Med dessa 50, som icke kunde mottagas i en klassavdelning, kunde då förfaras på två olika sätt: antingen öppnades för dem endast en klassavdelning, i vilken 35 mottoges, medan 15 avvisades, eller ock upprättades för dessa 50, vid sidan av den klassavdelning, som inrymde de 10, två klassavdelningar, så att alla kunde mottagas. Båda alternativen vore uppenbarligen otillfredsställande, det förra med hänsyn till målsmäns och lärjungars berättigade krav, det senare ur ekonomisk synpunkt.

När det gällde att finna en lösning av realskolans organisationsfråga, som möjliggjorde både dubbel anknytning till folkskolan och fullt utnyttjande av klassavdelningarnas utrymme, måste alltså andra utvägar sökas. I själva verket vore den riktning, i vilken lösningen vore att söka, redan anvisad genom riksdagens ställningstagande i följande två skolorganisatoriska frågor, som varit föremål för behandling vid riksdagarna åren 1927 och 1928.

Riksdagens beslut år 1927 om upprättande av de båda formerna av realskola innebure, att dessa, där de förekomme vid ett och samma läroverk, skulle i regel vara åtskilda, så att lärjungarna i vardera skolformen skulle åtnjuta särskild undervisning; dock förutsatte organisationsplanen, att i den högsta klassen lärjungarna från den femåriga och den fyraåriga skolan skulle åtnjuta gemensam undervisning i ett stort antal läroverk (minst 27). Genom den sålunda i viss omfattning anordnade samläsningen vore alltså spörsmålet om effektivt utnyttjande av de i organisationsplanen ingående klassavdelningarnas fulla utrymme för den högsta realskolklassens del redan löst och därmed av riksdagen en väg anvisad till undvikande av en ur statsfinansiell synpunkt allt för betungande särundervisning.

Av 1928 års riksdag genomfördes inom den kommunala flickskolan den principiella likställdheten mellan fyraårig och sexårig grundskola genom föreskriften, att varje sådan skola skulle innefatta två lärokurser, en sjuårig, byggande på folkskolans fjärde klass, och en sexårig, byggande på folkskolans sjätte klass. Dessa båda lärokurser skulle, där lärjungeantalet överstege 30, anordnas såsom fristående, varvid undervisningen alltså meddelades i skilda klassavdelningar; där lärjungeantalet icke överstege 30, skulle de anordnas såsom förenade, vilket innebure, att samtliga lärjungar i regel åtnjöte gemensam undervisning hela skolan igenom utom i tyska i den förenade linjens andra klass.

De skolsakkunniga hade nu vid utarbetandet av sitt förslag följt den genom riksdagens beslut åren 1927 och 1928 sålunda utstakade vägen och framlagt förslag till frågans lösning genom anordnande av en förenad fem- och fyraårig realskollinje.

Mot det av de sakkunniga framlagda förslaget hade ur organisatorisk synpunkt blivit anmärkt, att dess förverkligande skulle innebära, att den femåriga realskollinjen bleve huvudformen inom vår läroverksorganisation. Den

förenade linjen skulle nämligen i verkligheten bliva en femårig realskollinje, i vars andra klass, om utrymmet tillåte, lärjungar från folkskolans sjätte klass skull kunna vinna inträde. Denna anmärkning utginge emellertid, framhåller departementschefen, från den oriktiga förutsättningen, att inom en förenad linje icke alltid skulle kunna påräknas plats för de lärjungar, som från folkskolans sjätte klass önskade övergå till det allmänna läroverket. Såsom de sakkunnigas förslag uppenbarligen vore att fatta, måste, för den händelse i enstaka fall de från folkskolans sjätte klass kommande, till intagning i läroverket godkända lärjungarna tillsammans med de från den förenade linjens första klass flyttade lärjungarna skulle bliva så många, att de icke skulle rymmas i den förenade linjens andra klass, plats beredas dessa genom inrättande av en ny klassavdelning. Detta kunde, med iakttagande av de av de sakkunniga föreslagna åtgärderna för utrymmets effektiva utnyttjande, ske på två sätt. Antingen upprättades i stället för den förenade linjens andra klass en femårig linjes andra klass och en fyraårig linjes första klass eller ock upprättades vid sidan om den förenade linjens andra klass en femårig linjes andra klass respektive en fyraårig linjes första klass. De härför erforderliga kostnaderna borde givetvis i vanlig ordning bestridas av anslaget till extra och vikarierande lärare.

I detta sammanhang har departementschefen även berört det i det föregående omförmälda förslag till nu förevarande frågas lösning, som i ett särskilt yttrande framförts av en ledamot av skolöverstyrelsen. Förslaget ginge ut på att vissa ändringar redan nu skulle vidtagas i den fastställda organisationsplanen, så att vid åtskilliga läroverk nya femåriga realskollinjer bleve upprättade, under det att vid en del läroverk fyraåriga linjer indroges. Mellan de fem- och fyraåriga linjerna skulle i möjligaste utsträckning samläsning äga rum, utan att linjerna förenades under en och samma undervisningsplan. Såvitt departementschefen kunde se, måste — även om benämningen förenad linje undvekes — den föreslagna samläsningen leda till en förening av de båda linjerna i stort sett av den art, som de sakkunniga föreslagit. Skillnaden vore i själva verket av formell natur och avsåge det yttre sätt, på vilket tim- och kursplaner skulle angivas för de samläsande linjerna. I detta avseende hade de sakkunnigas förslag företräde genom den större fasthet och reda, det förlänade åt undervisningsplanen. Men det nyss nämnda förslaget ginge så till vida längre än de sakkunnigas, att bestämda ändringar skulle redan nu vidtagas i den fastställda organisationsplanen — vissa fyraåriga linjer skulle helt utgå ut organisationsplanen och vissa femåriga skulle däri införas — medan de sakkunnigas förslag endast räknade med att vissa linjer skulle omvandlas till förenade fyra- och femåriga linjer och att vissa åter skulle tills vidare icke behöva tagas i anspråk. De sakkunnigas förslag öppnade alltså möjlighet till en smidigare tillämpning av den fastställda organisationsplanen. Härtill komme slutligen, att det i det särskilda yttrandet framlagda förslaget måste leda till större kostnader för det allmänna än det av de sakkunniga framlagda. Förslaget innebure nämligen, dels att samläsning skulle anordnas under flera timmar än de sakkunniga föreslagit, dels ock att samläsning skulle äga rum,

endast då antalet lärjungar i endera av de båda mot varandra svarande klassavdelningarna icke uppginge till 10 och det sammanlagda lärjungeantalet i de ifrågavarande klassavdelningarna icke vore större, än vad som enligt gällande föreskrifter kunde inrymmas inom en och samma klassavdelning. En följd härav skulle bliva, att om antalet lärjungar i en klassavdelning uppginge t. ex. till 11, denna alltså komme att åtnjuta särundervisning, även om det sammanlagda lärjungeantalet i de ifrågavarande klassavdelningarna uppginge exempelvis till endast 22 och således mycket väl skulle kunnat rymmas i en och samma klassavdelning. Enligt de sakkunnigas förslag inträdde särundervisning först, när antalet lärjungar i den förenade linjen överstege 35.

Ur statsfinansiell synpunkt tillfredsställde den av de sakkunniga föreslagna organisationen alla rimliga anspråk, i det att den möjliggjorde den dubbla anknytningen, utan att flera klassavdelningar behövde upprättas än som skulle behövts även vid anknytning till endast ett stadium av folkskolan.

Departementschefen har alltså ansett sig kunna ur organisatorisk synpunkt skänka sin obetingade anslutning till de sakkunnigas förslag, vilket ur nämnda synpunkt vunnit understöd även av skolöverstyrelsen.

C. Pedagogiska synpunkter.

När det gällde att ur pedagogisk synpunkt bedöma den av de sakkunniga föreslagna förenade linjen, syntes det, anför härefter departementschefen, lämpligt att först till prövning upptaga en anmärkning, som framstälts mot undervisningsplanen i första klassen av den förenade linjens femåriga kurs. Anmärkningen ginge ut på att denna klass skulle bliva allt för ansträngande, då den i ett enda skolår sammanpressade vad som i folkskolan inhämtas under två läsår, i dess femte och sjätte klass. En närmare granskning av kursen, vilken icke innebure någon ändring i den för den femåriga linjen fastställda, gäve emellertid vid handen, att här icke funnes någon anledning att befara, att kursen skulle vara i pedagogiskt avseende mindre väl avvägd. Dels tillämpade nu realskolan med sitt starkt gallrade lärjungematerial en vida raskare arbetstakt än folkskolan med sitt osovrade, dels vore ifrågavarande sammanpressning av de två sista folkskolårens kurs mera skenbar än verklig: i själva verket inskränktes undervisningen i realskolans första klass, som bildade inledning till realskolans undervisning i dess helhet, till sådana stycken, som utgjorde förutsättning för den fortsatta utbildningen i de följande klasserna, medan undervisningen i de två högsta folkskoleklasserna, som bildade avrundning och avslutning till folkskolans hela lärokurs, måste taga sikte på alla de stycken, som de i arbetslivet utträdande lärjungarna sedermera saknade tillfälle att inhämta.

Vad vidare beträffade den föreslagna samläsningen mellan de båda realskollinjerna, vore det att märka, att samläsningen på det stadium av två år, som representerades av den femåriga realskolans tredje och fjärde och den fyraåriga realskolans andra och tredje klass, i stort sett läte anordna sig med

samma lätthet som den redan föreskrivna samläsningen i realskolans högsta klass. Den egentliga svårigheten låge i att på ett tillfredsställande sätt organisera samläsningen mellan den femåriga realskolans andra och den fyraårigas första klass. Denna samläsning hade av de sakkunniga föreslagits ordnad i väsentlig överensstämmelse med motsvarande föreskrifter rörande den kommunala flickskolan. Det försprång, den femåriga linjens lärjungar hade framför den fyraårigas i en ett år tidigare börjad undervisning i tyska, skulle kompenseras genom en koncentration av den fyraåriga linjens tyska kurs till denna linjes första klass, där de från folkskolans sjätte klass kommande lärjungarna, vilka förut icke läst tyska, skulle åtnjuta särskild undervisning i detta ämne nio timmar i veckan, alltså tre timmar mera än de övriga lärjungarna i klassen. Undervisningen i ämnet skulle emellertid helt falla inom klassens vanliga tidsram, och de tre överskjutande timmarna skulle fås genom minskning av timtalet för vissa andra ämnen.

Det vore emellertid utan vidare klart, att ett sammanförande av lärjungar från skild undervisning skedde lättare, när det gällde en längre skola som den kommunala flickskolan med dess mera elastiska undervisningsplan, än när fråga vore om en kortare skola som realskolan med dess mera sammanträngda studiekurs. I yttranden såväl från läroverkskollegierna som från skolöverstyrelsen hade också framförts vissa betänkligheter mot enskildheter i den förenade linjens undervisningsplan i den form, denna fått i de sakkunnigas förslag. Anmärkningarna riktade sig huvudsakligen mot den av de sakkunniga föreslagna koncentrationen av tyskan till den fyraåriga lärokursens första klass, vilken koncentration å ena sidan vore väl stark, å andra sidan icke kunde uppväga den minskning i tyskans totala timtal — en timme — som den förenade linjens fyraåriga lärokurs visade, jämförd med den fyraåriga realskolans vanliga lärokurs.

De förslag till undanröjande av de sålunda påpekade olägenheterna, som blivit framlagda, ginge, erinrar departementschefen, ut på att den särskilda undervisningen i tyska skulle omfatta två år, varigenom den förenade linjens fyraåriga lärokurs komme att i timplanen närmare ansluta sig till eller helt överensstämma med den fyraåriga realskolans vanliga timplan. Av särskilt intresse vore det av skolöverstyrelsen utarbetade förslaget till timplan, som ginge ut på samläsning mellan de båda linjerna alla de fyra gemensamma klasserna igenom utom i tyska, där skild undervisning skulle meddelas icke blott i klass 2⁵-1⁴ utan även i klass 3⁵-2⁴. Den av överstyrelsen skisserade planen innebure ett närmande av den förenade linjens undervisningsplan till den fyraåriga realskolans; enligt skolöverstyrelsens andra alternativ skulle den fyraåriga lärokursens timplan i själva verket bliva identisk med den vanliga fyraåriga realskolans. För den femåriga kursen medförde förslaget vissa smärre förskjutningar i undervisningsplanen, vilka emellertid ej vore ägnade att väcka några som helst betänkligheter.

Det vore uppenbart, att den av skolöverstyrelsen förordade anordningen av timplanen med två års särundervisning i tyska måste draga något större kostnad än den av de sakkunniga föreslagna anordningen med endast ett års särundervisning, vilket förslag syntes vara påverkat just av ekonomiska syn-

punkter. Å andra sidan vore överstyrelsens förslag av pedagogiska skäl enligt departementschefens mening att föredraga, i det att detsamma tillmötesginge de från läroverken uttalade önskemålen och undanröjde de betänkligheter, som ur undervisningens synpunkt anförts mot den förenade linjen. Då skillnaden i kostnad i själva verket vore obetydlig i förhållande till den pedagogiska vinst, som skulle göras, syntes övervägande skäl tala för den av överstyrelsen föreslagna anordningen, som på ett övertygande sätt visade, att undervisningsplanen för en förenad fem- och fyraårig linje kan få en pedagogiskt god utformning. Definitiv ställning till denna fråga behövde departementschefen ej nu intaga, detta så mycket mindre som den av skolöverstyrelsen föreslagna anordningen icke skulle medföra någon ökad kostnad för budgetåret 1930/1931. Givetvis ankomme det på Kungl. Maj:t att meddela de föreskrifter, som bleve erforderliga i här förevarande avseende.

D. Organisationsförslagets tillämpning på olika orter.

Vad beträffar tillämpningen på de olika orterna av den föreslagna organisationen med förenad linje uttala sig *de sakkunniga* på följande sätt:

Såsom ovan anförts, hava de sakkunniga verkställt undersökning rörande de olika läroverken i avseende på antalet lärjungar i de klasser av realskolan, som i här förevarande avseende äro av betydelse. Med anledning av de allmänna synpunkter, som ovan framförts, hava de sakkunniga här sammanfört de läroverk, i fråga om vilka viss reglering av organisationen ansetts önskvärd, i grupper nämligen: grupp A: läroverk med (enligt 1927 års riksdags beslut) en eller två femåriga samt två fyraåriga linjer; grupp B: läroverk med två femåriga och en fyraårig linje; grupp C: läroverk med en femårig och en fyraårig linje; grupp D: läroverk med en femårig linje; samt grupp E: läroverk med en fyraårig linje. De resultat, till vilka denna undersökning kommit, angivas här nedan.

I det föregående hava närmare angivits de grundprinciper, som de sakkunniga ansett böra vara ledande vid nyssnämnda undersökning. Då de sakkunniga sökt en utgångspunkt för bestämmande av de läroverk, vilkas realskolastadium synes böra underkastas den av de sakkunniga föreslagna regleringen, och övervägt de åtgärder, som därvid i de olika fallen påkallas, hava de sakkunniga givetvis i främsta rummet måst taga hänsyn till den fördelning, lärjungeströmmen på de olika linjerna hittills uppvisat. Härvid hava de sakkunniga beaktat dels antalet lärjungar höstterminen 1929 — i förekommande fall även höstterminen 1928 — i den fyraåriga realskolans första klass, dels ock det sammanlagda antalet lärjungar under vardera av höstterminerna 1928 och 1929 i den femåriga realskolans första klass och den sexåriga realskolans andra klass, vilka senare två grupper av lärjungar tillhöra samma åldersklass. Det är uppenbart, att dessa siffror endast kunna giva en bild av lärjungetillströmningen sådan den fördelade sig ifrågavarande två år; att taga denna begränsade erfarenhet till utgångspunkt synes emellertid icke innebära någon som helst fara, då det förfarande, de sakkunniga valt, icke i något avseende förlänar den hittills konstaterade fördelningen av lärjungeströmmen något bindande eller hindrande inflytande på den framtida utvecklingen, sådan denna kan komma att förlöpa med tillämpning av den av riksdagen fastslagna grundsatsen om de båda linjernas likställdhet. Givetvis kan en förändring i lärjungeströmmens

fördelning komma att medföra, att vid läroverk, där en anordning med förenad linje för närvarande synes erforderlig, en dylik anordning i framtiden ej kan påkallas. I så fall leder det nu föreslagna regleringsförfarandet av sig självt till en anordning, som kan motsvara de då inträdande förhållandena. Å andra sidan kan det inträffa, att vid läroverk, där för närvarande förenad linje icke anses påkallad, en dylik anordning kan i framtiden bliva önskvärd. I så fall gäller det blott att utsträcka tillämpningen av det av de sakkunniga förordade regleringsförfarandet.

Grupp A.

Linköping. Enligt 1927 års organisationsplan skall allmänna läroverkets realskola omfatta två femåriga och två fyraåriga linjer; av de femåriga linjerna må den ena upprättas endast därest och så länge Kungl. Maj:t finner detta av behovet påkallat. Antalet lärjungar höstterminen 1929 är i klass 1⁴: 16 (h. t. 1928: 13) och i klass 1⁵ (upprättad h. t. 1929) och 2⁶: 71 (h. t. 1928 i kl. 2⁶: 92). Av den faktiska tillströmningen att döma skulle fyra serier av avdelningar icke för närvarande vara erforderliga utan behovet kunna täckas av tre linjer. Av dessa synes en böra anordnas som femårig och en som fyraårig samt en med hänsyn till det växlande lärjungantalet anordnas som förenad fem- och fyraårig.

Borås. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta två fyraåriga och en femårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: ingen (enligt vederbörlig föreskrift upprättades h. t. 1928 och h. t. 1929 ingen avdelning av den fyraåriga realskolan), i klass 2⁶ och 1⁵ (upprättad h. t. 1929): 82 (h. t. 1928 i kl. 2⁶: 61). Behovet synes här motsvaras av en femårig linje och en förenad linje.

Örebro. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta två femåriga linjer och två fyraåriga linjer. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 5 (h. t. 1928: 7), i klass 2⁶ och 1⁵: 95 (h. t. 1928: 96). Behovet synes här motsvaras av två femåriga linjer och en förenad linje.

Halmstad. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta två fyraåriga och en femårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 31 (h. t. 1928: 25), i klass 2⁶ och 1⁵ (upprättad h. t. 1929): 72 (h. t. 1928 i kl. 2⁶: 64). Behovet synes här motsvaras av en femårig linje, en fyraårig linje och en förenad linje.

Sundsvall. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta två fyraåriga linjer och en femårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 34 (h. t. 1928: 35), i klass 2⁶ och 1⁵ (upprättad h. t. 1929): 70 (h. t. 1928 i kl. 2⁶: 64). Behovet synes här motsvaras av en femårig linje, en fyraårig linje och en förenad linje.

Östersund. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta två fyraåriga linjer och en femårig linje. Antalet lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 17 (h. t. 1928: 7), i klass 2⁶ och 1⁵ (upprättad h. t. 1929): 70 (h. t. 1928 i kl. 2⁶: 58). Behovet synes här motsvaras av en femårig linje, en fyraårig linje och en förenad linje.

Göteborg, östra realskolan. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta två femåriga och två fyraåriga linjer. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 10 (h. t. 1928: 9), i klass 2⁶ och 1⁵: 105 (h. t. 1928: 134). Behovet synes här motsvaras av två femåriga linjer, en fyraårig linje och en förenad linje.

Malmö, realskolan. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta två femåriga och två fyraåriga linjer. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 10 (h. t. 1928: 6), i klass 2⁶ och 1⁵ (upprättad h. t. 1929): 87 (h. t. 1928 i

kl. 2°: 92). Behovet synes här motsvaras av två femåriga linjer, en fyraårig linje och en förenad linje.

Grupp B.

Hälsingborg. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta två femåriga linjer och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 6 (h.t. 1928 var enligt vederbörlig föreskrift ingen avdelning av den fyraåriga realskolan upprättad), i klass 2° och 1⁵ (upprättad h.t. 1929): 75 (h. t. 1928 i kl. 2°: 80). Behovet synes här motsvaras av två femåriga linjer och en förenad linje.

Jönköping. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta två femåriga linjen och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: ingen (h. t. 1928 och h.t. 1929 upprättades enligt vederbörlig föreskrift icke någon första klass av den fyraåriga realskolan), i klass 2° och 1⁵: 88 (h.t. 1928: 61). Behovet synes här motsvaras av två femåriga linjer och en förenad linje.

Karlskrona. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta två femåriga linjer och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 30 (h.t. 1928: 30), i klass 2° och 1⁵ (upprättad h.t. 1929): 70 (h.t. 1928 i kl. 2°: 66). Behovet synes här motsvaras av en femårig linje, en fyraårig linje och en förenad linje.

Grupp C.

Eksjö. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta en femårig linje och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 7 (h.t. 1928: 9), i klass 1⁵ (upprättad h.t. 1929): 34 (ingen avdelning av klass 2° finnes läsåret 1929—1930; h.t. 1928 i kl. 2°: 33). Behovet synes här motsvaras av en femårig linje och en förenad linje.

Västervik. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta en femårig linje och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 6 (h.t. 1928: 2), i klass 1⁵ (upprättad h.t. 1929): 22 (ingen avdelning av klass 2° finnes läsåret 1929—1930; h.t. 1928 i kl. 2°: 22). Behovet synes här, med hänsyn till det begränsade lärjungantalet, motsvaras av en förenad linje.

Uddevalle. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta en femårig linje och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 8 (h.t. 1928: 10), i klass 1⁵ (upprättad h.t. 1929): 35 (ingen avdelning av klass 2° finnes läsåret 1929—1930; h.t. 1928 i kl. 2°: 31). Behovet synes här motsvaras av en femårig linje och en förenad linje.

Vänersborg. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta en femårig linje och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 9 (h.t. 1928: 8), i klass 1⁵ (upprättad h.t. 1929): 36 (ingen avdelning av klass 2° finnes läsåret 1929—1930; h. t. 1928 i kl. 2°: 26). Behovet synes här motsvaras av en femårig linje och en förenad linje.

Härnösand. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta en femårig linje och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 8 (h.t. 1928: 9), i klass 2° och 1⁵ (upprättad h.t. 1929): 47 (h.t. 1928 i kl. 2°: 26). Behovet synes här motsvaras av en femårig linje och en förenad linje.

Arvika. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta en femårig linje och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 5 (h.t. 1928 var enligt vederbörlig föreskrift ingen avdelning av den fyraåriga realskolan upprättad), i klass 2°: 28 (ingen avdelning av klass 1⁵ finnes läsåret 1929—1930; h.t. 1928 i kl. 2°: 16). Behovet synes här, med hänsyn till det begränsade lärjungantalet, motsvaras av en förenad linje.

Söderhamn. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta en fem-årig linje och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 6 (h.t. 1928: 8), i klass 1⁵ (upprättad h.t. 1929): 25 (ingen avdelning av klass 2⁶ finnes läsåret 1929—1930; h.t. 1928 i kl. 2⁶: 27). Behovet synes här, med hänsyn till det begränsade lärjungantalet, motsvaras av en förenad linje.

Ängelholm. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta en fem-årig linje och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 8 (h.t. 1928: 11), i klass 2⁶ och 1⁵ (upprättad h.t. 1929): 66 (h.t. 1928 i här, med hänsyn till det begränsade lärjungantalet, motsvaras av en förenad linje.

Trälleborg. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta en fem-årig linje och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 8 (h.t. 1928: 5), i klass 2⁶ och 1⁵ (upprättad h.t. 1929): 41 (h.t. 1928 i kl. 2⁶: 35). Behovet synes här motsvaras av en femårig linje och en förenad linje.

Amål. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta en femårig linje och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 5 (h.t. 1928 var enligt vederbörlig föreskrift ingen avdelning av den fyraåriga realskolan upprättad), i klass 1⁵ (upprättad h.t. 1929): 28 (ingen avdelning av klass 2⁶ finnes läsåret 1929—1930; h.t. 1928 i kl. 2⁶: 39). Behovet synes här, med hänsyn till det begränsade lärjungantalet, motsvaras av en förenad linje.

Falköping. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta en femårig linje och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 5 (h.t. 1928: 5), i klass 2⁶ och 1⁵ (upprättad h.t. 1929): 55 (h.t. i kl. 2⁶: 45). Behovet synes här motsvaras av en femårig linje och en förenad linje.

Grupp D.

Beträffande de till grupp D hörande läroverken, samrealskolorna i Vadstena, Strömstad, Piteå och Haparanda, hänvisas till vad som anföres å sid. 12 och 20 i de sakkunnigas betänkande.

Grupp E.

Beträffande de till grupp E hörande samrealskolorna, i Norrtälje, Vimmerby, Filipstad, Askersund, Sala, Köping och Arboga, hänvisas likaledes till vad som anföres å sid 12 och 20 i de sakkunnigas betänkande.

Mot de sakkunnigas förslag i fråga om realskolans organisation på varje särskild ort har skolöverstyrelsen efter tagen kännedom om läroverkskolle-giernas yttranden i huvudsak icke haft annat att erinra, än att överstyrelsen beträffande högre allmänna läroverket i Borås, för vilket organisationsplanen upptog en femårig och två fyraåriga linjer, förordat två femåriga linjer och en förenad linje, under det att de sakkunniga ansett, att tills vidare en femårig linje och en förenad linje borde vara tillfyllest. Då under de sista åren lärjungantalet — som i realskolan omfattar endast gossar — å det ålderssta-dium, som motsvarade första klassen i den femåriga linjen, visat avsevärda växlingar och det följaktligen vore svårt att nu draga någon bestämd slutsats angående det antal fristående linjer, som varje särskilt år behövdes, har departe-mentschefen ansett försiktigheten bjuda, att den av de sakkunniga förordade anordningen för läroverket tills vidare godtoges. Om tillströmningen av in-

trädessökande något år skulle bliva så stor, att dessa ej rymdes inom de av de sakkunniga föreslagna klassavdelningarna, borde, allt efter föreliggande omständigheter, antingen den förenade linjen, på sätt förut anförts, uppdelas i en femårig och en fyraårig linje eller ock i vanlig ordning en parallellavdelning upprättas.

Såsom de sakkunniga anført, skulle en utsträckning av regleringen till att gälla även de elva samrealskolor, som av de sakkunniga sammanförts till grupperna D och E, medföra ett behov av ytterligare 10 lärarkrafter. Även om departementschefen i likhet med skolöverstyrelsen funne tungt vägande skäl tala för en sådan utsträckning av den ifrågasatta regleringen, ansåge han sig av statsfinansiella skäl icke för närvarande böra påyrka en dylik åtgärd.

Ej heller i övrigt hade departementschefen någon erinran att göra mot de sakkunnigas uttalanden i fråga om tillämpningen på de olika orterna av den av dem föreslagna organisationen med förenad linje.

E. Kostnadsberäkning.

De sakkunnigas förslag går ut på dels att en femårig linje tills vidare anordnas som förenad vid läroverken i Linköping, Karlskrona, Västervik, Arvika, Söderhamn och Åmål och en fyraårig linje som förenad i Borås, Örebro, Halmstad, Sundsvall, Östersund, Göteborgs östra realskola, Malmö realskola, Hälsingborg, Jönköping, Eksjö, Uddevalla, Vänersborg, Härnösand, Ängelholm, Trälleborg och Falköping, dels ock att en fyraårig linje tills vidare icke skulle behöva tagas i anspråk i Linköping, Borås, Örebro, Västervik, Arvika, Söderhamn och Åmål. Vinsten och förlusten i lärartimmar vid de 22 läroverk, vid vilka de sakkunniga ifrågasatt anordnande av förenad linje, är följande:

L ä r o v e r k	Ökat behov av lärar- timmar	Minskat behov av lärar- timmar	L ä r o v e r k	Ökat behov av lärar- timmar	Minskat behov av lärar- timmar
Linköping	9	120.5	Eksjö	33	—
Borås	33	87.5	Västervik	9	87.5
Örebro	33	87.5	Uddevalla	33	—
Halmstad	33	—	Vänersborg	33	—
Sundsvall	33	—	Härnösand	33	—
Östersund	33	—	Arvika	9	87.5
Göteborgs ö. realsk. . .	33	—	Söderhamn	9	87.5
Malmö realskola	33	—	Ängelholm	33	—
Hälsingborg	33	—	Trälleborg	33	—
Jönköping	33	—	Åmål	9	87.5
Karlskrona	9	—	Falköping	33	—
			Summa	582	645.5

Härvid är räknat med endast läroämnen, och nettominskningen blir i så fall 63.5 timmar eller något över två lärarkrafter. Om man i enlighet med skolöverstyrelsens förslag anordnar särläsning i tyska i något större utsträckning än de sakkunniga förutsatt, ökas det behövliga antalet timmar med 66. Överstyrelsens förslag innebär emellertid även en ökning av 24 timmar och en utbliven minskning av 87.5 timmar för utbyte av en fyraårig realskollinje mot en femårig vid läroverket i Borås. Som förut omnämnts, ansluter departementschefen sig emellertid beträffande läroverket i Borås till de sakkunnigas förslag. Även i fråga om lärartimmar i övningsämnen motsvara i stort sett ökningen och minskningen varandra.

Vad de sakkunniga anfört om att de ökade och minskade behoven av lärartimmar i stort sett taga ut varandra, ägde dock, framhåller departementschefen härefter, sin giltighet först sedan 1927 års organisation och den av dem förordade regleringen blivit till fullo genomförda. Minskningen i behovet av lärarkrafter inträdde nämligen först i den mån den fyraåriga linjen utvecklades såsom fristående linje.

Vidare vore att märka, att den fyraåriga linje, som enligt förslaget skulle ombildas till förenad vid läroverken i Borås, Halmstad, Sundsvall och Östersund samt vid Göteborgs östra realskola och Malmö realskola, enligt de av Kungl. Maj:t den 22 december 1927 för nämnda läroverk fastställda specialplanerna skulle upprättas först från och med höstterminen 1931. Om man ville undvika även en tillfällig kostnadsökning, skulle alltså den förenade linjen kunna upprättas vid dessa läroverk först höstterminen 1931. Detta skulle utan tvivel hava till följd, att ett stort antal lärjungar, som höstterminen 1930 ville övergå från folkskolans fjärde klass till den femåriga realskolans första klass, skulle komma att vägras sådan övergång på grund av bristande utrymme. Som stöd härför har departementschefen meddelat, att vid de läroverk, varom nu vore fråga, antalet lärjungar i den åldersgrupp, som motsvarade första klassen av den femåriga realskolan, höstterminen 1929 uppginge till resp. 82, 72, 70, 70, 105 och 87, under det att enligt nyss återopade specialplaner höstterminen 1930 plats skulle komma att finnas för resp. 35, 35, 35, 35, 70 och 70 lärjungar. Departementschefen tvekar därför ej att föreslå, att den förenade linjen upprättas vid dessa läroverk redan från och med sistnämnda termin, en anordning, som för budgetåret 1930/1931 skulle medföra ett ökat behov av 6 lärarkrafter.

I detta sammanhang har departementschefen upptagit även en annan fråga, som stode i samband med igångsättningen av den förenade linjen. Vid t. ex. läroverket i Jönköping skulle enligt förslaget den fyraåriga linjen förändras till förenad. Om nu under första året endast *första* klassen av den förenade linjen upprättades, skulle detta år lärjungar från folkskolans sjätte klass icke få tillfälle att övergå till läroverket, enär ju dessa lärjungar skulle intagas i den förenade linjens *andra* klass. Vid de 7 läroverk (Jönköping, Borås, Eksjö, Uddevalla, Vänersborg, Ängelholm och Arvika), där detta skulle bliva fallet, syntes enligt departementschefens uppfattning därför redan från och med höstterminen 1930 böra upprättas både en första och en andra klass av

den förenade linjen. En sådan anordning medförde ett ökat behov av ungefär 7 lärarkrafter. Vid en del andra läroverk (8 stycken) åter hade första klassen av den femåriga linjen läsåret 1929—1930 ej större antal lärjungar, än att andra klassen läsåret 1930—1931 kunde övergå till »förenad» och då upptaga även de lärjungar, som kunde beräknas komma från folkskolans sjätte klass. Härför erfordrades sammanlagt ungefär 2 lärarkrafter. Vid återstående 7 av de här ifrågakvarande 22 läroverken skulle allt fortfarande fyraårig linje vara anordnad.

Mot den här motiverade ökningen i behovet av lärarkrafter ($6 + 7 + 2$) svarade emellertid för budgetåret 1930/1931 ett minskat behov av en lärarkraft vid vart och ett av läroverken i Västervik, Söderhamn och Åmål, där nämligen en femårig och en fyraårig linje skulle ersättas av en förenad. Nettoökningen kunde alltså beräknas till 12 lärarkrafter. Härvid finge man emellertid ej bortse ifrån att, såsom skolöverstyrelsen också framhållit, vid läroverk, där såväl förenad som fyraårig linje skulle finnas, det ej vore osannolikt, att den förenade linjen i verkligheten icke behövde i klass 2 upptaga nya elever, tillhörande den fyraåriga kursen, då nytillkommande lärjungar av denna kategori i regel torde rymmas i den fristående fyraåriga linjen. I så fall inbesparades ytterligare något mer än 3 lärarkrafter. Den av skolöverstyrelsen ifrågasatta förändringen av de sakkunnigas förslag till timplan för den förenade linjen medförde icke något ökat behov av lärartimmar för budgetåret 1930/1931.

Departementschefens förslag innebure alltså, att höstterminen 1930 första och andra klasserna av den förenade linjen skulle finnas vid läroverken i Borås, Örebro, Hälsingborg, Jönköping, Eksjö, Västervik, Uddevalla, Vänersborg, Härnösand, Arvika, Söderhamn, Ängelholm, Trälleborg, Åmål och Falköping samt första klassen av nämnda linje vid läroverken i Linköping, Halmstad, Sundsvall, Östersund och Karlskrona ävensom vid östra realskolan i Göteborg och Malmö realskola.

Till frågan om anslag till den härför erforderliga ökningen i lärarkrafter återkommer departementschefen vid behandlingen av extra anslaget till extra och vikarierande ämneslärare. Ett genomförande av förenämnda förslag medförde också ett ökat behov av omkring 30 timmar i teckning och välskrivning, vartill medel torde böra utgå från extra anslaget till extra arvoden åt teckningslärare. Undervisningen i övriga övningsämnen torde enligt departementschefens uppfattning kunna tillgodoses inom ramen av de för sådan undervisning tillgängliga medel.

Som förut antytts gällde detta ökade behov av lärarkrafter endast budgetåret 1930/1931. Under de följande fem budgetåren minskades behovet successivt.

Lyceerna.

I den sålunda av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställda planen för lyceernas upprättande har Kungl. Maj:t medgivit vissa jämkningar, beroende på bristande anslutning till läroanstalterna i fråga. Dessa jämkningar äro följande.

I fråga om *nya elementarskolan* föreskrev Kungl. Maj:t genom beslut den 8 juni 1928, med anledning av en av vederbörande rektor gjord framställning, att reallyceet och det nyspråkliga lyceet skulle taga sin början först med läsåret 1929—1930 samt att höstterminen 1928 en ny avdelning av den sexåriga realskolan skulle upprättas vid läroverket. Sedermera förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 24 maj 1929, att under läsåret 1929—1930 lyceikretsar ej skulle upprättas vid ifrågavarande läroverk samt att under sagda läsår vid läroverket skulle vara upprättade en avdelning av sexårig realskolas första klass och två avdelningar av andra klassen av samma skolform. Slutligen förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 6 september 1929, jämte annat, att vid nya elementarskolan första klassen av den sexåriga realskolan skulle under läsåret 1929—1930 omfatta två avdelningar.

Vad beträffar lyceilinjerna vid *högre latinläroverket* och vid *högre realläroverket* i *Göteborg*, föreskrev Kungl. Maj:t genom beslut den 10 augusti 1928, att upprättandet av respektive lyceilinjer skulle taga sin början höstterminen 1929, och genom särskilda beslut den 3 augusti 1929 förordnade Kungl. Maj:t i fråga om båda dessa läroverk, bland annat, att under läsåret 1929—1930 någon krets av lyceet icke skulle upprättas.

I fråga om lyceilinjen vid *högre allmänna läroverket* i *Uppsala* föreskrev Kungl. Maj:t genom beslut den 6 juli 1928, att nämnda linje skulle upprättas höstterminen 1929, och genom beslut den 3 augusti 1929, bland annat, att under läsåret 1929—1930 icke skulle upprättas någon krets av lyceet.

Beträffande slutligen lyceilinjen vid *högre allmänna läroverket* i *Lund*, meddelade Kungl. Maj:t genom beslut den 22 juni 1928 och den 3 augusti 1929 föreskrifter, motsvarande dem, som givits rörande lyceilinjen i *Uppsala*.

De uppskov med upprättandet av lyceer, som på nyss angivet sätt måst medgivas, hava föranletts av bristande anslutning till nämnda skolform. Häriom lämna de sakkunniga följande sifferuppgifter, avseende antalet prövade och godkända inträdessökande vid lyceerna åren 1928 och 1929:

L y c e u m	Antal prövade resp. godkända	
	1928	1929
Nya elementarskolan	5 1	0 0
Malmö	4 4 ¹	8 2 ²
Uppsala	1 1	0 0
Lund	1 0	3 2
Göteborgs högre latinläroverk	0 0	0 0
» » realläroverk	0 0	0 0

Beträffande spørsmålet om lyceernas framtida tillvaro anför de sakkunniga, att även om planen på inrättandet av lyceer kunde realiseras endast i ringa omfattning, det likväl enligt de sakkunnigas mening vore önskvärt, att denna skolform så vitt möjligt komme till användning. Å andra sidan syntes det

¹ Vårterminen 1929 tillkom ytterligare en lärjunge.

² Därjämte intogos h. t. 1929 två lärjungar, som prövats och godkänts vid annat läroverk.

nödvändigt, att detta skedde under former, som icke komme att i förhållande till lärjungantalet draga allt för stora kostnader.

De sakkunniga hava därefter upptagit varje särskilt lyceum till överbägnande och angivit de åtgärder, som de sakkunniga i de olika fallen funnit lämpliga. Den viktigaste åtgärden skulle enligt de sakkunnigas förslag bestå i ett uppskov med upprättandet av vissa bland lyceelinjerna.

De sakkunniga påpeka, att därest vissa lyceelinjer för närvarande icke upprättades, detta komme att frigöra för dessa linjer beräknade lärarkrafter, vilka kunde tagas i anspråk för annan undervisning. I den för de allmänna läroverken fastställda organisationsplanen hade givetvis räknats med att lyceerna skulle bereda avlastning av lärjungar för såväl realskola som gymnasium. Om nu i vissa fall lyceelinjer ej komme till stånd, kunde detta komma att medföra behov av en utökning av realskola respektive gymnasium genom upprättande av nya parallellavdelningar. De lärarkrafter, som, på sätt nyss antytts, beräknats för lyceelinjerna men ej komme att tagas i anspråk för detta ändamål, kunde då användas inom realskolan respektive gymnasiet. Hur detta komme att ställa sig i de olika fallen vore givetvis icke möjligt att förutse, och de sakkunniga kunde alltså ej framlägga något förslag i förevarande hänseende. Enligt de sakkunnigas mening borde det tillkomma Kungl. Maj:t att, intill dess organisationsplanen beträffande lyceerna blivit fullt genomförd, efter förslag av skolöverstyrelsen och inom gränserna för de för ändamålet beviljade anslagen fatta erforderliga beslut. Vad sålunda anförts i fråga om de lyceelinjer, vilkas upprättande skulle tills vidare uppskjutas, borde givetvis, därest de linjer, som de sakkunniga ansett böra upphållas, icke kunde på grund av bristande anslutning helt eller delvis vidmakthållas, gälla även beträffande dessa.

Det uppskov med vissa lyceelinjers upprättande, som de sakkunniga funnit önskvärt, borde, framhålla de vidare, vara endast av tillfällig natur. De sakkunniga ansåge frågan om lyceiformens betydelse för vårt högre undervisningsväsen ännu icke avgjord och hade därför nu blott velat föreslå sådana åtgärder, som kunde anses omedelbart påkallade med hänsyn till nuvarande förhållanden. Med hänsyn härtill ansåge de sakkunniga det önskligt, att en viss fast ordning i förevarande hänseende bleve rådande; de sakkunniga tänkte sig därför, att uppskjutandet nu skulle avse en begränsad tid, och förordade, att skolöverstyrelsen senast före utgången av en tid av fem år efter vederbörligt beslut om lyceelinjernas uppskjutande skulle hava att upptaga hela frågan om lyceiorganisationen till prövning.

De sakkunniga hava jämväl föreslagit visst villkor för upprättande av lyceum.

De sakkunniga hava framhållit, att det syntes på grund av hittills gjorda erfarenheter tydligt, att föreskrift borde givas därom, att upprättandet av en lyceelinje överhuvud borde äga rum endast under förutsättning av att ett visst minimiantal lärjungar godkänts i de vid slutet av vårterminen anställda inträdesprövningarna. Vid bestämmande av detta minimiantal låge det närmast att utgå från det genomsnittliga minimiantal för årsklass, som vore bestämt som villkor för upprätthållandet av kommunal mellanskola och privatläroverk, eller 10. Därest denna siffra skulle anses för hög, erbjöde sig det i nyssnämnda hänseende tidigare gällande minimiantalet, eller 8. Att gå under denna siffra syntes icke vara tillrädligt, helst man vid en så lång och krävande kurs, som ett sexårigt lyceum innebure, givetvis måste förutsätta en viss avgång under lärokursens lopp.

Sina förslag i avseende på lyceerna sammanfatta de sakkunniga sålunda,

att vid statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm skall bibehållas en latinlyceilinje, medan upprättandet av reallyceilinjen och den nyspråkliga lyceilinjen där tills vidare skall uppskjutas;

att vid nya elementarskolan tills vidare skall finnas ett gymnasium, omfattande fyraårigt latingymnasium och fyraårigt realgymnasium, samt en realskola, organiserad med en femårig linje;

att lyceilinjen vid högre allmänna läroverket i Malmö fortfarande skall upprätthållas;

att upprättandet av lyceilinjen vid högre latinläroverket i Göteborg tills vidare skall uppskjutas;

att lyceilinjen vid högre realläroverket i Göteborg skall bibehållas;

att upprättandet av lyceilinjen vid högre allmänna läroverket i Uppsala och lyceilinjen vid högre allmänna läroverket i Lund tills vidare skall uppskjutas;

att intill dess organisationsplanen beträffande lyceilinjerna blivit fullt genomförd, Kungl. Maj:t skall äga att, efter förslag av skolöverstyrelsen och inom gränserna för de för ändamålet beviljade anslagen, fatta de beslut, som kunna bli erforderliga med hänsyn därtill, att på grund av att upprättandet av vissa lyceilinjer uppskjutes, behov kan uppstå av utökning av realskola respektive gymnasium vid vederbörande läroverk genom upprättande av nya parallellavdelningar;

att skolöverstyrelsen skall senast före utgången av en tid av fem år efter det vederbörligt beslut om vissa lyceilinjers uppskjutande fattats, hava att upptaga hela frågan om lyceiorganisationen till prövning; samt

att första krets av lyceilinje må upprättas endast under förutsättning att minst 10 (eventuellt minst 8, se sid. 26 i de sakkunnigas betänkande) lärjungar blivit godkända i de vid slutet av vårterminen anställda inträdesprövingarna.

Departementschefen har erinrat, att lyceet vore en skolform, som under diskussionen angående läroverksreformen från olika håll framhållits såsom värd att bli föremål för ett försök. Ehuru byggande på avslutad folkskola komme det sexåriga lyceet icke att för lärjungarna förlänga vägen till studentexamen. Redan av detta skäl syntes denna skolform vara värd beaktande. Därtill komme, att den väg fram till studentexamen, som lyceiformen erbjöde och som icke evbrötes av en realexamen, möjliggjorde en läggning av kurserna i vissa ämnen, som för lärjungarna vore gynnsammare än den, som kunde åstadkommas i ett vanligt allmänt läroverk. Detta gällde framför allt de klassiska språken. Å andra sidan förutsatte lyceiformen ett i vissa avseenden valt lärjungematerial för att icke bli för betungande.

Nu hade det emellertid visat sig, att de av riksdagen år 1927 beslutade lyceerna ej vunnit önskvärd anslutning. Då de för närvarande måste anses hava karaktären av försöksform, hade de efter departementschefens mening bestämts till upprättande på för många platser. Det hade syntes departementschefen, att en inskränkning i lyceernas förekomst borde göras, åtminstone temporärt. Det sätt, varpå de sakkunniga löst frågan, vore enligt departementschefens mening lämpligt. Det innebure icke någon definitiv ändring, endast uppskov med vissa lyceilinjers upprättande samt ett fixerande av vissa förutsättningar för de övrigas igångsättande. En sådan anordning beredde möj-

lighet till prövning av lyceiformens lämplighet och gäve tillfälle att erfara, i vad mån densamma hade förmåga att draga till sig lärjungar och således fyllde ett behov. Man borde således, synes det departementschefen, se tiden an och icke nu vidtaga några åtgärder av definitiv natur.

Läroverkskollegierna vid nya elementarskolan i Stockholm och högre realläroverket i Göteborg hade ansett, att någon lyceilinje vid sagda läroanstalter överhuvud icke vidare borde ifrågasättas. Då departementschefen emellertid funne de sakkunnigas förslag i denna punkt väl motiverat och skolöverstyrelsen biträtt detsamma, har han förklarat sig sakna anledning att avvika från sakkunnigförslaget. Läroverkskollegiet vid högre allmänna läroverket i Lund ansåge av skäl, som i och för sig syntes departementschefen beaktansvärda, att lyceilinjen vid sagda läroverk icke borde, såsom de sakkunniga föreslagit, för närvarande nedläggas. Då emellertid linjen, efter vad kollegiet förutsatte, icke syntes kunna bringas till stånd, därest icke det av de sakkunniga föreslagna minimiantalet lärjungar finge underskridas, har departementschefen funnit sig med hänsyn till de ekonomiska konsekvenser, en dylik anordning skulle få, och särskilt i betraktande av den omständigheten, att vid läroverket i den närbelägna staden Malmö en lyceilinje redan nu upprätthålles med ett mycket ringa antal lärjungar, böra även i denna punkt ansluta sig till de sakkunnigas förslag.

Departementschefen har alltså ansett sig böra tillstyrka förslag till riksdagen i överensstämmelse med de sakkunnigas förslag. Vad beträffade de av de sakkunniga alternativt ifrågasatta minimisiffror, som borde uppställas som villkor för lyceilinjes upprättande, finner departementschefen i likhet med skolöverstyrelsen och på de av överstyrelsen anförda skälen siffran 8 lämpligen böra i detta avseende fastställas.

Skolöverstyrelsen hade i sitt yttrande ifrågasatt, att det skulle tillkomma överstyrelsen att inom förloppet av tre år — i stället för som de sakkunniga föreslagit inom förloppet av fem år — efter det vederbörligt beslut fattats om vissa lyceilinjers uppskjutande, upptaga frågan om lyceiorganisationen till prövning. Då det ur flera synpunkter vore angeläget, att de berörda läroverken så snart som möjligt finge klarhet i sin organisationsfråga, och då tillräcklig erfarenhet rörande förutsättningarna för upprättande av sexåriga lyceer på ifrågavarande orter syntes kunna vinnas på kortare tid än de sakkunniga föreslagit, har departementschefen i likhet med skolöverstyrelsen ansett övergångstiden kunna begränsas till tre år.

III. Beräkningen av vederbörande anslag å riksstaten.

1. De allmänna läroverken.

Nya ordinarie lärartjänster m. m. Skolöverstyrelsen har föreslagit, att lärarpersonalen vid de allmänna läroverken skulle utökas med 8 rektorstjänster,

23 lektorstjänster, 43 adjunktstjänster och 30 ämneslärarinnetjänster. Häremot har departementschefen förklarat sig icke hava något att erinra. De av överstyrelsen gjorda beräkningarna angående behovet av nya ordinarie lärartjänster syntes vara gjorda med nödig försiktighet och väl överensstämma med de grunder, som i detta hänseende godkänts av de båda senaste årens riksdagar. Departementschefen har dock redan i detta sammanhang framhållit, att då överstyrelsen för budgetåret 1930/1931 räknat med 69 ordinarie lärartjänster mindre än vad 1927 års riksdag beräknade, detta helt naturligt komme att medföra ett ökat behov av extralärare.

Den sammanlagda ökningen av anslaget till avlöning åt ordinarie ämneslärare skulle enligt överstyrelsens förslag uppgå till 489,200 kronor. Huru man kommer till detta belopp framgår av följande översikt:

Nya tjänster:

8 rektorstjänster à 5,200	kr. 41,600: —
23 lektorstjänster à 5,800	» 133,400: —
43 adjunktstjänster à 4,300	» 184,900: —
30 ämneslärarinnetjänster à 2,800	» 84,000: —
8 tillsyningslärare à 200	» 1,600: —
Fortskridande ökning av arvoden åt rektorer	» 11,600: —
» » » » » tillsyningslärare	» 7,300: —
Höjning av anslaget till ämneslärarinnor med adjunktskompetens	» 24,800: —
	<hr/>
	Summa kr. 489,200: —

Utom nu omförmälda anslagsökning erfordrades, framhåller departementschefen, en höjning av anslaget med hänsyn till de av honom framlagda förslagen om upprättande av ett högre flickläroverk i Örebro och av flickrealskolor i Linköping och Borås samt för ombildning av gymnasierna vid de allmänna läroverken i Linköping och Borås till samgymnasier. Den härför erforderliga kostnadsökningen, som skulle belasta reservationsanslaget, nämligen avlöning åt 3 rektorer och 1 ämneslärarinna samt arvode åt 3 tillsyningslärare och 2 kvinnliga sakkunniga, uppginge till 24,100 kronor.

I enlighet med vad sålunda anförts skulle en höjning av reservationsanslaget till de allmänna läroverken med (489,200 + 24,100) 513,300 kronor vara erforderlig.

En ytterligare ökning av detta anslag vore emellertid av behovet påkallad med anledning därav att både 1928 och 1929 års riksdag med hänsyn till förefintliga besparingar å anslaget beslutat något mindre höjning däri än som motiverats av antalet nyinrättade tjänster. Med hänsyn till förefintliga besparingar å anslaget beslöt sålunda 1928 års riksdag att för inrättande av nya ordinarie ämneslärartjänster höja reservationsanslaget med endast 275,000 kronor i stället för med 424,750 kronor, till vilket sistnämnda belopp de verkliga kostnaderna för de då avsedda tjänsterna beräknats. Enligt departementschefens under punkt 148 av 1929 års åttonde huvudtitel framlagda beräkningar skulle

vidare för budgetåret 1929/1930 erfordrats en höjning med tillhopa 550,450 kronor för att uppbringa det i riksstaten upptagna reservationsanslaget till sådan storlek, att det, med bortseende från vad som avsetts för andra ändamål, skulle motsvara de för nämnda budgetår för ordinarie lärare beräknade utgifter, som vore av beskaffenhet att bära bestridas av detta anslag. På grund av en väntad besparing för budgetåret 1928/1929 av 81,800 kronor — uppkommen därigenom att vissa för de högre flickläroverken avsedda lärarlöner icke beräknades komma att disponeras — och en vid utgången av budgetåret 1927/1928 förefintlig reservation å anslaget av 262,815 kronor 39 öre ansåg departementschefen emellertid, att anslagsökningen kunde begränsas till 420,000 kronor, vilket sålunda innebar, att ett belopp av (550,450 — 420,000) 130,450 kronor skulle bestridas av tillgängliga reservationer å anslaget.

I skrivelse den 26 april 1929, nr 8 A, anförde emellertid riksdagen under punkt 140, att riksdagen icke kunde finna den sålunda föreslagna anslagsökningen i dess helhet behöflig. Förefintliga och eventuellt blivande besparingar å anslaget syntes riksdagen kunna beräknas till så betydande belopp, att en höjning av anslaget med 400,000 kronor förefölle riksdagen fullt tillräcklig.

Detta riksdagens beslut innebar sålunda, fortsätter departementschefen, att för här ifrågakarande ändamål under budgetåret 1929/1930 ett belopp av (550,450 — 400,000) 150,450 kronor skulle bestridas av å anslaget tillgängliga reservationer. Vid en beräkning av den för budgetåret 1930/1931 erforderliga anslagshöjningen hade man alltså att taga hänsyn jämväl till sistnämnda belopp, med vilket det i riksstaten upptagna anslaget understeg det verkliga behovet. Med hänsyn tagen härtill måste man då beräkna den för nästkommande budgetår erforderliga bruttoförhöjningen av här ifrågakarande anslagspost till (513,300 + 150,450) 663,750 kronor.

Emellertid torde i detta belopp någon minskning kunna beräknas. Enligt riksräkenskapsverkets budgetredovisning för budgetåret 1928/1929 uppgick reservationen å här förevarande anslag vid utgången av sagda budgetår till 274,914 kronor 59 öre. Enligt vad nyss erinrats, hade av denna summa ett belopp av 150,450 kronor beräknats komma till användning under innevarande budgetår. Reservationen å anslaget vid ingången av budgetåret 1930/1931 skulle då uppgå till (274,914: 59 — 150,450: —) 124,464 kronor 59 öre eller i avrundat tal 125,000 kronor. Av detta sålunda tillgängliga belopp funne departementschefen sig kunna räkna med att en summa av 75,000 kronor under budgetåret 1930/1931 användes för här ifrågakarande ändamål.

Den för de nya ordinarie lärartjänsterna för budgetåret 1930/1931 erforderliga ökningen av reservationsanslaget till de allmänna läroverken skulle i anslutning härtill beräknas till (663,750 — 75,000) 588,750 kronor.

Extra och vikarierande lärare m. m. I det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingår en anslagspost till arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov. Denna anslagspost bestämdes av 1918 års riksdag till 250,000 kronor. Härutöver har riksdagen under en lång följd av år å extra stat anvisat särskilda anslag till arvoden åt extra och vikarierande

ämneslärare vid de allmänna läroverken. För budgetåret 1928/1929 anvisade riksdagen för sistnämnda ändamål 562,500 kronor, förutom ett belopp å 77,500 kronor till arvodesförhöjning för vissa extra ordinarie lärare, och för budgetåret 1929/1930 är anslaget upptaget till 516,300 kronor.

Genom beslut den 19 juli 1929 anvisade Kungl. Maj:t för läsåret 1929/1930 för avlönande av extra ämneslärare vid de allmänna läroverken högst 636,300 kronor att utgå från det i reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslaget till arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov ävensom från det av riksdagen för budgetåret 1929/1930 anvisade extra anslaget å 516,300 kronor till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken. Beloppet ifråga kunde enligt skolöverstyrelsens beräkning anses motsvara arvoden till omkring 197 extra ämneslärare.

I skrivelse den 20 juli 1929 meddelade överstyrelsen, att från flera läroverk skrivelser inkommit till överstyrelsen, vari framhölles, att det för resp. läroverk avsedda antalet extra lärare och timmar till timplärare icke vore tillräckligt för läroverkets behov, samt att överstyrelsen vid prövning av de sålunda inkomna framställningarna funnit sammanlagt ytterligare omkring 30 timlärartimmar oundgängligen nödvändiga. Såväl med hänsyn därtill som till det vid höstterminens början väntade behovet av att uppdelna en klass eller ring vid ett eller annat läroverk, där sådan uppdelning icke varit beräknad i rektorernas ursprungliga framställningar, anhöll överstyrelsen om anvisande av ytterligare 10,740 kronor till avlönande av extra ämneslärare vid de allmänna läroverken.

Genom beslut den 16 augusti 1929 anvisade Kungl. Maj:t för bekostande av 12 timlärartimmar 1,440 kronor. För liknande ändamål anvisades den 26 september 1929 ytterligare 420 kronor. En från rektor vid samrealskolan i Örnsköldsvik gjord framställning om uppdelning under läsåret 1929/1930 av sjätte klassen, som hade 37 lärjungar, i två parallellavdelningar, har Kungl. Maj:t ej funnit skäl bifalla.

För läsåret 1930/1931 har skolöverstyrelsen med hänsyn till de fastställda omorganisationsplanerna för de olika läroverken ävensom till den förändring av antalet undervisningstimmar i gymnasiets båda högsta ringar, som blir en följd av anordningen med dels fasta ämnen dels tillvalsämnena inom denna gymnasiets s. k. differentierade del, beräknat det erforderliga antalet extra lärare till 289. Med beräkning av att $\frac{1}{5}$ av dessa extra lärare äga behörighet till adjunktstjänst och således äro berättigade till ett årligt arvode av 3,300 kronor, medan för de övriga bör räknas med ett årsarvode av 2,900 kronor, skulle den sammanlagda kostnaden uppgå till $231 \times 3,300 + 58 \times 2,900 = 930,500$ kronor, vilken summa med 294,200 kronor överstiger det för innevarande år anslagna beloppet 636,300 kronor, däråv 120,000 kronor ur reservationsanslaget och 516,300 kronor ur extra anslaget. Vid denna sin beräkning har överstyrelsen utgått från att de av överstyrelsen föreslagna nya ordinarie tjänsterna, nämligen 8 rektorstjänster, 23 lektorstjänster, 43 adjunktstjänster och 30 ämneslärarinnetjänster komma att beviljas.

Som redan vid behandling av frågan om nya ordinarie lärartjänster m. m. antytts sammanhängande, anförde departementschefen, det ökade behovet av extra lärare i ej ringa grad med att skolöverstyrelsen för budgetåret 1930/1931 räknat med 69 ordinarie lärarbefattningar, därav 55 ämneslärarinnetjänster, mindre än vad 1927 års riksdag angivit i sina beräkningar av lärarbehovet. Nämn-da riksdag uppskattade det sammanlagda antalet ämneslärare — extra lärare, men ej rektorer medräknade — för läsåret 1930/1931 till 1,629, under det att skolöverstyrelsen nu räknat med 1,705. Härvid vore dock att märka, att genom uppskov med de högre flickläroverkens i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg upprättande till början av höstterminen 1929 behovet av lärare blivit något mindre än som från början beräknats.

Oaktat departementschefen i likhet med skolöverstyrelsen funne det vara för-enat med mycket stora svårigheter att under rådande förhållanden beräkna lä-rarbehovet för kommande läsår, syntes honom dock den av överstyrelsen ifrå-gasatta ökningen väl högt tilltagen. Den närmare granskning av överstyrel-sens beräkningar, som han med anledning härav lätit utföra, hade givit vid han-den, att man torde kunna uppskatta antalet klassavdelningar för läsåret 1930/1931 till något mindre än vad överstyrelsen gjort. Vidare torde man kunna räkna med samläsning mellan olika linjer och avdelningar i något större utsträckning än vad överstyrelsen utgått från. Slutligen syntes man enligt departementschefens mening vid ifrågavarande beräkningar även böra utgå ifrån, att rektorerna vid de minsta samrealskolorna och vid de nyss påbörjade högre flickläroverken i allmänhet åtog sig något större undervisningsskyldig-het, än vad som under höstterminen 1929 varit fallet.

Med stöd av de av departementschefen utförda beräkningarna hade han kommit till den uppfattningen, att man torde kunna minska det av skolöver-styrelsen beräknade antalet extra lärare från 289 till 264.

Som i det föregående omnämnts erfordrades emellertid ökat antal extra lä-rare även för genomförande av förslaget rörande flickläroverken samt för de ifrågasatta jämkningarna i organisationsplanen för de allmänna läroverken. För flickläroverken skulle erfordras 4 extra lärare och 30 timlärartimmar eller ungefär 5 extra lärare samt för jämkningarna i organisationsplanen 12 extra lärare.

Slutligen har departementschefen i detta sammanhang upptagit ytterligare en fråga, som berör här ifrågavarande anslagsbehov. 1927 års skolsakkunniga hade i sin utredning av vissa frågor rörande tillämpning av 1927 års skolorga-nisation erinrat om att lärjungetillströmningen till vissa läroverk vore större än att den med nu bestämd omfattning av organisationen kunde upptagas av läroverken. Av de av dem verkställda undersökningarna i fråga om de olika läroverken hade framgått, att detta skulle vara fallet beträffande följande 10 läroverk, nämligen allmänna läroverken i Södertälje, Eskilstuna, Växjö, Kri-stianstad, Landskrona, Falun, Umeå, Kristinehamn, Örnsköldsvik och Skel-lefteå. Även skolöverstyrelsen funne i förenämnda yttrande den 9 januari 1930 det framgå av de av de sakkunniga anförda siffrorna, att organisationen vid dessa läroverk — möjligen med undantag för Örnsköldsvik — vore

i behov av utvidgning och att ytterligare en serie avdelningar där behövde inrättas.

De nu nämnda läroverken skulle enligt den av 1927 års riksdag fastställda organisationen hava en femårig och en fyraårig realskollinje. Nu hade det emellertid visat sig, att den fyraåriga linjen vid dessa läroverk vore väl besatt, under det att redan innan realskolan öppnades för flickor vid de 8 förstnämnda av dessa läroverk (läroverken i Örnsköldsvik och Skellefteå blevo redan 1904 samskolor), den sexåriga realskolan i regel varit uppdelad i parallellavdelningar. Med hänsyn till nu nämnda förhållanden samt till lärjungefrekvensen i den från och med höstterminen 1929 igångsatta första klassen av den femåriga realskolan vore det uppenbart, att åtminstone i regel parallellavdelningar bleve erforderliga vid ovan nämnda läroverk, därest icke ett avsevärt antal lärjungar, som önskade läroverksutbildning, skulle komma att helt utestängas från sådan. Skolöverstyrelsen hade vid sina beräkningar av antalet klassavdelningar för läsåret 1930/1931 icke räknat med sådana parallellavdelningar utan ansett sig böra utgå från de av Kungl. Maj:t den 22 december 1927 fastställda specialplanerna för de olika läroverkens omorganisation med däri sedermera beslutade jämkningar. Departementschefen funne det därför nödvändigt, att man vid beräkning av anslaget till extra lärare toge hänsyn även till nu omförmälda omständigheter samt att man härför beräknade ytterligare 10 extra lärare.

Vid en sammanfattning av det nu anförda angående behovet av extra ämneslärare vid de allmänna läroverken, visade det sig, framhåller departementschefen, att man för läsåret 1930/1931 hade att räkna med $264 + 5 + 12 + 10 = 291$ extra lärare, däri inberäknat erforderligt antal timlärartimmar, d. v. s. sammanlagt 2 extra lärare mer än vad skolöverstyrelsen i sin ovannämnda framställning beräknat.

Ehuru departementschefen ställde sig betänksam mot att förorda en så stark utökning av antalet extra lärare i förhållande till antalet ordinarie lärare, anser han sig likväl, särskilt med hänsyn därtill, att frågan om proportionen mellan antalet adjunkter och ämneslärarinnor ännu icke vunnit sin lösning, icke för närvarande kunna föreslå upprättandet av flera nya ordinarie ämneslärartjänster, än vad skolöverstyrelsen föreslagit. Den av överstyrelsen ifrågasatta höjningen av det för budgetåret 1929/1930 utgående extra anslaget å 516,300 kronor med 294,200 kronor skulle alltså behöva ökas med $2 \times 3,300 = 6,600$ kronor. Departementschefen ansåge sig alltså böra föreslå, att extra anslaget till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1930/1931 måtte utgå med ett belopp av $516,300 + 294,200 + 6,600 = 817,100$ kronor.

Härefter har departementschefen framhållit, att ett spörsmål, som stode i nära samband med frågan om extra anslaget till extra och vikarierande lärare m. m., vore ordningen för upprättande av parallellavdelningar av mera *tillfällig art* vid de allmänna läroverken och den därmed sammanhängande frågan om tilldelning av extra lärare m. m. till olika läroverk.

Enligt bestämmelse i § 44 av läroverksstadgan finge i varje för viss årsklass

bestämd avdelning undervisas i realskolan högst 35 samt å gymnasiet och lyceet högst 30 lärjungar, såvida icke skolöverstyrelsen efter framställning av vederbörande rektor annorlunda bestämde. Det ålåg rektor vid läroverk, där antalet ordinarie ämneslärare befundes otillräckligt för undervisningens behöriga uppehållande, att till skolöverstyrelsen inkomma med förslag å det antal lärare utöver läroverkets ordinarie lärarpersonal, som han, med hänsyn till den av Kungl. Maj:t för läroverket fastställda organisationsplanen samt med tillämpning av övriga hithörande bestämmelser, funne vid läroverket erforderligt. Efter prövning av de inkomna förslagen bestämde skolöverstyrelsen inom av Kungl. Maj:t för varje år på framställning av överstyrelsen bestämda gränser, om och till vilket antal extra lärare skulle anställas vid de särskilda läroverken, samt meddelade i sammanhang därmed föreskrifter i fråga om lärjungarnas antal och fördelning i klassavdelningar. Skulle vid höstterminens början efter verkställd flyttningsprövning befinnas, att sammanlagda antalet av de lärjungar, vilka förut tillhörde viss klass, ring eller krets och vore berättigade att där kvarstanna, och de lärjungar, vilka fullgjort villkoren för att där vinna inträde, vore sådant, att den ovan omförmälda, redan bestämda fördelningen i klassavdelningar icke längre stode i överensstämmelse med föreskrifterna angående maximiantalet lärjungar i resp. klassavdelningar, skulle rektor skyndsamt ingå till skolöverstyrelsen med anmälan om förhållandet jämte förslag till den åtgärd, som av omständigheterna kunde anses påkallad. Därefter förfore överstyrelsen med ärendet, som här ovan är nämnt. Före år 1928 och allt sedan läroverksöverstyrelsens upprättande år 1905 hade det tillkommit överstyrelsen att inom ramen av härför anvisade medel fatta beslut om uppdelning av klass eller ring i parallellavdelningar och anställande av extra lärare m. m. vid de olika läroverken. Sedan Kungl. Maj:t den 22 december 1927 med hänsyn till den av 1927 års riksdag beslutade organisationen av de allmänna läroverken fastställt planer för de olika läroverkens organisation under övergångstiden, hade skolöverstyrelsen beträffande läsåren 1928—1929 och 1929—1930 gjort underdånig framställning för varje särskilt fall, där någon ändring i de s. k. specialplanerna ansetts erforderlig, och hade Kungl. Maj:t fattat beslut med anledning därav. Den under de senaste åren tillämpade ordningen för upprättande av parallellavdelningar av mera tillfällig art och för indragning av redan beslutade parallellavdelningar hade emellertid påtalats av såväl 1927 års skolsakkunniga som av flera myndigheter, som yttrat sig i frågan. Departementschefen instämde till fullo i vad sålunda anförts angående olägenheterna av att skolöverstyrelsen icke på egen hand inom gränserna av härför anvisade medel kunde fatta beslut om *tillfälligt* upprättande av parallellavdelningar. I många fall kunde det först i samband med allmänna uppropet vid höstterminens början avgöras, om antalet lärjungar i viss klassavdelning komme att över- eller understiga det i läroverksstadgan medgivna maximiantalet. Det bleve då förenat med stora olägenheter för vederbörande läroverk att endast efter framställning till Kungl. Maj:t, över vilken framställning skolöverstyrelsen först skulle avgiva utlåtande, kunna få definitivt besked om vilken eller vilka klasser eller ringar, som för läsåret skulle vara

uppdelade i parallellavdelningar. Dylik framställning kunde nämligen ingivas först efter allmänna uppropet och kunde i allmänhet ej bliva slutligen prövad förrän en eller annan vecka efter terminens början. Även om vissa skäl kunde anses tala härför, anser departementschefen sig dock icke kunna tillstyrka, att anslaget till extra och vikarierande lärare förändrades till förslagsanslag. Däremot hade han för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t bemyndiga skolöverstyrelsen att på sätt som ägt rum före år 1928 fatta beslut om tillfälligt upprättande av parallellavdelningar och fördela av Kungl. Maj:t anvisade anslag till extra lärare. Riksdagen finge i varje fall tillfälle, att, där så kunde finnas önskvärt, i samband med anslags beviljande ingripa reglerande i fråga om anslagets användning.

Arvodesförhöjning åt vissa extra ordinarie ämneslärare vid högre lärarinneseminarier, allmänna läroverk och statens folkskoleseminarier. Från och med budgetåret 1928/1929 har utgått anslag till arvodesförhöjning åt vissa extra ordinarie ämneslärare vid högre lärarinneseminarier, allmänna läroverk och statens folkskoleseminarier. Jämlikt beslut av 1929 års riksdag är det härför avsedda beloppet, 55,000 kronor, i riksstaten för budgetåret 1929/1930 upptaget såsom ett särskilt extra anslag.

I skrivelse den 14 november 1929 har skolöverstyrelsen meddelat, att beloppet torde komma att i sin helhet tagas i anspråk. Vidare har överstyrelsen beräknat, att under budgetåret 1930/1931 i stort sett samma anslagsbelopp komme att bliva erforderligt. Då det emellertid icke vore möjligt att i förväg verkställa en fullt tillförlitlig beräkning, och då ifrågavarande arvodesförhöjningar skulle automatiskt utgå efter fastställda grunder, funne överstyrelsen det synnerligen önskvärt, att anslaget i fråga finge karaktären av förslagsanslag.

Mot vad skolöverstyrelsen sålunda föreslagit, har departementschefen förklarat sig icke hava någonting att erinra. Han har alltså förordnat, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till här ifrågavarande arvodesförhöjning för budgetåret 1930/1931 bevilja ett extra förslagsanslag av 55,000 kronor.

Extra arvoden åt teckningslärare. I reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingår en särskild anslagspost till extra arvoden åt teckningslärare. Anslagsposten bestämdes av 1918 års riksdag till 132,600 kronor. Utöver detta belopp har riksdagen under flera år å extra stat anvisat medel för ändamålet. För budgetåret 1929/1930 utgår dylikt extra anslag med 97,400 kronor. Skolöverstyrelsen har hemställt om förslag till riksdagen om anvisande av ett anslag för ändamålet för budgetåret 1930/1931 å 115,900 kronor.

Departementschefen har erinrat om att anslag till inrättande av ordinarie teckningsläroverksamhet vid de i skolöverstyrelsens skrivelse omförmälda 8 samrealskolorna redan blivit av riksdagen äskat. Med hänsyn till vad i samband med frågan om extra anslag till extra lärare vid de allmänna läro-

verken förut anförts beträffande antalet klassavdelningar m. m., ansåge departementschefen, att det av skolöverstyrelsen äskade anslagsbeloppet, 115,900 kronor, för därmed avsedda ändamål borde kunna minskas till 110,000 kronor, detta givetvis under förutsättning, att ovannämnda 8 ordinarie teckningslärarbefattningar upprättades.

Som i det föregående anförts, erfordrades emellertid ökat antal timmar i teckning och välskrivning även för genomförande av förslaget angående flickläroverken samt för de ifrågasatta jämkningarna i organisationsplanen för de allmänna läroverken. Dessutom hade i föregående punkt omnämnts behov av parallellavdelningar vid 10 läroverk, Södertälje m. fl., som ej medtagits i skolöverstyrelsens beräkningar. För flickläroverken erfordrades, såsom förut vore nämnt, 2,070 kronor, samt för de båda övriga nyss nämnda ändamålen tillsammans 60 (30 + 30) veckotimmar à 125 kronor, eller 7,500 kronor. Det extra anslaget till extra arvoden åt teckningslärare borde alltså kunna begränsas till $110,000 + 2,070 + 7,500 = 119,570$ kronor eller avrundat till 119,600 kronor.

Extra arvoden åt gymnastiklärare. Bland de i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående särskilda anslagen avser ett att bereda medel till extra arvoden åt gymnastiklärare. Anslaget uppgår till 20,000 kronor. Härutöver har riksdagen under åtskilliga år för ändamålet anvisat medel å extra stat, för budgetåret 1927/1928 uppgående till 44,800 kronor, för budgetåret 1928/1929 till 77,000 kronor och för budgetåret 1929/1930 till 82,500 kronor. De för sistnämnda två budgetår vidtagna förhöjningarna av det extra anslaget hava betingats huvudsakligen av det ökade antal gymnastikavdelningar vid de allmänna läroverken, som tillkommit genom upprättande av nya läroverk och genom vissa läroverks utvidgning, men i viss mån även av den omständigheten, att kvinnliga lärjungar i större utsträckning än tidigare erhållit möjlighet att vinna inträde vid allmänna läroverk och att dessa lärjungar ansetts icke lämpligen böra åtnjuta gymnastikundervisning tillsammans med manliga lärjungar.

Genom beslut den 19 juli 1929 anvisade Kungl. Maj:t i enlighet med överstyrelsens förslag 102,500 kronor för extra tjänstgöring av gymnastiklärare vid de allmänna läroverken, motsvarande kostnaden för 884 veckotimmar, nämligen 506 timmar till ordinarie och biträdande manliga gymnastiklärare vid de förutvarande allmänna läroverken, 164 timmar till biträdande kvinnliga gymnastiklärare vid de högre samläroverken och de under ombildning till samrealskolor stående realskolorna för gossar samt till gymnastiklärarinnor vid de högre flickläroverken ävensom 214 timmar till gymnastiklärare vid läroanstalter, som stode under ombildning från kommunala mellanskolor till samrealskolor, varvid kostnaden för en timme av varje slag beräknats uppgå till respektive 137, 85 och 90 kronor.

Till extra undervisningstimmar i gymnastik vid de allmänna läroverken skulle enligt skolöverstyrelsens beräkningar för budgetåret 1930/1931 komma att erfordras ett belopp av $(67,267 + 21,420 + 2,720 + 32,760 =)$ 124,167

kronor eller i runt tal 124,200 kronor. Det extra anslaget till extra arvoden åt gymnastiklärare vid de allmänna läroverken borde alltså beräknas till (124,200 — 20,000 =) 104,200 kronor.

Departementschefen har erinrat, att förslag angående ombildning av gymnastiklärarbefattningarna vid de högre allmänna läroverken i Eksjö, Landskrona och Skövde redan förelagts riksdagen. Vid bifall härtill borde den av överstyrelsen på grund av en dylik ombildning beräknade minskningen av antalet extra undervisningstimmar i gymnastik godtagas. Departementschefen hade ej heller i övrigt något att erinra mot överstyrelsens beräkningar.

I enlighet med vad i kostnadsberäkningen beträffande flickläroverken anförts, skulle dock anslaget i fråga behöva höjas med ytterligare 1,700 kronor. Departementschefen ansåge sig därför böra hemställa om att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för ändamålet anvisa 105,900 kronor.

Extra arvoden åt musikleärare. I det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingår en anslagspost å 5,000 kronor, avsedd till extra arvoden åt musikleärare.

För samma ändamål har riksdagen under åtskilliga år anvisat medel på extra stat. Detta extra anslag, som för budgetåret 1927/1928 utgick med 5,900 kronor, höjdes för budgetåret 1928/1929 till 14,100 kronor och för budgetåret 1929/1930 till 29,700 kronor.

För budgetåret 1930/1931 har ifrågavarande extra anslag av skolöverstyrelsen beräknats till (29,700 + 6,670 + 7,650 =) 44,020 kronor eller i runt tal 44,000 kronor.

I likhet med skolöverstyrelsen har departementschefen ansett, att det successiva genomförandet vid de allmänna läroverken av de nya kurs- och timplanerna i musik borde fortsättas under budgetåret 1930/1931. Givetvis borde, såsom riksdagen uttryckligen framhållit i samband med beviljandet av motsvarande anslag för innevarande budgetår, överstyrelsens plan för genomförande av en utsträckt musikundervisning vid läroverken nu icke godtagas såsom bindande för det framtida bedömandet av anslagsbehovet, utan borde detta prövas efter föreliggande förhållanden. Överstyrelsens beräkning av kostnaderna för budgetåret 1930/1931 grundade sig på samma principer, som tillämpades vid bestämmandet av anslaget för budgetåret 1929/1930, och departementschefen har intet att erinra mot det av överstyrelsen nu ifrågasatta anslagsbeloppet, 44,000 kronor. Emellertid har departementschefen, liksom beträffande de under nästföregående två punkter tillstyrkta anslagen till extra arvoden åt teckningslärare och gymnastiklärare, framhållit, att även det nu förevarande anslaget hade beräknats under förutsättning av bifall till det av Kungl. Maj:t hos riksdagen redan framställda förslaget till ombildning av musikleärarbefattningarna vid fyra under utvidgning till högre allmänna läroverk stående realskolor.

I kostnadsberäkningen beträffande flickläroverken hade för undervisning i musik upptagits ett belopp av 1,350 kronor. Vid bifall till förslaget angående dessa läroverk, skulle alltså här ifrågavarande extra anslag böra beräknas

till 44,000 + 1,350 kronor eller avrundat till 45,300 kronor. Departementschefen har därför hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för ändamålet anvisa 45,300 kronor.

Extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete. I det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken finnes sedan flera år tillbaka upptagen en anslagspost å 7,500 kronor till extra arvoden åt handarbetslärarinnor. Utom detta anslag har riksdagen under en följd av år till bestridande av undervisningen i handarbete tidigare vid statens samskolor, numera vid de allmänna läroverken, anvisat ett extra anslag. Budgetåren 1926/1927 och 1927/1928 uppgick detta anslag till 2,850 kronor. För budgetåret 1928/1929 höjdes beloppet till 19,600 kronor, och i riksstaten för budgetåret 1929/1930 är anslaget upptaget till 27,550 kronor. Höjningen har betingats av dels nyttkomna allmänna läroverk, dels ombildning av vissa tidigare allmänna läroverk för gossar till samläroverk.

Genom beslut den 19 juli 1929 anvisade Kungl. Maj:t för läsåret 1929/1930 för extra tjänstgöring av lärarinnor i kvinnligt handarbete vid högre samläroverk, högre flickläroverk och samrealskolor 34,500 kronor, vilket belopp beräknats motsvara 425 extra övningstimmar, varav 105 vid läroverk med ordinarie handarbetslärarinnebefattning och 320 vid läroverk utan sådan befattning. Härvid har medelkostnaden för veckotimme beräknats till 100 kronor vid de förra läroverken och 75 kronor vid de senare.

Det för extra undervisning i handarbete vid de allmänna läroverken under budgetåret 1930/1931 erforderliga beloppet skulle enligt skolöverstyrelsens beräkningar belöpa sig till (25,950 + 14,100 + 2,100 + 11,600 =) 53,750 kronor. Det extra anslaget till nu ifrågavarande ändamål kunde alltså beräknas böra uppgå till ett belopp av (53,750 — 7,500 =) 46,250 kronor.

Till en början har departementschefen erinrat om att Kungl. Maj:t, i enlighet med hans därom under punkt 160 av 1930 års åttonde huvudtitel gjorda hemställan, föreslagit riksdagen att till undervisning i hushållsgöromål vid de allmänna läroverken för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra anslag av 7,200 kronor. I likhet med skolöverstyrelsen funne departementschefen det emellertid föga sannolikt, att undervisning i hushållsgöromål under nästa läsår kunde komma till stånd i sådan omfattning, att det i någon nämnvärd grad kunde inverka på behovet av undervisningstimmar i kvinnligt handarbete. Mot överstyrelsens beräkningar beträffande erforderliga medel för ifrågavarande ändamål hade departementschefen ej heller i övrigt något att erinra.

Med hänvisning till vad departementschefen anfört angående kostnaden för undervisning i kvinnlig slöjd vid flickläroverken, har han dock hemställt, att det av skolöverstyrelsen ifrågasatta beloppet, 46,250 kronor, höjes med 1,050 till 47,300 kronor.

Arvoden till skolläkare. Under punkt 161 av 1930 års åttonde huvudtitel har Kungl. Maj:t till arvoden åt skolläkare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1930/1931 äskat som extra förslagsanslag ett belopp av 60,000 kro-

nor. Nämnda belopp är avsett för bestridande av det till skolläkarna utgående rörliga arvodet efter oförändrade grunder, d. v. s. med 2 kronor för lärjunge.

Beträffande den i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående posten till skolläkarna, nu 37,325 kronor och avseende skolläkarnas fasta arvoden, har Kungl. Maj:t, likaledes under punkt 161 av 1930 års åttonde huvudtitel, föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition, som i samband med frågan om nya flickläroverk kunde varda riksdagen förelagd, beräkna en höjning av den i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående posten: arvoden åt skolläkare med 3,875 kronor. Skolöverstyrelsen har, då i jämförelse med närmast föregående termin stegringen i antalet klassavdelningar höstterminen 1930 torde komma att bliva densamma som innevarande termin, ansett sig böra räkna med en liknande stegring i lärjungeantalet höstterminen 1930, d. v. s. omkring 1,000, och sålunda beräkna lärjungeantalet denna termin till i runt tal 30,000. Under sådana förhållanden torde någon förhöjning av det nu utgående anslaget för ifrågasvarande ändamål icke erfordras utan kunna upptagas till oförändrat belopp, 60,000 kronor.

Mot denna skolöverstyrelsens beräkning har departementschefen icke haft något att erinra. Med anledning av vad förut anförts angående arvoden åt skolläkare vid de föreslagna nya flickläroverken och med hänvisning till kostnadsberäkningen för dessa får han dock hemställa, att den av skolöverstyrelsen ifrågasatta höjningen, 3,275 kronor, ökas med 600 kronor till 3,875 kronor.

Sammanfattning. Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t av anslagsäskandena under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1930/1931 beräknade departementschefen å sid. 383 av 1930 års åttonde huvudtitel, att det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken, som i riksstaten för budgetåret 1929/1930 är upptaget med ett belopp av 7,453,225 kronor, skulle behöva höjas med ett belopp av 633,675 kronor till 8,086,900 kronor.

Departementschefen har nu lämnat en översikt av de höjningar av ifrågasvarande reservationsanslag, som skulle bliva erforderliga vid ett bifall till vad som föreslagits dels under punkterna 149, 150 och 151 i 1930 års åttonde huvudtitel, dels ock nu i det föregående:

nya ordinarie lärartjänster	kronor 588,750:—
ombildning av vissa övningsläraryrkefattningar m. m.	» 15,300:—
arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna	» 3,000:—
anslag till bibliotekarier	» 23,600:—
arvoden åt skolläkare	» 3,875:—

Summa kronor 634,525:—

Det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken, vilket, såsom nyss nämnts, i riksstaten för innevarande budgetår upptagits med ett belopp av 7,453,225 kronor, skulle alltså vid ett bifall till förslagen behöva ökas med nyssberörda belopp, 634,525 kronor, till 8,087,750 kronor.

Härefter har departementschefen erinrat om följande.

Under punkterna 148, 153, 155, 156, 157, 158 och 161 av 1930 års åttonde huvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, för nedannämnda ändamål för budgetåret 1930/1931 beräkna följande anslag eller anslagsförhöjningar, nämligen:

nya ordinarie lärartjänster m. m.	kronor	587,900:—
extra och vikarierande lärare m. m.	»	878,400:—
extra arvoden åt teckningslärare	»	119,700:—
extra arvoden åt gymnastiklärare	»	105,200:—
extra arvoden åt musiklärare	»	45,300:—
extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete	»	47,300:—
arvoden åt skolläkare	»	3,875:—
Summa kronor		1,787,675:—

Vid ett bifall till vad i det föregående anförts skulle sagda anslag och anslagsförhöjningar i riksstaten för budgetåret 1930/1931 upptagas på följande sätt:

nya ordinarie lärartjänster m. m.	kronor	588,750:—
extra och vikarierande lärare	»	817,100:—
arvodesförhöjning åt vissa extra ordinarie ämneslärare ..	»	55,000:—
extra arvoden åt teckningslärare.....	»	119,600:—
extra arvoden åt gymnastiklärare	»	105,900:—
extra arvoden åt musiklärare	»	45,300:—
extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete	»	47,300:—
arvoden åt skolläkare	»	3,875:—
Summa kronor		1,782,825:—

Då, såsom nyss nämnts, i riksstaten för budgetåret 1930/1931 för dessa ändamål beräknats ett sammanlagt belopp av 1,787,675 kronor, skulle sålunda vid ett bifall till de nu framlagda förslagen uppkomma en besparing av (1,787,675 — 1,782,825) 4,850 kronor.

2. Kommunala flickskolor och flickskollinjer.

I riksstaten har för vardera av budgetåren 1928/1929 och 1929/1930 uppförts ett ordinarie förslagsanslag å 50,000 kronor till statsbidrag till kommunala flickskolor. I fråga om utgående av medel från anslaget hava bestämmelser meddelats i kungörelsen den 22 juni 1928 (nr 229) angående avlöning åt lärare vid kommunal flickskola samt statsbidrag till sådan skola.

Departementschefen har erinrat om att Kungl. Maj:t genom beslut den 11 oktober 1929 erkänt den kommunala flickskolan i Landskrona.

Enär de av departementschefen i det föregående ifrågasatta kommunala flickskollinjerna kunde betraktas som ett slags kommunala flickskolor, syntes det honom, att anslagen till båda dessa skolformer lämpligen borde i riksstaten

kunna sammanföras till ett gemensamt ordinarie förslagsanslag, benämnt »statsbidrag till kommunala flickskolor och flickskollinjer».

Då för närvarande endast en kommunal flickskola vore upprättad och då det vore ovisst, huruvida eller i vilken utsträckning nya kommunala flickskolor eller flickskollinjer komme att bliva berättigade till statsbidrag under budgetåret 1930/1931 samt då härtill komme, att anslaget hade förslagsanslags natur, har departementschefen icke ansett det erforderligt att redan nu ifrågasätta någon höjning av det anslagsbelopp, som för budgetåret 1929/1930 utginge till kommunala flickskolor. Hans hemställan går alltså ut på att anslag till statsbidrag till kommunala flickskolor och flickskollinjer måtte uppföras med 50,000 kronor.

3. Tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala flickskolor och flickskollinjer.

I enlighet med Kungl. Maj:ts framställning har 1929 års riksdag *dels* medgivit, att tillfällig löneförbättring må för tiden 1 juli 1929—30 juni 1930 utgå till lärarpersonalen vid kommunala flickskolor med följande belopp:

till ordinarie manlig ämneslärare med 600 kronor;

till ordinarie kvinnlig ämneslärare med 500 kronor; samt

till extra ordinarie ämneslärare och timlärare med belopp, som Kungl. Maj:t i huvudsaklig enlighet med de i sådant hänseende nu gällande grunder bestämmer;

dels ock för ändamålet anvisat för budgetåret 1929/1930 ett extra förslagsanslag av 8,000 kronor.

Bestämmelser i fråga om löneförbättringen äro givna i kungörelse den 22 juni 1928 (nr 230).

I anslutning till vad under föregående punkt angående anslag till kommunala flickskolor och flickskollinjer anförts har departementschefen hemställt, att även det nu förevarande förslagsanslaget måtte för budgetåret 1930/1931 upptagas med oförändrat belopp, men med benämningen ändrad till »tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala flickskolor och flickskollinjer».

IV. Utskottets yttrande.

Den kvinnliga ungdomens högre skolorundervisning.

I likhet med vissa motionärer måste utskottet finna anmärkningsvärt, att från Kungl. Maj:ts sida icke förebragts en fullständig och slutgiltig plan för den högre flickundervisningens ordnande, varigenom överblick kunnat vinnas över hithörande ekonomiska och organisatoriska frågor. I detta läge har utskottet saknat erforderligt material för att, såsom önskvärt varit, medverka till att alla i detta avseende svävande organisationsspörsmål nu i ett sammanhang erhålla sin lösning.

Vid prövningen av Kungl. Maj:ts förslag och föreliggande motioner har

utskottet emellertid låtit sig angeläget vara att nu söka uppnå en definitiv lösning av berörda spörsmål, i all den utsträckning omständigheterna medgivit.

Härvid har den vägledande synpunkten varit att åvägabrinda en ordning, som icke på statsverket och kommunerna ställer större ekonomiska krav, än förhållandena göra oundgängligen nödvändiga.

Vid den sålunda verkställda prövningen har utskottet blivit övertygat därom, att behov av ett högre flickläroverk i Örebro måste anses vara för handen. Utskottet vill alltså förorda, att i nämnda stad ett dylikt läroverk må komma till upprättande under de i propositionen angivna villkoren. Till frågan om sagda läroverks organisation återkommer utskottet i det följande.

Beträffande därefter frågan om upprättande av ytterligare nya särskilda flickläroverk synas de under senare år allmänt sjunkande lärjungesiffrorna vid de allmänna läroverken ägnade att mana till synnerlig försiktighet. Med hänsyn till de statsfinansiella konsekvenserna kan utskottet icke finna välbetänkt att, på sätt departementschefen i anslutning till skolsakkunnigas ståndpunkt velat göra, nu vid ordnandet av läroverksförhållandena å de olika orterna tillämpa andra grunder än som skett i samband med 1927 års omorganisation.

Ur synpunkten av nu berörda grunder kan utskottet i likhet med herrar Möller m. fl. och P. A. Hansson i Stockholm m. fl. (motionerna I: 308 och II: 488) icke finna någon anledning att ytterligare uppskjuta ordnandet av den högre flickundervisningen i Västerås. På sätt jämväl departementschefen framhållit, kan nämligen det nu konstaterbara lärjungeantalet vid därvarande gossläroverk icke anses påkalla upprättandet av särskilt flickläroverk i denna stad. Utskottet vill alltså förorda, att läroverket i fråga omedelbart ombildas till högre samläroverk.

Samma motionärer hava tillika påyrkat, att gossläroverket i Lund ombildas till samläroverk. Då ej heller i detta fall lärjungeantalet lägger hinder i vägen för en dylik anordning och då, såsom av skolöverstyrelsen framhållits, det med hänsyn till provårsutbildningen måste anses vara av vikt att för densamma äga till förfogande ej blott gossläroverk utan jämväl samläroverk har utskottet funnit sig böra tillstyrka motionerna även i denna del. Nu anförda skäl synas utskottet kunna göras gällande även i fråga om läroverket i Uppsala, och har utskottet därför ansett sig böra föreslå ombildning jämväl av detta läroverk till samläroverk.

Vidkommande läroverket i Borås, i fråga om vilket motsvarande yrkande framställt i motionerna av herr Möller m. fl. och herr Hansson m. fl. (I: 308 och II: 488), har utskottet visserligen funnit goda skäl tala för en sådan ombildning. Då emellertid, enligt vad utskottet inhämtat, vissa lokala svårigheter skulle inträda, därest en dylik ombildning omedelbart beslutades, har utskottet ansett sig icke nu böra biträda motionerna i denna punkt. Utskottet har icke heller ansett sig kunna förorda Kungl. Maj:ts förslag om upprättande av en särskild flickrealskola i staden. Enligt utskottets mening kunna betänkligheter även ur allmänna synpunkter ej minst med tanke på svårigheterna att tillfredsställande ordna materiellfrågan anföras mot att upprätthålla särskilda realskolor för flickor. Utskottet har av samma anledning icke heller ansett sig kunna förorda det föreslagna flickläroverket i Linköping.

Den redan av utskottet åberopade omständigheten, den minskade lärjungefrekvensen vid statsläroverken, särskilt å gymnasiestadiet, har synts utskottet möjliggöra ett allmänt tillgodoseende av kravet på flickornas gymnasieutbildning i de övriga av de städer, där denna angelägenhet icke tidigare ordnats. Kungl. Maj:t har i sådant avseende föreslagit, att gymnasiet vid ett vart av läroverken i Linköping och Borås skall ombildas till samgymnasium. I motionerna av herrar Carlsson och Jonsson samt herr Möller m. fl. och herr Hansson m. fl. (I: 303, I: 308 och II: 488) har enahanda yrkande framställts beträffande läroverken i Norrköping, Jönköping och Karlstad. Utskottet finner goda skäl anförda för en sådan ombildning och vill alltså tillstyrka de ifrågasvarande förslagen.

Med detta ställningstagande från utskottets sida återstår allenast att tillgodose behovet av den kvinnliga ungdomens utbildning för realexamen i städerna Linköping, Norrköping, Jönköping, Borås och Karlstad. Det synes utskottet ingalunda uteslutet, att det ur såväl statens som vederbörande stadssamhällets synpunkt skall te sig mest fördelaktigt att även i dessa städer tillgodose nämnda utbildningsbehov genom läroverkens ombildning till samläroverk och den dyrbarare anordningen med inrättande av nya läroverk såmedelst undgås. Klarhet i detta avseende torde dock icke kunna vinnas förrän någon tids ytterligare erfarenhet föreligger. Vid sådant förhållande torde herrar Reuterskiölds och Anderssons i Ovanmyra motioner (I: 300 och II: 438), i vad de avse framläggande för 1931 års riksdag av en slutlig och fullständig plan för inrättande av ett mindre antal statliga flickläroverk icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet har vidare att ingå i ett närmare övervägande av organisationen av det förordade flickläroverket i Örebro samt de ovan föreslagna samgymnasierna vid läroverken i Linköping, Norrköping, Jönköping, Borås och Karlstad ävensom de föreslagna samläroverken i Uppsala, Lund och Västerås. I detta sammanhang har utskottet jämväl gått att pröva Kungl. Maj:ts ovanberörda förslag beträffande ändrad organisation av realskolestadiet vid de förut inrättade högre flickläroverken i Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg.

De skäl, som av departementschefen anförts till förmån för en dylik omorganisation av sistberörda läroverk, finner utskottet icke hållbara. I likhet med vad i herrar Reuterskiölds, Carlssons och Jonssons, Möllers m. fl. och Hanssons m. fl. samt Anderssons motioner (I: 300, I: 303, I: 308 och II: 488 samt II: 438) gjorts gällande, måste utskottet för sin del hävda, att dessa läroverks organisation slutgiltigt fastställts av 1927 års riksdag. Vid sådant förhållande kan utskottet icke biträda Kungl. Maj:ts ifrågasvarande förslag. Med denna ståndpunkt och då utskottet, som i det föregående förordat allenast ytterligare ett högre flickläroverk, hyser den uppfattningen, att skolorganisationen i Örebro, sedd i det hela, icke uppvisar några principiella avvikelser från den i förstnämnda fyra städer föreliggande, kan utskottet icke finna skäl att utesluta för Örebroläroverkets del tillämpa en annan anknytning till folkskolan än den för övriga läroverk av denna typ redan fastställda. Med biträdande av vad i herrar Möllers m. fl. och Hanssons m. fl. motioner (I: 303 och II: 488) härut-

innan hemställts, har utskottet sälunda ansett sig böra tillstyrka, att realskolan vid sagda läroverk anordnas 4-klassig med anknötning allenast till folkskolans sjätte klass. I fråga åter om gymnasiet, har utskottet med beaktande av att detta skulle omfatta uteslutande latinlinje och då stadens hittillsvarande flickgymnasium varit fyraårigt, icke velat motsätta sig Kungl. Maj:ts förslag i denna del och kan förty icke biträda det i sistnämnda motioner framställda yrkandet om gymnasiets anordnande såsom treårigt.

Vad därefter angår organisationen av de föreslagna nya samläroverken och samgymnasierna, synes enligt av utskottet verkställda undersökningar någon utökning av gymnasieorganisationen icke böra beräknas erforderlig vid läroverken i Linköping, Norrköping, Jönköping, Borås, Karlstad och Västerås. Vid ett vart av läroverken i Uppsala och Lund torde däremot i stället för anordnande av parallellavdelningar till det fyraåriga latingymnasiet, av vilka behov kan förutses komma att föreligga, böra upprättas en treårig latinlinje. I fråga om realskolestadiet torde det för de föreslagna samläroverken komma att i vissa fall visa sig behöfligt att anordna ytterligare parallellavdelningar, vilka tillsvidare i avvaktan på närmare erfarenhet torde kunna bekostas av extraläraryrket i enlighet med för detta givna bestämmelser.

Vad slutligen beträffar tidpunkten för upprättandet av Örebroläroverket för flickor torde denna böra bestämmas av Kungl. Maj:t. Ombildningen av de förutnämnda läroverken bör försiggå successivt med början i realskolans första klass resp. gymnasiets första ring. I den mån vederbörande kommuner före början av höstterminen innevarande år underkastat sig föreskrivna villkor, torde ombildningen böra påbörjas redan från och med läsåret 1930—31. Utskottet förutsätter, att från Kungl. Maj:ts sida åtgärder vidtagas för att, i enlighet med härför gällande grunder, tillgång till kvinnliga lärarekrafter tillförsäkras de nya samläroverken.

I samband med inrättandet av samgymnasium i städerna Uppsala och Lund böra givetvis de privata flickgymnasierna i dessa städer icke vidare ifrågakomma till statsunderstöd.

Vad beträffar Kungl. Maj:ts förslag om kommunala flickskolor och flickskollinjer har till en början utskottet föranletts till den erinran, att med hänsyn till de betydande kostnaderna en viss varsamhet synes vara av nöden, då det gäller att med statsunderstöd anordna särskilda offentliga läroanstalter för kvinnlig ungdom. Utan att ingå i närmare prövning av den plan, som i detta avseende framlagts av 1927 års skolsakkunniga, har utskottet i allmänhet velat framhålla, att vid hithörande organisationsspörsmåls bedömande lärar böra beaktas dels den ståndpunkt riksdagen intagit i fråga om fortsatt understödande av privat flickskola å vissa orter, dels de förutsättningar, som lagts till grund för riksdagens prövning av 1928 års förslag till kommunala flickskolor.

Vad särskilt angår de nu föreslagna kommunala flickskolelinjerna måste utskottet ställa sig mycket betänksamt mot Kungl. Maj:ts förslag. Uppmärksammas må, att från riksdagens sida ifrågasatts övervägande av sådana linjers inrättande allenast vid de statliga flickläroverken. Det föreliggande förslaget åter åsyftar att möjliggöra ett allmänt anordnande av linjerna i fråga vid

samläroverken och erhåller därigenom mycket avsevärda ekonomiska konsekvenser för statsverket. Härtill kommer, att införandet av den ifrågavarande skolformen icke lär kunna undgå att föregripa organiserandet av de praktiska realskollinjer, varom utredning pågår i enlighet med av 1927 års riksdag gjord hemställan.

Under dessa omständigheter kan utskottet icke finna välbetänkt att nu biträda förslaget i fråga. Då utskottet sålunda avstyrker Kungl. Maj:ts proposition i denna del, saknar utskottet anledning att närmare uttala sig om de föreslagna understödsvillkoren.

I herr Reuterskiölds motion (I:300) har i fråga om kommunal flickskola påyrkats, att lärjungeantalet i varje klass skäligen bör fastställas till 15 eller för hela skolan till 105, mot för närvarande gällande 13 resp. 91.

Utskottet vill framhålla, att en dylik ändring av 1928 års riksdags beslut skulle i avsevärd grad försvåra upprättandet av kommunala flickskolor och därmed i uppenbar strid mot riksdagens uttalade önskan bidra till att länka strömmen av bildningssökande kvinnlig ungdom in på de utbildningsvägar, som leda till real- och studentexamen. Utskottet vill även erinra därom, att såsom villkor för statsunderstöd till kommunal mellanskola föreskrivits ett genomsnittligt lärjungeantal i varje klass av allenast 10. Utskottet kan därför ej biträda herr Reuterskiölds yrkande, i vad det avser kommunal flickskola.

Vad Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om kommunal flickskola, som är förenad med statlig realskola för flickor, torde icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd, vid det förhållandet att enligt utskottets mening någon sådan realskola åtminstone för närvarande icke bör komma till stånd.

Genom vad utskottet ovan anfört torde de i avseende å den nu behandlade delen av Kungl. Maj:ts förslag motionsvis framställda yrkandena, i vad de här ej blivit särskilt nämnda, få anses besvarade.

Vissa frågor rörande tillämpningen av 1927 års skolorganisation.

Vid bedömandet av det föreliggande förslaget rörande anordning av realskolan såsom förenad linje har utskottet i första hand ansett sig böra konstatera, att erfarenheten i fråga om den år 1927 beslutade läroverksorganisationen ännu är och måste vara mycket bristfällig. Detta faktum har jämväl allmänt framhållits från de hörda lokala skolmyndigheternas sida. Enligt utskottets åsikt kan alltså med ledning av förefintligt erfarenhetsmaterial något behov av partiell revision av den fastställda organisationen icke motiveras, och detta så mycket mindre som enligt samma myndigheters ganska allmänt uttalade uppfattning utvecklingen regelmässigt förutsättes komma att förlöpa i enlighet med 1927 års plan.

Utskottet har därjämte vid prövningen av förslaget i fråga, sådant det i propositionen utformats, icke kunnat undgå att fästa avseende vid den kostnadsökning, varmed detsamma är förbundet såväl direkt genom ökade anspråk på lärarkrafter vid de allmänna läroverken som ock särskilt indirekt genom sina konsekvenser vid flickundervisningens ordnande å vissa orter. Då utskottet vidare måste hålla före, att genom den inriktning, förslaget av de

partementschefen givits, detsamma är ägnat att i väsentliga hänseenden rubba de grunder, på vilka 1927 års läroverksorganisation bygger, ej minst därigenom att den s. k. förenade linjen skulle komma att utgöra en fast beståndsdel i organisationen, har utskottet icke funnit sig kunna biträda Kungl. Maj:ts hemställan i nu förevarande avseende.

De betänkligheter, vilka sålunda inställt sig, hava emellertid enligt utskottets uppfattning icke samma betydelse, därest den ifrågasatta anordningen allenast komme till stånd försöksvis och i begränsad omfattning vid ett mindre antal av riksdagen bestämda läroverk, där betingelserna kunna anses lämpliga och där tillika möjliga praktiska tillämpningssvårigheter vid övergången till den fastställda organisationen kunna förväntas såmedelst bliva lättade. Utskottet har fördenskull funnit sig icke böra motsätta sig att, på sätt i herrar Reuterskiölds, Carlssons och Jonssons samt Anderssons motioner (I: 300, I: 303 och II: 438) ifrågasättes, den 1927 fastställda organisationen under iakttagande av erforderliga garantier må i nedan angiven utsträckning kunna tills vidare ersättas av s. k. förenad linje.

Vid valet av de läroverk, där sådana försök må kunna komma till stånd, har det synts utskottet önskvärt, att skilda typer bliva representerade, ävensom att olika landsdelar därvid böra ifrågakomma. Jämväl synas försöken böra äga rum under växlande yttre förutsättningar. Med utgångspunkt härifrån har utskottet ansett sig kunna förorda, att riksdagen medgiver, att förenad linje må kunna komma till stånd vid de allmänna läroverken i Västervik, Vänersborg, Borås, Falköping, Hälsingborg, Trälleborg, Halmstad, Arvika, Åmål, Härnösand och Östersund. Med avseende å ombildningen till förenad linje vid dessa läroverk synes Kungl. Maj:ts förslag kunna godtagas utom i följande delar. Vid läroverket i Västervik torde såväl den femklassiga som den fyreklassiga linjen böra anordnas såsom förenad linje. Utskottet förutser nämligen, att senast i samband med den indragning av statsunderstödet till den privata flickskolan i staden, som av 1927 års riksdag förutsatts, behov av två realskollinjer vid läroverket kommer att inträda. Att, på sätt Kungl. Maj:t ifrågasatt, anordna realskolan uteslutande såsom *en* förenad linje vid bland annat läroverket i Arvika kan utskottet icke finna tillrädligt redan av den anledningen, att en sådan åtgärd torde nödvändiggöra uppehållande av flickskolan i orten, detta i strid med vad som av 1927 års riksdag förutsatts. En sådan utveckling skulle uppenbarligen förhindra de besparingar till icke obetydliga belopp i utgifterna för privatskoleväsendet, som vid reformens beslutande beräknades. Då, enligt utskottet tillhandakomna upplysningar, vid detta läroverk lärjungantalet i första klassen redan under nästkommande läsår torde komma att överstiga maximiantalet för en klassavdelning, kan utskottet endast på det sätt förorda förslaget, att vid nämnda läroverk såväl den fyreklassiga som den femklassiga linjen tills vidare ersättas av förenad linje. I fråga om samrealskolorna i Trälleborg, Falköping och Åmål, torde jämväl gälla, att en realskola utan parallellavdelningar vid dessa läroverk med till visshet gränsande sannolikhet icke kan vara tillfyllest, och utskottet vill därför förorda,

att även vid sistnämnda tre läroverk såväl den fyrklassiga som den femklassiga linjen tills vidare ersättas av förenad linje.

Av den ställning utskottet sålunda intagit följer, att utskottet icke kan tillstyrka den av herrar Persson och Sandwall väckta motionen (II: 481). Uppmärksammas måste ock i detta sammanhang, att inhiherandet av den fyrklassiga realskolan vid läroverket i Askersund betingats, icke av uteblivande av lärjungar, utan av svårigheten vid tillhandahållande av lokaler för folkskolan i staden. Ej heller kan utskottet biträda herr Bergmans m. fl. motion (I: 309) beträffande förenad linje vid samrealskolan i Norrtälje.

Vid intagande av den ståndpunkt, som utskottet nyss angivit, förutsätter utskottet, att någon ändring av grunderna för realskolans organisation icke vidtages, utan att särskilda föreskrifter av Kungl. Maj:t meddelas rörande de ifrågavarande försökens bedrivande. Likaledes finner sig utskottet, i anslutning till den av herrar Carlsson och Jonsson väckta motionen (I: 303), böra som en oeftergivlig förutsättning fasthålla, att försöken med förenad linje icke få lägga hinder i vägen för att samtliga från folkskolans sjätte klass inträdesökande lärjungar, vilka i prövningen godkänts, vinna inträde vid vederbörande läroverk. Till vinnande av detta syfte bör med anlitande, då så finnes erforderligt, av reservationsanslaget till extra lärare, klassavdelning upprättas, så snart lärjungeantalet i avdelning av förenad linje överstiger 35. Likaledes skall gälla, att försöken må genomföras, endast i den mån antalet lärjungar i den fyraåriga kursen understiger 10. Då detta antal uppnås, skall denna kurs bilda egen klassavdelning med skild undervisning. Givetvis bör till ledning vid försöken med den förenade linjen särskild undervisningsplan meddelas, vilken synes kunna utformas i huvudsaklig anslutning till vad skolöverstyrelsen angivit.

I enlighet med den ståndpunkt, åt vilken utskottet ovan givit uttryck, måste det ännu anses för tidigt att fälla ett slutgiltigt omdöme om den år 1927 införda lyceiformens framtida möjligheter. Utskottet ser sig redan av denna anledning förhindrat att biträda Kungl. Maj:ts förslag, vilket åsyftar väsentlig begränsning av denna skoltyps förekomst. I detta sammanhang vill utskottet hava uttalat, att det enligt utskottets mening måste anses nödvändigt att genom Kungl. Maj:ts åtgöranden allmänheten må erhålla närmare upplysning rörande den år 1927 genomförda skolreformens innebörd och praktiska räckvidd.

Av den åvägabragta utredningen har utskottet sålunda icke känt sig övertygat om riktigheten av att nu låta anstå med upprättandet av lyceilinjerna vid läroverken i Uppsala och i Lund, synnerligast som genom dessa läroverks av utskottet ovan förordade ombildning till samläroverk förutsättningarna för linjens rekryterande torde komma att förbättras. Vad åter angår högre latinläroverket i Göteborg, har utskottet icke funnit tillräckliga skäl att motsätta sig Kungl. Maj:ts förslag.

Beträffande statens provskola, nya elementarskolan, föranleder under föreliggande omständigheter förslaget om anstånd tills vidare med upprättande av reallyceilinjen och den nyspråkliga lyceilinjen icke någon erinran från utskottets sida. Däremot kan utskottet icke biträda Kungl. Maj:ts förslag, i vad det

samma gäller den organisation, som skulle ersätta de ifrågavarande lyceilinjerna. Det äger enligt utskottets mening sin riktighet, något som jämväl i herr Möllers m. fl. och herr Hanssons m. fl. motioner (I:308 och II:488) framhållits, att fastställandet av läroverksorganisationen i huvudstaden av 1927 års riksdag skedde med beaktande av att möjligheter till övergång från folkskolans sjätte klass skulle förefinnas vid nya elementarskolan. I anledning härav begränsades ock vid övriga läroverk den fyrklassiga realskolan starkt. Under dessa omständigheter lär det få anses bäst överensstämmande med grunderna för den beslutade reformen, att realskolan vid nya elementarskolan göres fyrklassig, vadan utskottet med avstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag i denna del vill förorda bifall till motionen. Likaledes finner utskottet goda skäl vara anförda för att realgymnasiet vid läroverket i fråga blir treårigt och finner sig alltså jämväl härutinnan böra biträda motionärernas hemställan.

I likhet med departementschefen anser utskottet skäligt, att frågan om lyceiorganisationens omfattning prövas ånyo tidigast tre år härefter.

Kungl. Maj:ts förslag rörande ett minimiantal av 8 godkända lärjungar för upprättande av första krets av lyceilinje har icke föranlett någon erinran från utskottets sida.

Utskottet finner sig till sist böra uttala, att den godtagna begränsningen av lyceilinjernas förekomst givetvis bör föranleda en motsvarande reduktion tills vidare i de ifrågavarande läroverkens ordinarie läraruppsättning och förutsätter utskottet, att genom Kungl. Maj:ts försorg vederbörlig jämkning av staterna vidtages.

Det allmänna jämningsbemyndigande, intill dess organisationsplanen beträffande lyceilinjerna blivit fullt genomförd, som av Kungl. Maj:ti nu förevarande hänseende ifrågasatts, kan utskottet av principiella skäl icke tillstyrka, utan torde i de fall, då antalet lärjungar icke medgiver upprätthållande av lyceets klasser, desamma böra under läsåret indragas utan att ersättas av realskol- eller gymnasieklasser.

Genom vad utskottet ovan anført torde de motionsvis framställda yrkandena, i vad de här ej blivit särskilt nämnda, få anses besvarade.

Mot de av departementschefen under denna punkt verkställda beräkningarna har utskottet i och för sig intet att erinra. Emellertid har utskottet förut avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av realskolor för flickor i Linköping och Borås samt föreslagit dels att det högre allmänna läroverket i en var av städerna Uppsala, Lund och Västerås skall ombildas till samläroverk, dels ock att gymnasiet vid det högre allmänna läroverket i en var av städerna Linköping, Norrköping, Jönköping, Borås och Karlstad skall ombildas till samgymnasium. Härav föranledas vissa ändringar i de i den kungl. propositionen gjorda anslagsberäkningarna. Först och främst avgår från den summa å 588,750 kronor, varmed enligt Kungl. Maj:ts förslag reservationsanslaget till de allmänna läroverken skulle för nya ordinarie lärartjänster behöva höjas, ett belopp av 13,000 kronor, utgörande kostnaden för flickrealskolorna i Linköping och Borås. Till den summa, som därefter återstår, eller 575,750 kronor bör

Beräkningen av vederbörande anslag å riksstaten.

Nya ordinarie lärartjänster m. m.

läggas dels 1,500 kronor, utgörande kostnaden för arvode å 500 kronor åt en tillsyningslärare vid vart och ett av de föreslagna samläroverken i Uppsala, Lund och Västerås, dels ock 900 kronor, utgörande kostnaden för arvode åt en kvinnlig sakkunnig vid vart och ett av läroverken i Norrköping, Jönköping och Karlstad. Slutsumman av den erforderliga ökningen skulle då bliva 578,150 kronor.

Extra och vikarierande lärare m. m.

Enligt departementschefens beräkningar skulle i extra anslag till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1930/1931 erfordras 817,100 kronor, motsvarande en höjning av 300,800 kronor.

Vissa av utskottet i det föregående ifrågasatta ändringar i Kungl. Maj:ts förslag möjliggöra emellertid en nedsättning av denna summa.

Enligt utskottets förslag skulle några flickrealskolor i Linköping och Borås icke komma till stånd. Härigenom besparas å förevarande anslag ett belopp av 2,240 kronor.

Vidare har utskottet avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag om dubbel anknytning till realskolan vid de fyra högre flickläroverken i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg. Härav föranledes en minskning av anslagsbehovet med tillhopa 13,200 kronor.

Härjämte har utskottet beträffande den förenade linjen föreslagit inrättande av sådan vid 11 angivna läroverk i stället för av Kungl. Maj:ts föreslagna 22. Detta utskottets förslag föranleder jämväl en minskning i behovet av extra lärare. Kostnadsbesparingen kan enligt av utskottet verkställda beräkningar uppskattas till 35,700 kronor i runt tal.

Sammanlagda kostnadsminskningen enligt utskottets förslag skulle alltså utgöra 51,140 kronor.

Den av Kungl. Maj:t äskade summan, 817,100 kronor, kan alltså minskas till 765,960 kronor.

Den av departementschefen förordade ordningen, enligt vilken skolöverstyrelsen skulle äga att inom gränserna av härför anvisade medel fatta beslut om *tillfälligt* upprättande av parallellavdelningar, synes utskottet hava skäl för sig. Under villkor att denna befogenhet av överstyrelsen utövas endast under de i propositionen angivna förutsättningar finner utskottet därför det ifrågasatta förfarings sättet kunna godtagas. Utskottet förutsätter emellertid, att ifrågavarande anslag disponeras på sådant sätt, att vad utskottet i avseende å den förenade linjen ovan anfört om från sjätte folkskolklassen kommande lärjungars tillträde till vederbörande läroverk kan vinna noggrant beaktande.

Arvodeshöjning åt vissa extra ordinarie ämneslärare vid högre lärarinneseminariet, allmänna läroverk och statens folkskoleseminarier.

Mot vad under denna punkt föreslagits, har utskottet intet att erinra.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag erfordras för ifrågavarande ändamål ett extra anslag av 119,600 kronor för budgetåret 1930/1931. Extra arvoden åt teckningslärare.

Då utskottet avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag av inrättande av flickrealskolor i Linköping och Borås, besparas härigenom i nämnda anslag ett belopp av 540 kronor.

Vidare besparas ett belopp av 1,080 kronor genom att utskottet ställt sig avvisande mot förslaget om dubbel anknötning till realskolan vid de högre flickläroverken i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg.

Härjämte möjliggör utskottets förslag beträffande den förenade linjen en kostnadsminskning, vilken enligt av utskottet verkställda beräkningar kan uppskattas till 3,100 kronor i runt tal.

Den av Kungl. Maj:t äskade summan kan alltså nedsättas med 4,720 kronor, vadan anslaget för budgetåret 1930/1931 skulle komma att utgöra i runt tal 114,800 kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle för ifrågavarande ändamål erfordras ett extra anslag av 105,900 kronor för budgetåret 1930/1931. Extra arvoden åt gymnastiklärare.

Genom utskottets avstyrkande av förslaget om flickrealskolor i Linköping och Borås besparas ett belopp av 680 kronor, varemot en merkostnad föranledes dels av utskottets förslag om inrättande av tre samläroverk å 2,040 kronor, dels ock av utskottets förslag om inrättande av tre samgymnasier utöver de av Kungl. Maj:t föreslagna å 1,020 kronor.

Till följd härav skulle anslaget för budgetåret 1930/1931 komma att utgöra i runt tal 108,200 kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle för ifrågavarande ändamål erfordras ett extra anslag av 45,300 kronor för budgetåret 1930/1931. Extra arvoden åt musiklärare.

Då utskottet avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av flickrealskolor i Linköping och Borås samt om dubbel anknötning till realskolan vid de högre flickläroverken i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg besparas härigenom dels ett belopp av 360 kronor, dels ock ett belopp av 720 kronor.

Anslaget torde därför för budgetåret 1930/1931 böra bestämmas till i runt tal 44,200 kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle för ifrågavarande ändamål erfordras ett extra anslag å 47,300 kronor för budgetåret 1930/1931. Extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete.

Då utskottet avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag om dubbel anknötning till realskolan vid de högre flickläroverken i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg, besparas härigenom ett belopp av 600 kronor.

Å andra sidan föranleder utskottets förslag om inrättande av tre samläroverk en kostnadsökning å 450 kronor.

I enlighet härmed torde anslaget för budgetåret 1930/1931 böra bestämmas till i runt tal 47,100 kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle för budgetåret 1930/1931 erfordras en höjning av den i det ordinarie reservationsanslaget ingående anslagsposten: arvoden åt skolläkare med 3,875 kronor. Arvoden till skolläkare.

Då utskottet avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av flickrealskolor i Linköping och Borås, besparas härigenom ett belopp av 300 kronor,

varför den erforderliga höjningen av nämnda anslagspost torde böra beräknas till 3,575 kronor.

Sammanfattning.

Utskottet vill erinra om att riksdagen redan bifallit Kungl. Maj:ts under punkterna 149, 150 och 151 framställda förslag om höjning av det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken dels med 15,300 kronor för ombildning av vissa övningslärarbefattningar och inrättande av nya ordinarie teckningslärarbefattningar, dels med 3,000 kronor, avseende anslagsposten: arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna, dels ock med 23,600 kronor, avseende anslagsposten: bibliotekarierna.

Här nedan lämnas en översikt av de höjningar av det ordinarie reservationsanslaget, som ej mindre bliva en följd av riksdagens nyssnämnda beslut än även bliva erforderliga vid bifall till vad utskottet i det föregående föreslagit:

Nya ordinarie lärartjänster	kronor	578,150
Ombildning av vissa övningslärarbefattningar m. m.....	»	15,300
Arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna	»	3,000
Anslag till bibliotekarier.....	»	23,600
Arvoden till skolläkare	»	3,575
Summa kronor		623,625

Det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken, vilket i riksstaten för innevarande budgetår upptagits med ett belopp av 7,453,225 kronor, skulle alltså ökas med nyssnämnda summa, 623,625 kronor, till 8,076.850 kronor.

Under punkterna 148, 153, 155, 156, 157, 158 och 161 har Kungl. Maj:tt föreslagit riksdagen att i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, för nedannämnda ändamål för budgetåret 1930/1931 beräkna följande anslag eller anslagsförhöjningar, nämligen:

nya ordinarie lärartjänster m. m.	kronor	587,900
extra och vikarierande lärare m. m.....	»	878,400
extra arvoden åt teckningslärare.....	»	119,700
extra arvoden åt gymnastiklärare	»	105,200
extra arvoden åt musiklärare	»	45,300
extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete	»	47,300
arvoden åt skolläkare	»	3,875
Summa kronor		1,787,675

Enligt riksdagens ovannämnda beslut och utskottets förslag skulle sagda anslag och anslagsförhöjningar i riksstaten för budgetåret 1930/1931 upptagas på följande sätt:

nya ordinarie lärartjänster m. m.	kronor	578,150
extra och vikarierande lärare	»	765,900
arvodesförhöjning åt vissa extra ordinarie ämneslärare....	»	55,000
extra arvoden åt teckningslärare	»	114,800
extra arvoden åt gymnastiklärare	»	108,200

extra arvoden åt musiklärare	kronor	44,200
extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete.....	»	47,100
arvoden åt skolläkare	»	3,575
Summa kronor		1,716,925

Då i riksstaten för budgetåret 1930/1931 för dessa ändamål beräknats ett sammanlagt belopp av 1,787,675 kronor, skulle alltså vid bifall till utskottets förslag uppkomma en besparing av 70,750 kronor.

Då utskottet avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag angående kommunala flickskollinjer, bör ifrågavarande anslag fortfarande hava beteckningen: statsbidrag till kommunala flickskolor. Mot Kungl. Maj:ts förslag, att anslaget för budgetåret 1930/1931 upptages med oförändrat belopp, 50,000 kronor, har utskottet intet att erinra. Kommunala flickskolor och flickskollinjer.

Då utskottet avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag angående kommunala flickskollinjer, bör ifrågavarande anslag fortfarande hava beteckningen: tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala flickskolor. Mot Kungl. Maj:ts förslag, att anslaget för budgetåret 1930/1931 upptages med oförändrat belopp, 8,000 kronor, har utskottet intet att erinra. Tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala flickskolor och flickskollinjer.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet, som icke funnit sig kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts förevarande proposition, hemställa,

att riksdagen må

I. beträffande de allmänna läroverken:

A. de allmänna läroverkens organisation:

med bifall till herrar Reuterskiölds, Möllers m. fl., Anderssons i Ovanmyra och Hanssons i Stockholm m. fl. ovannämnda motioner (I: 300, I: 308, II: 438 och II: 488), såvitt nu är i fråga, samt med avslag å herrar C. A. Carlssons och E. Jonssons ovannämnda motion (I: 303), så vitt nu är i fråga, förklara, att riksdagen funnit sig icke kunna bifalla Kungl. Maj:ts under denna punkt framställda förslag;

B. upprättande och ombildning av läroverk: besluta:

a) i avseende å allmänna läroverk för flickor:

1. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt herrar Reuterskiölds, C. A. Carlssons och E. Jonssons, Möllers m. fl., Anderssons i Ovanmyra samt Hanssons i Stockholm m. fl. ovannämnda motioner (I: 300, I: 303, I: 308, II: 438 och II: 488), att i Örebro skall från och med den tid, Kungl. Maj:t bestämmer, upprättas ett högre allmänt läroverk för flickor, omfattande realskola anordnad med fyra ettåriga klasser och med anknytning till folkskolans sjätte klass, ävensom fyra-

årigt latingymnasium, under villkor att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor;

2. med bifall härutinnan till herrar Möllers m. fl. och Hanssons i Stockholm m. fl. ovannämnda motioner (I: 308 och II: 488) samt med avslag härutinnan å herrar Reuterskiölds, C. A. Carlssons och E. Jonssons samt Anderssons i Ovanmyra ovannämnda motioner (I: 300, I: 303 och II: 438), ävensom med avslag å herr Weijnes ovannämnda motion (II: 487), att avslå Kungl. Maj:ts förslag om upprättande av realskolor för flickor i Linköping och Borås;

3. med bifall härutinnan till herrar Reuterskiölds, C. A. Carlssons och E. Jonssons, Möllers m. fl., Anderssons i Ovanmyra och Hanssons i Stockholm m. fl. ovannämnda motioner (I: 300, I: 303, I: 308, II: 438 och II: 488), att avslå Kungl. Maj:ts förslag, i vad det avser omorganisation av de högre allmänna läroverken för flickor i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg;

4. att avslå herrar C. A. Carlssons och E. Jonssons ovannämnda motion (I: 303), i vad den avser upprättande av högre allmänna läroverk för flickor i Uppsala och Lund;

5. att avslå herrar C. A. Carlssons och E. Jonssons ovannämnda motion (I: 303), i vad den avser upprättande av realskolor för flickor i Norrköping, Jönköping, Karlstad och Västerås;

6. att avslå herrar Bergströms och Wards m. fl. ovannämnda motioner (I: 307 och II: 408);

7. att avslå herr Björkmans m. fl. ovannämnda motion (II: 479);

8. att herrar Reuterskiölds och Anderssons i Ovanmyra ovannämnda motioner (I: 300 och II: 438), i vad de angå framläggande för 1931 års riksdag av en slutlig och fullständig plan för inrättande av ett mindre antal statliga flickläroverk, icke skola föranleda någon riksdagens åtgärd;

b) i avseende å allmänna läroverk för gossar och samläroverk:

1. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt herrar Reuterskiölds, C. A. Carlssons och E. Jonssons, Möllers m. fl., Anderssons i Ovanmyra och Hanssons i Stockholm m. fl. ovannämnda motioner (I: 300, I: 303, I: 308, II: 438 och II: 488), att gymnasiet vid det högre allmänna läroverket i en var av städerna Linköping, Norrköping, Jönköping, Borås och Karlstad skall ombildas till samgymnasium, under villkor att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor;

2. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herrar Reuter-skiölds, C. A. Carlssons och E. Jonssons samt Anderssons i Ovanmyra ovannämnda motioner (I: 300, I: 303 och II: 438) samt med avslag härutinnan å herrar Möllers m. fl. och Hanssons i Stockholm m. fl. ovannämnda motioner (I: 308 och II: 488), att medgiva, att vid de allmänna läroverken i Västervik, Hälsingborg, Halmstad, Vänersborg, Borås, Östersund, Härnösand, Falköping, Trälleborg, Åmål och Arvika må tills vidare under av utskottet ovan angivna förut-sättningar försöksvis kunna anordnas s. k. förenad realskollinje med anknytning till folkskolans såväl sjätte som fjärde klass; skolande därvid vid vart och ett av läroverken i Hälsingborg, Halmstad, Vänersborg, Borås, Östersund och Härnösand en fyrklassig linje samt vid vart och ett av läroverken i Väster-vik, Falköping, Trälleborg, Åmål och Arvika såväl den fyr-klassiga som den femklassiga linjen tills vidare ersättas av förenad linje;

3. att avslå herrar Perssons i Falla och Sandwalls ovan-nämnda motion (II: 481) ävensom herr Bergmans m. fl. ovan-nämnda motion (I: 309), den sistnämnda i vad den avser in-rättande av förenad linje vid samrealskolan i Askersund;

4. att avslå herr Bergmans m. fl. ovannämnda motion (I: 309), i vad den avser inrättande av förenad linje vid samreal-skolan i Norrtälje;

5. i anledning av herr Möllers m. fl. och herr Hanssons i Stockholm m. fl. ovannämnda motioner (I: 308 och II: 488), att det högre allmänna läroverket i vardera av städerna Lund och Västerås skall, från och med den tid, Kungl. Maj:t be-stämmer, ombildas till högre samläroverk, under villkor, att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforder-liga undervisningslokaler ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor;

6. att jämväl det högre allmänna läroverket i Uppsala skall från och med den tid, Kungl. Maj:t bestämmer, ombildas till högre samläroverk under villkor, som nyss angivits;

7. att vid de högre allmänna läroverken i Uppsala och Lund skall från och med den tid, Kungl. Maj:t bestämmer, utöver redan fastställd organisation finnas treårigt latingymnasium;
c) i avseende å lyceerna:

1. med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och herrar C. A. Carlssons och E. Jonssons ovannämnda motion (I: 303), i vad nämnda förslag och motion avse anstånd tills vidare med upp-rättande av vederbörande lyceilinje vid högre allmänna läro-verken i Uppsala och Lund ävensom inrättande vid statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm, av fyraårigt la-

tingymnasium och av en realskola, anordnad med fem ettåriga klasser och anknyttande till folkskolans fjärde klass, samt med bifall till Kungl. Maj:ts under denna punkt i övrigt framställda förslag ävensom med bifall till herr Möllers m. fl. och herr Hanssons i Stockholm m. fl. ovannämnda motioner (I: 308 och II: 488), så vitt nu är i fråga, att — med bibehållande av lyceilinjens vid vartdera av högre allmänna läroverket för gossar i Malmö och högre realläroverket i Göteborg samt av latinlyceilinjens vid statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm, —

dels vid högre latinläroverket i Göteborg skall med upprättande av vederbörande lyceilinje tills vidare anstå;

dels ock vid statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm, skall med upprättandet av reallyceilinjens och den ny-språkliga lyceilinjens tills vidare anstå samt i stället tills vidare finnas fyraårigt latingymnasium och treårigt realgymnasium samt realskola, anordnad med fyra ettåriga klasser och anknyttande till folkskolans sjätte klass;

2. med bifall härutinnan till herr Möllers m. fl. och herr Hanssons i Stockholm m. fl. ovannämnda motioner (I: 308 och II: 488) samt med avslag härutinnan å herrar Reuterskiölds, C. A. Carlssons och E. Jonssons samt Anderssons i Ovanmyra ovannämnda motioner (I: 300, I: 303 och II: 438) avslå Kungl. Maj:ts under denna punkt framställda förslag;

3. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag härutinnan å herrar Reuterskiölds, Möllers m. fl., Anderssons i Ovanmyra och Hanssons i Stockholm m. fl. ovannämnda motioner (I: 300, I: 308, II: 438 och II: 488), att första krets av lyceilinje må upprättas endast under förutsättning att minst 8 lärjungar blivit godkända i anställd inträdesprövning.

C. anslag till de allmänna läroverken:

a) för inrättande av nya ordinarie ämneslärtjänster vid de allmänna läroverken, med den fördelning som av Kungl. Maj:t bestämmes, m. m. höja det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 578,150 kronor;

b) för höjning av den i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående posten: arvode åt skol-läkare höja nämnda anslag, nu 37,325 kronor, med 3,575 kronor till 40,900 kronor;

kommande förty, vid bifall härtill och då riksdagen förut bifallit Kungl. Maj:ts under punkterna 148, 149 och 150 i statsverkspropositionens åttonde huvudtitel framlagda förslag, det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken,

nu 7,453,225 kronor, att ökas med 623,625 kronor till 8,076,850 kronor;

c) till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken m. m. anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 765,900 kronor;

d) till arvodesförhöjning åt vissa extra ordinarie ämneslärare vid högre lärarinneseminariet, allmänna läroverk och statens folkskoleseminarier anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 55,000 kronor;

e) till extra arvoden åt teckningslärare vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 114,800 kronor;

f) till extra arvoden åt gymnastiklärare vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 108,200 kronor;

g) till extra arvoden åt musiklärare vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 44,200 kronor;

h) till extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 47,100 kronor.

II. *beträffande kommunala flickskolor och flickskollinjer:*

A. upprättande av kommunala flickskollinjer:

med bifall till herrar Möllers m. fl. och Hanssons i Stockholm m. fl. ovannämnda motioner (I: 308 och II: 488), så vitt nu är i fråga, samt med avslag å herrar C. A. Carlssons och E. Jonssons ovannämnda motion (I: 303), förklara sig icke kunna bifalla vad Kungl. Maj:t föreslagit beträffande upprättande av kommunala flickskollinjer; skolandet förtydligas av herr Reuterskiölds ovannämnda motion (I: 300), så vitt den rör lärjungeantalet i kommunal flickskollinje, icke föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. *beträffande kommunal flickskola* besluta,

1. att Kungl. Maj:ts förslag, i vad det avser kommunal flickskola, som är förenad med statlig realskola för flickor, icke skall föranleda någon riksdagens åtgärd;

2. avslå herr Reuterskiölds ovannämnda motion (I: 300), i vad den avser lärjungeantalet i kommunal flickskola;

C. *beträffande anslag till kommunala flickskolor:*

1. uppföra det ordinarie förslagsanslaget till statsbidrag till kommunala flickskolor med oförändrat belopp, 50,000 kronor;

2. medgiva, att tillfällig löneförbättring må för tiden 1 juli 1930—30 juni 1931 utgå till lärarpersonalen vid kommunala flickskolor med följande belopp:

till ordinarie manlig ämneslärare med 600 kronor;
till ordinarie kvinnlig ämneslärare med 500 kronor; samt
till extra ordinarie ämneslärare och timlärare med belopp,
som Kungl. Maj:t i huvudsaklig enlighet med de i sådant hän-
seende nu gällande grunder bestämmer;

3. för sådan tillfällig löneförbättring anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra förslagsanslag av 8,000 kronor.

Stockholm den 23 maj 1930.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius*, *A. C. Lindblad*, *J. L. Widell*, *Olof Olsson*, *O. Bergqvist*, *J. Nilsson* i Malmö, *C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *E. J. G. Rosén*, *K. V. Rydén*, *E. A. Lundell*, *A. Thelin* och *K. A. W. Björck*;

från a n d r a kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *A. Wiklund* i Brattfors, *C. R. Jansson* i Falun, *S. Bengtsson* i Norup, *L. J. Carlsson-Frosterud*, *A. Å:son Törnkvist* i Karlskrona, *J. Olofsson* i Digernäs, *S. Persson* i Fritorp, *P. C. Jonsson* i Eskilstuna, *G. Persson* i Falla, *F. W. Sandwall* och *J. E. Andersson* i Ovanmyra.

Reservationer:

1. av herr *Kvarnzelius*;
2. av herr *Rosén*; med avseende å utskottets hemställan under I. beträffande de allmänna läroverken B. b) 2.;
3. av herrar *Widell*, *Bergqvist*, *Lundell*, *Thelin*, *Wiklund* i Brattfors, *Persson* i Fritorp, *Persson* i Falla och *Sandwall*, vilka ansett, att utskottets utlåtande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Den kungl. propositionen åsyftar i sin första del ett fullföljande av de åtgärder, som statsmakterna alltsedan år 1927 vidtagit för att på ett tillfredsställande sätt ordna den kvinnliga ungdomens högre skolundervisning. Departementschefen har i avseende härå till en början (s. 1—30) framlagt vissa principiella synpunkter och allmänna grundlinjer för flickornas högre skolut-

Den kvinnliga ungdomens högre skolundervisning.

bildning, därvid väsentligen stödjande sig på av de s. k. skolsakkunniga gjorda uttalanden. Utskottet anser sig icke böra i detta sammanhang taga ställning till de sålunda hävdade allmänna grundregler, efter vilka organisationen av den kvinnliga ungdomens utbildning skulle i de särskilda fallen bestämmas, utan vill här blott erinra om vissa av riksdagen tidigare uttalade önskemål och grundsatser i ämnet, vilka utskottet finner det vara av vikt att hålla i minnet, när det gäller att pröva föreliggande fråga. Sålunda har 1927 års riksdag uttalat grundsatsen, att varje läroverkssamhälle bör erbjuda möjlighet för flickor att erhålla tillträde till statsläroverk under samma villkor som gossar, samt att jämväl i övrigt statens omvårdnad om ungdomens undervisning äger rum under allt större hänsynstagande till den kvinnliga ungdomens rätt och intressen. Vad angår flickornas läroverksutbildning skulle i främsta rummet nämnda möjlighet beredas genom de högre gossläroverkens ombildning till samläroverk. Där läroverkens storlek gjorde en dylik anordning olämplig, borde emellertid den kvinnliga ungdomens utbildning tillgodoseas genom särskilda högre allmänna läroverk för flickor. I enlighet härmed beslöt riksdagen upprättandet av fyra sådana högre allmänna läroverk samt begärde plan för inrättande av ytterligare dylika läroanstalter. För tillgodoseende av den speciella flickundervisningens behov uttalade sig 1927 års riksdag i princip för särskilda för den kvinnliga ungdomen avsedda undervisningsanstalter, vilka genom 1928 års riksdagsbeslut inrättades i form av kommunala flickskolor.

Sedermera har 1929 års riksdag anhållit om förnyad utredning rörande behovet av ytterligare högre allmänna läroverk för flickor utöver de fyra av 1927 års riksdag beslutade samt om deras organisation. Härvid har riksdagen uttalat den principen, att det icke är önskligt, att sådana åtgärder från statsmakternas sida vidtagas, vilka kunna komma att öka antalet kvinnliga elever i de läroverk, som föra till studentexamen, och samtidigt minska antalet i de läroanstalter, vilka avse att giva en efter den kvinnliga ungdomens egenart och framtida livsuppgifter i hem och samhälle speciellt anpassad uppfostran och utbildning. Såsom den viktigaste förutsättningen för upprättandet av högre allmänna läroverk för flickor framhölls i enlighet härmed av 1929 års riksdag, att det antal elever i staden och omkringliggande bygd, som åtnjöte högre undervisning, vore så stort, att det förmådde rekrytera en dylik läroanstalt, utan att den lokala organisationen av skolväsendet i övrigt i mera väsentlig grad rubbades, om dess bibehållande i oförändrad form vore önskvärt med hänsyn till föreliggande behov.

De nu återgivna uttalandena betona olika sidor av problemet, dels kravet på ett större hänsynstagande från statens sida än hittills till den kvinnliga ungdomens utbildningsmöjligheter, dels beaktandet av denna ungdoms speciella utbildningsbehov, dels ock betydelsen av organisationens anpassning efter behovet på de särskilda orterna. Lösningen av spørsmålet om flickundervisningen bör ske under ett avvägande mellan dessa olika huvudintressen, allt under iakttagande jämväl av statsekonomiska hänsyn, så att organisationen ej ställer sig för statsverket kostsammare än som betingas av att den är fullt

ändamålsenlig och svarande mot föreliggande behov. Den sistnämnda ekonomiska synpunkten har givetvis en allmän giltighet för hela problemet.

Med utgångspunkt från dessa principiella förutsättningar vill utskottet här efter övergå till att i detalj granska de i den kungl. propositionen framställda särskilda förslagen och de i samband härmed motionsvis framställda yrkan- dena.

Utskottet anser sig då först böra upptaga till behandling frågan om inrättande av nya högre allmänna läroverk för flickor samt spörsmålet om de högre allmänna flickläroverkens organisation.

Kungl. Maj:t har stannat vid att föreslå upprättande av endast ett nytt sådant läroverk, nämligen i Örebro. De sakkunniga hava föreslagit högre flickläroverks inrättande, förutom i Örebro, även i Uppsala och Lund, men departementschefen har ansett frågan härom böra tills vidare undanskjutas i avbidan på provårsfrågans lösning. Till förslaget om anordnande av endast ett nytt högre allmänt läroverk för flickor, beläget i Örebro, hava motionerna av herr Reuterskiöld (I: 300), herr Möller m. fl. (I: 308), herr Andersson i Ovanmyra (II: 438) och herr Hansson i Stockholm m. fl. (II: 488) givit sin anslutning. Däremot har i den av herrar C. A. Carlsson och Evert Jonsson väckta motionen (I: 303) påkallats beslut om inrättande av högre flickläroverk ej endast i Örebro utan även i Uppsala och Lund.

Utskottet vill för sin del biträda förslaget om inrättande av ett högre allmänt läroverk i Örebro. En sådan åtgärd synes betingad av föreliggande behov och i övrigt stå i överensstämmelse med den av riksdagen år 1929 hävdade principen rörande förutsättningarna för anordnande av högre flickläroverk.

I likhet med departementschefen anser utskottet, att frågan om inrättande av ytterligare högre flickläroverk bör tills vidare anstå. En viss försiktighet i detta avseende torde vara tillräddlig såväl av ekonomiska skäl som med tanke på flickornas speciella utbildningsbehov. Vad särskilt Uppsala och Lund angår, finner utskottet de av skolsakkunniga anförda skäl för inrättande därstädes av särskilda flickläroverk icke övertygande. Lärjungeantalet i gossläroverken i dessa två städer synes icke giva sistnämnda läroverk någon klart markerad särställning i förhållande till läroverken i de övriga av ifrågavarande städer, d. v. s. Linköping, Norrköping, Jönköping, Borås, Karlstad och Västerås. Snarare kan läroverkens i Uppsala och Lund ställning som provårsläroverk anses göra ett jämförelse stort lärjungeantal i dem önskvärt. Utskottet måste alltså ställa sig avvisande mot herrar Carlssons och Jonssons motion i förevarande del. Till frågan om ordnandet av flickornas läroverksutbildning i sistnämnda åtta städer återkommer utskottet i det följande.

Vad så angår organisationen av det högre flickläroverket i Örebro har Kungl. Maj:t på grund av den av 1929 års riksdag begärda och av skolsakkunniga verkställda utredningen föreslagit, att läroverkets realskola skulle anknyta till folkskolans såväl fjärde som sjätte klass samt att läroanstalten skulle omfatta fyraårigt latingymnasium. Samma uppfattning hävdas i motionerna av herr Reuterskiöld (I: 300), herrar Carlsson och Jonsson (I: 303) samt herr Anders-

son (II:438), varemot i motionerna av herr Möller m. fl. (I:308) och herr Hansson m. fl. (II:488) yrkats realskolans anknötning endast till folkskolans sjätte klass samt gymnasiets anordnande såsom treårigt lattingymnasium.

Enligt utskottets mening bör det nya flickläroverket i Örebro organiseras på av Kungl. Maj:t föreslaget sätt. En organisation med dubbel anknötning till folkskolan är den för landsortsstädernas högre allmänna läroverk vanliga; den ger också samma möjligheter för flickorna som för gossarna till inträde i realskolan. Att, såsom vissa motionärer yrkat, inrätta realskola med endast enkel anknötning synes icke stämma överens med den av 1927 års riksdag fastslagna grundsatsen om möjlighet för flickor att erhålla tillträde till statsläroverk under samma villkor som gossar, och står ej heller i överensstämmelse med den av riksdagen fastslagna principen om full likställdhet mellan den fyraåriga och den femåriga realskolan.

Av skäl, som nu angivits, finner sig utskottet jämväl böra biträda Kungl. Maj:ts förslag om en sådan förändring av organisationen av de förut inrättade flickläroverken i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg, att realskolorna vid dessa läroverk erhålla anknötning ej endast, såsom hittills, till folkskolans sjätte klass utan även till den fjärde. Det skäl, som anförts mot en ändring härutinnan, nämligen att berörda fyra läroverk befinna sig i det första skedet av sin tillvaro, vadan en omläggning i organisatoriskt hänseende skulle verka i särskild grad störande på deras verksamhet, synes utskottet icke hållbart. Tvärtom förefaller det utskottet angeläget, att, om en ändring skall ske, denna företages omedelbart, så att vederbörande på ett så tidigt stadium som möjligt erhålla klarhet beträffande läroanstaltens lokalbehov m. m.

Av vad nu senast anförts följer, att utskottet anser de i herrar Reuterskiölds, Carlssons och Jonssons, Möllers m. fl., Anderssons och Hanssons m. fl. motioner (I:300, I:303, I:308, II:438 och II:488) framställda yrkandena om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, i vad den angår organisationen av de redan upprättade högre flickläroverken, ej böra bifallas.

Utskottet vill härefter till prövning upptaga frågan om anordningar för flickornas läroverksutbildning i de återstående städerna Uppsala, Linköping, Norrköping, Jönköping, Lund, Borås, Karlstad och Västerås. Kungl. Maj:ts förslag går ut på att med lösandet av denna fråga skulle tills vidare anstå utom beträffande städerna Linköping och Borås, i fråga om vilka Kungl. Maj:t föreslagit, dels att särskilda realskolor för flickor med dubbel anknötning till folkskolan skulle där inrättas, dels ock att gymnasierna vid de högre allmänna läroverken därstädes skulle ombildas till samgymnasier. Till detta Kungl. Maj:ts förslag har bifall yrkats i motionerna av herr Reuterskiöld (I:300) och herr Andersson (II:438), dock att dessa motionärer härjämte hemställt, att riksdagen måtte uttala sin förväntan att för 1931 års riksdag framläggas en slutlig och fullständig plan för inrättandet av det mindre antal statliga flickläroverk, som kunna efter noggrann prövning och med iakttagande av större begränsning än 1929 års sakkunnigförslag innebära, ytterligare finnas nödiga. I motionen av herr Carlsson och Jonsson (I:303) har ävenledes yrkats bifall till vad Kungl. Maj:t föreslagit beträffande flickrealskolor och samgym-

nasier i Linköping och Borås, men därutöver har föreslagits inrättande av realskolor för flickor med dubbel anknytning till folkskolan samt av samgymnasier även i Norrköping, Jönköping, Karlstad och Västerås. Vidare har i motionerna av herr Bergström (I: 307), herr Björkman m. fl. (II: 479) och herr Ward m. fl. (II: 480) framställning gjorts om inrättande av flickrealskola och samgymnasium i Norrköping. I motionen av herr Weijne (II: 487) har yrkats sådan ändring i Kungl. Maj:ts förslag, att flickrealskolan i Borås måtte tills vidare organiseras med blott fyraårig linje. Slutligen har i motionerna av herr Möller m. fl. (I: 308) och Hansson m. fl. (II: 488) yrkats, att Kungl. Maj:ts förslag måtte avslås, samt att det högre allmänna läroverket i en var av städerna Lund, Borås och Västerås måtte ombildas till högre samläroverk och att, intill dess högre flickläroverk inrättats i städerna Uppsala, Linköping, Norrköping, Jönköping och Karlstad, gymnasiet vid läroverken i dessa städer måtte ombildas till samgymnasium.

Vad först beträffar flickornas undervisning på realskolans stadium, erbjuda sig uppenbarligen två vägar: antingen upprättandet av särskilda realskolor för flickor eller öppnandet av gossläroverken för flickor även på realskolans stadium. Enligt utskottets mening måste starka betänkligheter möta, vilkendera av dessa vägar det än gäller att anlita.

Förslaget om särskilda flickrealskolor har utgått från de skolsakkunniga. Deras motivering för anordnandet av sådana skolor är emellertid byggd snarare på förutsättningen, att flickorna icke skulle kunna rymmas i gossläroverket än på ett ådagalagt behov av en särskild flickrealskola.

Om således utskottet icke kan finna utredningen i sistnämnda hänseende fullt övertygande, kommer därtill — och detta är det viktigaste — att av principiella skäl den största varsamhet synes utskottet böra iakttagas i fråga om öppnande av nya möjligheter för den kvinnliga ungdomen till inträde på den teoretiska utbildningsväg, som leder till den nuvarande realexamen. Utskottet vill ånyo erinra, hurusom från riksdagens sida betonats önskvärdheten av att den statliga flickundervisningen så anordnas, att den icke lockar nämnda ungdom bort från de uppgifter i hem och samhälle, som bäst överensstämmer med dess särart.

Så länge den kvinnliga ungdomens behov av realskolundervisning i ifrågasvarande städer icke blivit till sin omfattning nöjaktigt ådagalagt samt vägt mot behovet av en mera praktiskt inriktad flickutbildning, synes det icke vara förenligt med vare sig klok omtanke om den kvinnliga ungdomens bästa eller en god hushållning med statens medel att upprätta särskilda flickrealskolor i dessa städer. Utskottet måste alltså för det närvarande ställa sig avvisande mot såväl Kungl. Maj:ts förslag som förenämnda motioner, i vad de avse inrättande av sådana skolor.

Med avseende å planen att nu öppna gossläroverkens realskola även för flickor må till en början framhållas, vad redan förut anförts, nämligen att nöjaktig utredning saknas angående omfattningen av behovet av realskolundervisning för flickor därstädes. Det är sålunda ej heller uppvisat, vilka ökade anspråk på lärarkrafter och lokaler, som kunna komma att föranledas av en

sådan åtgärd. Särskilt bör emellertid beaktas, att tillströmningen av flickor till den statliga realskolan givetvis blir i hög grad beroende av hur den undervisning, som avser att på ett med de av riksdagen förut uttalade önskemålen mera överensstämmande sätt tillgodose den kvinnliga ungdomens särskilda utbildningsbehov, kan komma att ordnas på de olika orterna. Ordlandet av denna utbildning befinner sig just nu i ett övergångsskede, som gör ett uppskov med ställningstagandet i fråga om realskolundervisningen synnerligen önskvärt. Utskottet vill vidare erinra om att den av riksdagen begärda utredningen om praktiska linjer på realskolans åldersstadium ännu icke framlagts. Den torde emellertid inom kort föreligga färdig. Givetvis kommer man vid prövningen av denna fråga att taga särskild hänsyn till den kvinnliga ungdomens behov av en mera praktiskt inriktad utbildning på realskolstadiet. Då det otvivelaktigt är ett samhällsintresse av största vikt, att denna ungdom icke i större utsträckning ledes in på de teoretiska studiebanorna, vore det enligt utskottets mening mindre lämpligt att i landets större städer ordna teoretisk realskolutbildning för flickor utan att avvakta de förslag, som säkerligen inom den närmaste framtiden komma att framställas i syfte att bereda den kvinnliga ungdomen tillfälle till en utbildning, bättre anpassad för kvinnans speciella livsuppgifter. Utskottet anser alltså, att frågan om anordnande av teoretisk realskolutbildning för flickor i ifrågavarande städer står i så nära samband med spørsmålet om organiserandet av en mera praktisk utbildning för flickor i den kommunala flickskolans eller den praktiska realskol-linjens form, att den ej nu bör upptagas till avgörande, och utskottet kan därför ej heller biträda det i motionerna av herr Möller m. fl. (I: 308) och herr Hansson m. fl. (II: 488) framställda yrkandet om anordnandet av fullständiga samläroverk i Lund, Borås och Västerås.

Vad åter angår frågan om beredande av gymnasieundervisning för flickor i ovannämnda städer, göra sig icke samma betänkligheter gällande som i fråga om undervisning på realskolstadiet. Riksdagen har redan godtagit principen att i mån av utrymme lämna den kvinnliga ungdomen tillträde till gossgymnasierna, och då det antal flickor, varom här kan bliva fråga, utan olägenhet torde kunna mottagas på gymnasiestadiet i förevarande åtta städer, synes ingen anledning föreligga att dröja med anordnande av gymnasieundervisning för flickor därstädes. Utskottet vill därför föreslå, att ej endast i Linköping och Borås, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, utan även i Uppsala, Lund, Norrköping, Jönköping, Karlstad och Västerås, såsom i motionerna av herrar Carlsson och Jonsson (I: 303) herr Möller m. fl. (I: 308) och herr Hansson m. fl. (II: 488) ifrågasatts, gymnasierna vid därvarande högre allmänna läroverk ombildas till samgymnasier.

I fråga om det i herrar Reuterskiölds och Anderssons motioner (I: 300 och II: 438) framställda yrkandet, att riksdagen måtte uttala sin förväntan, att för 1931 års riksdag framläggas en slutlig och fullständig plan för inrättandet av det mindre antal statliga flickläroverk, som kunna efter noggrann prövning och med iakttagande av större begränsning än 1929 års sakkunnigförslag innebär, ytterligare finnas nödiga, vill utskottet allenast framhålla, att

på grund av vad utskottet förut anfört frågan om beredande av ytterligare möjligheter för flickor till läroverksutbildning nu icke lämpligen bör upptagas till prövning. Utskottet förutsätter såsom självklart, att Kungl. Maj:t skall, så snart sig göra låter, bringa detta angelägna spörsmål under riksdagens bedömande, och finner därför något ytterligare uttalande från riksdagens sida av den innebörd, sistnämnda motionärer ifrågasatt, ej erforderligt.

För utskottet återstår slutligen under denna avdelning att taga ställning till Kungl. Maj:ts förslag i fråga om kommunala flickskollinjer. Å detta förslag har i motionerna av herr Möller m. fl. (I: 308) och herr Hansson m. fl. (II: 488) yrkats avslag. Eljest har med avseende å berörda förslag i de väckta motionerna icke något yrkande framställts i vidare mån, än att i herr Reuterskiölds motion (I: 300) föreslagits, att såsom villkor för statsunderstöd till kommunal flickskola och till kommunal flickskollinje skulle gälla, att lärjungeantalet i varje klass genomsnittligt bleve minst 15.

Utskottet har visserligen icke kunnat undgå att hysa en viss tvekan, huruvida det ej möjligen vore riktigare att låta frågan om inrättande av kommunala flickskollinjer anstå för att upptagas i samband med det slutliga avgörandet av spörsmålet om en för den kvinnliga ungdomens speciella behov särskilt avpassad utbildning, vilket spörsmål utskottet, såsom ovan nämnts, förutsätter skall komma under bedömande i sammanhang med det väntade förslaget om praktiska utbildningslinjer på realskolans åldersstadium. Då emellertid på vissa orter den ifrågasatta anordningen med kommunal flickskollinje synes utgöra det enda sättet att tills vidare finna en antaglig lösning av vederbörande samhälls flickskolfråga, har utskottet ansett förslaget böra godtagas mera såsom en nödfallsutväg för de platser, där förutsättningar för en fullständig flickskola saknas. Utskottet anser sig böra framhålla, att anordningen med kommunal flickskollinje måste förutsättas komma till stånd endast i ett mindre antal fall, där andra och mera lämpliga utvägar ej stå till buds.

De av Kungl. Maj:t i fråga om kommunala flickskollinjer föreslagna bestämmelserna såväl beträffande organisationen som angående statsbidrag och lärarpersonalens avlöning m. m. hava icke föranlett någon erinran från utskottets sida. Den i herr Reuterskiölds motion (I: 300) föreslagna skärpningen av villkoret om lärjungeantal, vilken säkerligen i flera fall skulle omöjliggöra flickskollinjes anordnande, där en sådan vore av behovet påkallad, anser sig utskottet alltså ej böra förorda. Med avseende på det i herr Reuterskiölds motion framförda yrkandet på motsvarande skärpning av villkoret om lärjungeantal även vid kommunal flickskola vill utskottet framhålla, att en dylik ändring av 1928 års riksdags beslut skulle i avsevärd grad försvåra upprättandet av kommunala flickskolor och därmed i uppenbar strid mot riksdagens uttalade önskan bidra till att länka strömmen av bildningssökande kvinnlig ungdom in på de utbildningsvägar, som leda till real- och studentexamen. Utskottet vill även erinra därom, att såsom villkor för statsunderstöd till kommunal mellanskola föreskrivits ett genomsnittligt lärjungeantal i varje klass av allenast 10. Utskottet kan därför ej heller biträda herr Reuterskiölds yrkande, i vad det avser kommunal flickskola.

Vad Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om kommunal flickskola, som är förenad med statlig realskola för flickor, torde icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd, vid det förhållandet att enligt utskottets mening någon sådan realskola åtminstone för närvarande icke bör komma till stånd.

De verkställda kostnadsberäkningarna föranleda i och för sig ingen erinran från utskottets sida.

De av Kungl. Maj:t i propositionens andra del framställda förslagen gälla huvudsakligen vissa anordningar, betingade av de svårigheter, som under de första åren mött att enligt utstakad plan genomföra den år 1927 beslutade skolorganisationen. Berörda anordningar, omfattande dels samorganisation av femårig och fyraårig realskollinje, den s. k. förenade linjen, dels ock lyceiorganisationen, torde alltså till sin karaktär och sitt syfte böra betraktas såsom provisoriska, avsedda att avvecklas, så snart de visa sig icke längre vara av behovet påkallade.

Vissa frågor rörande tillämpningen av 1927 års skolorganisation.

Vad då först angår den förenade linjen, har förslaget därom föranletts väsentligen däraf att, till följd av den nu gällande organisationen av realskolan med dess uppdelning på en femårig och en fyraårig linje, dels i vissa fall lärjungar måste avvisas från den ena linjen, medan den andra endast delvis tages i anspråk, dels ock i andra fall två skilda klassavdelningar, en på vardera linjen, uppehållas för ett lärjungantal, som utan svårighet skulle kunna rymmas inom en och samma avdelning.

Utskottet kan för sin del icke finna annat, än att förslaget om en förenad linje, även om denna rent pedagogiskt sett icke är fullt ut lika god som de rena fem- eller fyraåriga linjerna, likväl erbjuder mycket stora praktiska fördelar. Å ena sidan beredes lärjungarna genom en femårig eller en fyraårig linjes ersättande med förenad linje möjlighet till val av realskollinje utan onödig ökning av antalet klassavdelningar, och å andra sidan vinnes genom linjernas förening på förslaget sätt en kostnadsminskning för stat och kommun utan intrång på den lärjungarna medgivna rätten till fritt linjeval. Den förenade linjen synes alltså icke utgöra någon rubbning av grundvalarna för 1927 års skolreform utan fastmera innebära ett sätt att underlätta och främja dess genomförande.

Utskottet vill därför förorda, att anordningen med förenad linje i viss utsträckning kommer till användning inom skolorganisationen såsom ett slags regulator i de fall, där den är av ett verkligt behov påkallad för de ändamål, som ovan nyss angivits. Utskottet kan alltså icke biträda de i motionerna av herr Möller m. fl. (I: 308) och herr Hansson m. fl. (II: 488) framställda yrkandena om helt avslag å Kungl. Maj:ts härutinnan gjorda förslag.

Vad beträffar förutsättningarna för anordnande av förenad linje, har i herrar Carlssons och Jonssons motion (I: 303) påyrkats det tillägget till Kungl. Maj:ts förslag under I A, att riksdagens medgivande härtill skulle i varje särskilt fall inhämtas. Annat synes icke hava varit med Kungl. Maj:ts förslag avsett, då Kungl. Maj:t under I B begärt riksdagens beslut i fråga om de särskilda läroverk, där förenad linje skulle förekomma. Under alla förhållanden anser utskottet det föreslagna tillägget på sin plats och vill därför i berörda hänseende förorda bifall till nämnda motion.

Med avseende å den förenade linjens yttre organisation och dess pedagogiska utformning har utskottet — med instämmande i vad sist omförmälda motionärer i sådant hänseende anført — velat betona, att linjens syfte icke får vinnas på endera av de fem- och fyraåriga linjernas och dess lärjungars bekostnad, d. v. s. den av riksdagen år 1928 fastslagna principen om full likställdhet mellan fyraårig och sexårig folkskolekurs såsom grundval för den högre skolan måste strängt upprätthållas även vid de båda realskollinjernas sammanslagning till en förenad linje. För att trygga en sådan tillämpning av de föreslagna bestämmelserna om den förenade linjen anser utskottet i likhet med bemälda motionärer kompletterande föreskrifter böra meddelas av följande innebörd: Där å en förenad linje sammanlagda antalet lärjungar i den femåriga lärokursens andra och den fyraårigas första klass ej överstiger 35, skall undervisningen — utom i viss utsträckning i tyska — vara gemensam. Där åter sammanlagda lärjungantalet överstiger 35, skall ny klassavdelning upprättas. Därvid skola lärjungarna i den fyraåriga lärokursen, så snart deras antal uppgår till minst 10, bilda egen klassavdelning med från den femåriga lärokursens elever skild undervisning så långt ske kan, i det att överförande av lärjungar från femårig lärokurs till samläsning med lärjungar i den fyraåriga kursen skall ske, först då lärjungantalet i den femåriga lärokursen överskrider 35.

Beträffande undervisningsplanen för den förenade linjen hava av vissa i ärendet hörda myndigheter betänkligheter uttalats i fråga om den förenade linjens pedagogiska ändamålsenlighet i den utformning, linjen erhållit i skolsakkunnigas förslag. Dessa betänkligheter synas utskottet väsentligen undanröjda genom den av skolöverstyrelsen utarbetade undervisningsplanen med den fyraåriga lärokursens timplan helt anpassad efter den vanliga fyraåriga realskolans och med två års skild undervisning i tyska. Enligt utskottets mening bör därför detta överstyrelsens förslag läggas till grund vid utformandet av undervisningsplan för den förenade linjen.

Beträffande antalet förenade linjer och deras förläggning har Kungl. Maj:ts föreslagit upprättandet av 22 sådana, nämligen i Linköping, Karlskrona, Västervik, Arvika, Söderhamn och Åmål, där en femårig linje av realskolan skulle ombildas till förenad sådan, samt i Borås, Örebro, Halmstad, Sundsvall, Östersund, Hälsingborg, Jönköping, Eksjö, Uddevalla, Vänersborg, Härnösand, Ängelholm, Trälleborg, Falköping, Göteborg (östra realskolan) och Malmö (realskolan), där den förenade linjen skulle anordnas genom ombildning av en fyraårig linje.

Herrar Reuterskiöld och Andersson hava i sina motioner (I: 300 och II: 438) yrkat avslag å detta Kungl. Maj:ts förslag samt föreslagit inrättande av två förenade linjer vid vardera av högre allmänna läroverken i Borås och Jönköping samt en förenad linje vid vart och ett av de allmänna läroverken i Västervik, Arvika, Söderhamn, Trälleborg och Åmål.

I herrar Carlssons och Jonssons motion (I: 303) har yrkats bifall till Kungl. Maj:ts förslag i nu förevarande del.

I herr Bergmans m. fl. motion (I: 309) har hemställts, att förenad linje måtte komma till stånd jämväl vid samrealskolorna i Norrtälje och Askersund ge-

nom ombildning av den fyraåriga realskolan. Enahanda yrkande har beträffande Askersund framställts även i herrar Perssons och Sandwalls motion (II: 481).

Efter granskning av de i den kungl. propositionen förekommande siffrorna rörande lärjungetillströmningen på de olika läroverksorterna och efter inhämtande av ytterligare upplysningar i berörda hänseende, avseende hittills inkomna anmälningar till läsåret 1930—1931, har utskottet, med utgångspunkt från sin uppfattning rörande den förenade linjens uppgift, kommit till det resultatet, att sådan linje icke för närvarande är av behovet påkallad i den utsträckning, som av Kungl. Maj:t föreslagits. Med ledning av det siffermaterial, varöver utskottet förfogat, finner utskottet förutsättningar för anordnande av förenad linje föreligga vid de allmänna läroverken i Västervik, Vänersborg, Borås, Falköping, Hälsingborg, Trälleborg, Halmstad, Arvika, Åmål, Härnösand och Östersund. Beträffande sättet för ombildningen torde i fråga om nämnda läroverk, vilka alla finnas upptagna i Kungl. Maj:ts förslag, böra gälla vad nämnda förslag därom innefattar; dock att beträffande läroverket i Arvika, i fråga om vilket Kungl. Maj:ts förslag förutsätter, att endast den förenade linjen tills vidare skulle vara erforderlig, utskottet med hänsyn till den därvarande flickskolans avveckling och inhämtade uppgifter rörande lärjungetillströmningen anser nödigt, att den fyrklassiga linjen anordnas såsom förenad, så att vid läroverket under läsåret 1930—1931 finnas två första klassavdelningar av den femåriga lärokursen. Vad beträffar de motionsvis framförda yrkandena på anordnande av förenad linje jämväl vid samrealskolorna i Askersund och Norrtälje finner utskottet de för anordnande av sådan linje i Askersund anförda skälen så tungt vägande, att enligt utskottets mening samrealskolan i Askersund från och med läsåret 1931—1932 bör organiseras i form av en förenad fem- och fyraårig linje. Denna anordning medför icke någon kostnadsändring för budgetåret 1930/1931. Däremot finner utskottet tillräckliga skäl ej föreligga för anordnande av förenad linje vid samrealskolan i Norrtälje. I vad Kungl. Maj:ts förslag och de i ämnet väckta motionerna avvika från vad utskottet sålunda förordat, anser sig utskottet alltså böra hemställa om avslag å de i sådant hänseende framställda yrkandena.

I fråga om lyceilinjerna har Kungl. Maj:t, med hänsyn till den ringa avslutning, dessa rönt, föreslagit en tillfällig inskränkning av deras antal, som av 1927 års riksdag bestämdes till 8. Kungl. Maj:t hemställer om uppskov tills vidare med fem av dessa linjer, nämligen vid högre latinläroverket i Göteborg, högre allmänna läroverken i Uppsala och Lund samt vid nya elementarskolan i Stockholm real-lyceilinjerna och den nyspråkliga lyceilinjerna. Vid sistnämnda läroverk skulle i stället inrättas gymnasium, omfattande fyraårigt latin- och fyraårigt realgymnasium samt realskola, anknyttande till folkskolans fjärde klass. Enligt Kungl. Maj:ts förslag förutsättes, att frågan om lyceiorganisationen skulle upptagas till förnyad prövning inom förloppet av tre år i stället för fem år, såsom skolsakkunniga föreslagit. Såsom villkor för upprättande av första krets av lyceilinjerna skulle gälla, att minst 8 lärjungar (enligt skolsakkunnigas förslag alternativt minst 10 lärjungar) blivit godkända i inträdes-

prövningarna på vårterminen. Under övergångstiden skulle Kungl. Maj:t äga befogenhet att besluta om upprättande av parallellavdelningar inom realskolan och gymnasiet, i den mån behov av sådana kunde uppstå till följd av uppskovet med lyceilinjernas inrättande.

I herrar Reuterskiölds och Anderssons motioner (I: 300 och II: 438) har yrkats bifall till förslaget om lyceilinjerna, på sätt skolsakkunniga hemställt.

Herrar Carlsson och Jonsson hava i sin motion (I: 303) allenast ifrågasatt den ändringen i Kungl. Maj:ts förslag, att den tid, inom vilkens förlopp lyceifrågan skulle upptagas till förnyad prövning, måtte bestämmas till fem år.

Slutligen hava herrar Möller m. fl. och Hansson m. fl. i sina motioner (I: 308 och II: 488) hemställt om avslag å Kungl. Maj:ts förslag i berörda del, utom vad angår nya elementarskolan i Stockholm, samt att riksdagen måtte besluta, att de vid läroverken i Uppsala och Lund anordnade lyceilinjerna skola ersättas vid det förra läroverket av treårigt latingymnasium, vid det senare läroverket av fyreklassig realskola och treårigt latingymnasium. Beträffande nya elementarskolan i Stockholm hava dessa motionärer anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag, så vitt angår uppskov med reallyceilinjerna och den nyspråkliga lyceilinjerna men såsom ersättning för dessa föreslagit fyreklassig realskola samt fyraårigt latin- och treårigt realgymnasium.

Utskottet kan för sin del icke finna annat, än att det av Kungl. Maj:t föreslagna uppskovet med vissa lyceilinjerns anordnande är välbetänkt. Då utskottet emellertid anser, att lyceet såsom skolform har sitt berättigande för vissa kategorier av lärjungar och då det torde kunna antagas, att den ringa tillströmningen av elever till denna skoltyp har sin förklaring i att dess fördelar ännu icke blivit tillräckligt beaktade av den stora allmänheten, vill utskottet uttala önskvärdheten av att lämpliga åtgärder genom Kungl. Maj:ts försorg vidtagas i syfte att bland allmänheten sprida kännedom om lyceiorganisationen.

Den av Kungl. Maj:t ifrågasatta uppskovstiden av tre år synes utskottet väl avvägd. Likaså anser sig utskottet böra ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag i fråga om ett minimiantal lärjungar av 8 såsom villkor för upprättande av första krets av lyceilinjerna ävensom i fråga om inrättande av parallellavdelningar under uppskovstiden.

Utskottet avstyrker alltså de väckta motionerna, i vad de i förevarande del avvika från Kungl. Maj:ts förslag.

Beräkningen av vederbörande anslag å riksstaten.

Nya ordinarie lärartjänster m. m.

Mot de av departementschefen under denna punkt verkställda beräkningarna har utskottet i och för sig intet att erinra. Emellertid har utskottet förut ifrågasatt sådan ändring i Kungl. Maj:ts förslag, att flickrealskolorna i Linköping och Borås icke skulle komma till stånd, samt att gymnasiet vid de högre allmänna läroverken i Uppsala, Linköping, Norrköping, Jönköping, Lund, Borås, Karlstad och Västerås skulle ombildas till samgymnasium. Detta utskottets förslag medgiver en minskning av det belopp, 588,750 kronor, varmed enligt Kungl. Maj:ts förslag det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken skulle för nya ordinarie lärartjänster ökas för budgetåret 1930/1931.

De på de båda realskolorna för flickor i Linköping och Borås belöpande kostnader, vilka skulle bestridas av den i ordinarie reservationsanslaget ingående posten för ordinarie lärartjänster m. m., utgöra tillhoppa 13,000 kronor. Dessa kostnader skulle enligt utskottets förslag bortfalla. Däremot tillkomma vissa utgifter på grund av förslaget att ej endast i Linköping och Borås utan även i de sex övriga ovannämnda städerna gymnasiet skulle ombildas till samgymnasium. För ombildning av gymnasierna i Linköping och Borås till samgymnasium har departementschefen för vardera läroverket beräknat 640 kronor, därav 300 kronor till en kvinnlig sakkunnig att gå rektor till handa med råd och upplysningar angående de kvinnliga lärjungarna och 340 kronor för skild undervisning i gymnastik åt nämnda lärjungar. Av sistnämnda två belopp skulle endast det förra, 300 kronor, belasta det ordinarie reservationsanslaget. För de av utskottet föreslagna 6 ytterligare samgymnasierna gör detta sammanlagt 1,800 kronor. Ovannämnda belopp å 588,750 kronor bör alltså minskas med (13,000 — 1,800 =) 11,200 kronor till 577,550 kronor.

Enligt departementschefens beräkningar skulle i extra anslag till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1930/1931 erfordras 817,100 kronor, motsvarande en höjning av 300,800 kronor.

Extra och vikarierande lärare m. m.

Vissa av utskottet i det föregående ifrågasatta ändringar i Kungl. Maj:ts förslag möjliggöra emellertid en nedsättning av denna summa.

Enligt utskottets förslag skulle några flickrealskolor i Linköping och Borås icke komma till stånd. Härigenom besparas å förevarande anslag ett belopp av 2,240 kronor.

Vidare har utskottet beträffande den förenade linjen föreslagit inrättande av sådan vid 12 angivna läroverk i stället för av Kungl. Maj:ts föreslagna 22. Härav förledes en minskning i behovet av extra lärare. Kostnadsbesparingen kan enligt av utskottet verkställda beräkningar uppskattas till i runt tal 35,700 kronor.

Sammanlagda kostnadsminskningen enligt utskottets förslag skulle sålunda i runt tal utgöra 37,900 kronor. I enlighet härmed skulle ifrågavarande extra anslag för budgetåret 1930/1931 bestämmas till 779,200 kronor.

Den av departementschefen förordade ordningen, enligt vilken skolöverstyrelsen skulle äga att inom gränserna av härför anvisade medel fatta beslut om *tillfälligt* upprättande av parallellavdelningar, synes utskottet hava skäl för sig. Under villkor att denna befogenhet av överstyrelsen utövas endast under de i propositionen angivna förutsättningar finner utskottet därför det ifrågasatta förfarings sättet kunna godtagas.

Mot vad under denna punkt föreslagits har utskottet intet att erinra.

Arvodesförhöjning åt vissa extra ordinarie ämneslärare vid högre lärarinneseminariet, allmänna läroverk och statens folkskoleseminarier.

Extra arvoden åt teckningslärare. Enligt Kungl. Maj:ts förslag erfordras för ifrågavarande ändamål ett extra anslag av 119,600 kronor för budgetåret 1930/1931.

Då utskottet avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av flickrealskolor i Linköping och Borås, besparas härigenom å nämnda anslag ett belopp av 540 kronor.

Vidare möjliggör utskottets förslag beträffande den förenade linjen en kostnadsminskning, vilken enligt av utskottet verkställda beräkningar kan uppskattas till 3,100 kronor i runt tal.

Det av Kungl. Maj:t äskade beloppet kan alltså minskas med tillhoppa i runt tal 3,600 kronor, varigenom ifrågavarande anslag för budgetåret 1930/1931 skulle komma att utgöra 116,000 kronor.

Extra arvoden åt gymnastiklärare. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle för ifrågavarande ändamål erfordras ett extra anslag av 105,900 kronor för budgetåret 1930/1931.

Genom utskottets avstyrkande av förslaget om flickrealskolor i Linköping och Borås besparas ett belopp av 680 kronor, varemot utskottets förslag om inrättande av samgymnasier vid 6 läroverk (utöver de av Kungl. Maj:t föreslagna) föranleder en merkostnad av 2,040 kronor.

Ifrågavarande anslag skulle alltså för budgetåret 1930/1931 komma att utgöra i runt tal 107,200 kronor.

Extra arvoden åt musiklärare. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle för ifrågavarande ändamål erfordras ett extra anslag av 45,300 kronor för budgetåret 1930/1931.

Då utskottet avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av flickrealskolor i Linköping och Borås besparas härigenom ett belopp av 360 kronor.

Anslaget torde därför för budgetåret 1930/1931 böra bestämmas till i runt tal 44,900 kronor.

Extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete. De under denna punkt gjorda beräkningarna föranleda ingen erinran från utskottets sida.

Arvoden till skolläkare. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle för budgetåret 1930/1931 erfordras en höjning av den i det ordinarie reservationsanslaget ingående anslagsposten: arvoden åt skolläkare med 3,875 kronor.

Då utskottet avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av flickrealskolor i Linköping och Borås, besparas härigenom ett belopp av 300 kronor, varför den erforderliga höjningen av nämnda anslagspost torde böra beräknas till 3,575 kronor.

Sammanfattning. Utskottet vill erinra om att riksdagen redan bifallit Kungl. Maj:ts under punkterna 149, 150 och 151 framställda förslag om höjning av det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken dels med 15,300 kronor för ombildning av vissa övningslärarbefattningar och inrättande av nya ordinarie teckningslärarbefattningar, dels med 3,000 kronor, avseende anslagsposten: arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna, dels ock med 23,600 kronor, avseende anslagsposten: bibliotekarierna.

Här nedan lämnas en översikt av de höjningar av det ordinarie reservationsanslaget, som ej mindre bliva en följd av riksdagens nyssnämnda beslut än

även bliva erforderliga vid bifall till vad utskottet i det föregående föreslagit:

Nya ordinarie lärartjänster.....	kronor	577,550
Ombildning av vissa övningslärarbefattningar m. m.	»	15,300
Arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna	»	3,000
Anslag till bibliotekarier	»	23,600
Arvoden till skolläkare	»	3,575

Summa kronor 623,025

Det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken, vilket i riksstaten för innevarande budgetår upptagits med ett belopp av 7,453,225 kronor, skulle alltså ökas med nyssnämnda summa, 623,025 kronor, till 8,076,250 kronor.

Under punkterna 148, 153, 155, 156, 157, 158 och 161 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde vara riksdagen förelagd, för nedannämnda ändamål för budgetåret 1930/1931 beräkna följande anslag eller anslagsförhöjningar, nämligen:

nya ordinarie lärartjänster m. m.	kronor	587,900
extra och vikarierande lärare m. m.	»	878,400
extra arvoden åt teckningslärare	»	119,700
extra arvoden åt gymnastiklärare	»	105,200
extra arvoden åt musiklärare	»	45,300
extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete	»	47,300
arvoden åt skolläkare	»	3,875

Summa kronor 1,787,675

Enligt riksdagens ovannämnda beslut och utskottets förslag skulle sagda anslag och anslagsförhöjningar i riksstaten för budgetåret 1930/1931 upptagas på följande sätt:

nya ordinarie lärartjänster m. m.	kronor	577,550
extra och vikarierande lärare	»	779,200
arvodesförhöjning åt vissa extra ordinarie ämneslärare	»	55,000
extra arvoden åt teckningslärare.....	»	116,000
extra arvoden åt gymnastiklärare	»	107,200
extra arvoden åt musiklärare	»	44,900
extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete.....	»	47,300
arvoden åt skolläkare	»	3,575

Summa kronor 1,730,725

Då i riksstaten för budgetåret 1930/1931 för dessa ändamål beräknats ett sammanlagt belopp av 1,787,675 kronor, skulle alltså vid bifall till utskottets förslag uppkomma en besparing av 56,950 kronor.

Kommunala
flickskolor och
flickskollinjer.

Utskottet har intet att erinra i anledning av vad under denna punkt föreslagits.

Tillfällig löne-
förbättring åt
lärarpersona-
len vid kom-
munala flick-
skolor och
flickskollinjer.

Utskottet har intet att erinra mot vad under denna punkt föreslagits.

Under återopande av vad utskottet ovan anført hemställer utskottet,
att riksdagen må

I. *beträffande de allmänna läroverken:*

A. de allmänna läroverkens organisation:

i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herrar C. A. Carlssons och E. Jonssons ovannämnda motion (I: 303) samt med avslag härutinnan å herrar Reuterskiölds, Möllers m. fl., Anderssons i Ovanmyra och Hanssons i Stockholm m. fl. ovannämnda motioner (I: 300, I: 308, II: 438 och II: 488), medgiva, att, utöver vad beträffande denna organisation nu är stadgat, vid realskola på ort, som, efter riksdagens medgivande i varje särskilt fall, av Kungl. Maj:t bestämmes, må, i hudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 31 januari 1930 angivit samt med iakttagande av vad utskottet här ovan anført, femårig och fyraårig linje kunna anordnas som för- enad linje med anknytning till folkskolans såväl fjärde som sjätte klass;

B. upprättande och ombildning av läroverk:

besluta:

a) i avseende å allmänna läroverk för flickor:

1. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och herrar C. A. Carlssons och E. Jonssons samt herrar Reuterskiölds och Anderssons i Ovanmyra ovannämnda motioner (I: 300, I: 303 och II: 438), så vitt nu är i fråga, ävensom med avslag å herrar Möllers m. fl. och Hanssons i Stockholm m. fl. ovannämnda motioner (I: 308 och II: 488), så vitt nu är i fråga, att i Örebro skall från och med den tid, Kungl. Maj:t bestämmer, upprättas ett högre allmänt läroverk för flickor, omfattande realskola med anknytning, på sätt departementschefen i statsrådsprotokollet angivit, till folkskolans såväl fjärde som sjätte klass, ävensom fyraårigt latingymnasium, under villkor att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor;

2. med bifall — — — och Borås;

3. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag härutinnan å herrar Reuterskiölds, C. A. Carlssons och E.

Jonssons, Möllers m. fl., Anderssons i Ovanmyra och Hanssons i Stockholm m. fl. ovannämnda motioner (I: 300, I: 303, I: 308, II: 438 och II: 488), att realskolorna vid de högre allmänna läroverken för flickor i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg skola anordnas med anknytning, på sätt departementschefen i statsrådsprotokollet angivit, till folkskolans såväl fjärde som sjätte klass, under villkor att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor;

4. att avslå — — — — och Lund;

5. att avslå — — — — och Västerås;

6. att avslå — — — — (I: 307 och II: 408);

7. att avslå — — — — (II: 479);

8. att avslå herrar Reuterskiölds och Anderssons i Ovanmyra ovannämnda motioner (I: 300 och II: 438), i vad de angå framläggande för 1931 års riksdag av en slutlig och fullständig plan för inrättande av ett mindre antal statliga flickläroverk;

b) i avseende å allmänna läroverk för gossar och samläroverk:

1. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt herrar Reuterskiölds, C. A. Carlssons och E. Jonssons, Möllers m. fl., Anderssons i Ovanmyra och Hanssons i Stockholms m. fl. ovannämnda motioner (I: 300, I: 303, I: 308, II: 438 och II: 488), att gymnasiet vid det högre allmänna läroverket i en var av städerna Uppsala, Linköping, Norrköping, Jönköping, Lund, Borås, Karlstad och Västerås skall ombildas till samgymnasium, under villkor att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor;

2. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herrar Reuterskiölds, C. A. Carlssons och E. Jonssons samt Anderssons i Ovanmyra ovannämnda motioner (I: 300, I: 303 och II: 438) samt med avslag härutinnan å herrar Möllers m. fl. och Hanssons i Stockholm m. fl. ovannämnda motioner (I: 308 och II: 488) att vid vart och ett av de allmänna läroverken i Västervik och Åmål en femårig linje av realskolan skall ombildas till en sådan förenad linje, som här ovan under A omförmäles, och vid vart och ett av de allmänna läroverken i Borås, Halmstad, Östersund, Hälsingborg, Vänersborg, Härnösand, Trälleborg, Falköping och Arvika en fyraårig linje av realskolan skall ombildas till en dylik förenad linje, allt under iakttagande av vad utskottet ovan anfört;

3. med bifall till herrar G. Perssons i Falla och Sandwalls

ovannämnda motion (II: 481) ävensom herr Bergmans m. fl. ovannämnda motion (I: 309), den sistnämnda i vad den avser inrättande av förenad linje vid samrealskolan i Askersund att vid samrealskolan i Askersund den fyraåriga realskol-linjen skall under iakttagande av vad utskottet ovan anført ombildas till en sådan förenad linje, som här ovan under A. omförmäles;

4. att avslå — — — — i Norrtälje;

c) i avseende å lyceerna:

med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å her-rar Reuterskiölds, C. A. Carlssons och E. Jonssons, Möllers m. fl., Anderssons i Ovanmyra och Hanssons i Stockholm m. fl. ovannämnda motioner (I: 300, I: 303, I: 308, II: 438 och II: 488), i vad dessa innefatta yrkanden, som icke överensstämma med Kungl. Maj:ts förslag,

1. att — med bibehållande av lyceelinjen vid vartdera av högre allmänna läroverket för gossar i Malmö och högre real-läroverket i Göteborg samt av latinlyceelinjen vid statens prov-skola, nya elementarskolan i Stockholm —

dels vid högre latinläroverket i Göteborg samt vid högre allmänna läroverken i Uppsala och Lund skall med upprättan-det av vederbörande lyceelinjer tills vidare anstå;

dels ock vid statens provskola, nya elementarskolan i Stock-holm, skall med upprättandet av reallyceelinjen och den ny-språkliga lyceelinjen tills vidare anstå samt i stället tillsvidare finnas ett gymnasium, omfattande fyraårigt latinynasium och fyraårigt realgymnasium, samt en realskola, anordnad med fem ettåriga klasser och anknytande till folkskolans fjär-de klass;

2. att intill dess organisationsplanen beträffande lyceelinjer-na blivit fullt genomförd, Kungl. Maj:t skall äga att, efter förslag av skolöverstyrelsen och inom gränserna för de för ändamålet beviljade anslagen, fatta de beslut, som kunna bli-va erforderliga med hänsyn därtill, att på grund av att upp-rättandet av vissa lyceelinjer uppskjutes, behov kan uppstå av utökning av realskola respektive gymnasium vid vederböran-de läroverk genom upprättande av nya parallellavdelningar;

3. att första krets av lyceelinje må upprättas endast under förutsättning att minst 8 lärjungar blivit godkända i anställd inträdesprövning.

C. anslag till de allmänna läroverken:

a) för inrättande av nya ordinarie ämneslärtjänster vid de allmänna läroverken, med den fördelning som av Kungl. Maj:t bestämmes, m. m. höja det ordinarie reservationsansla-get till de allmänna läroverken med 577,550 kronor;

b) för höjning av den i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående posten: arvoden åt skol-läkare höja nämnda anslag, nu kronor 37,325:—, med kronor 3,575:— till kronor 40,900:—;

kommande förty, vid bifall härtill och då riksdagen förut bifallit Kungl. Maj:ts under punkterna 148, 149 och 150 i statsverkspropositionens åttonde huvudtitel framlagda förslag, det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken, nu 7,453,225 kronor, att ökas med 623,025 kronor till 8,076,250 kronor.

c) till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken m. m. anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 779,200 kronor;

d) till arvodesförhöjning åt vissa extra ordinarie ämneslärare vid högre lärarinneseminariet, allmänna läroverk och statens folkskoleseminarier anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 55,000 kronor;

e) till extra arvoden åt teckningslärare vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 116,000 kronor;

f) till extra arvoden åt gymnastiklärare vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 107,200 kronor;

g) till extra arvoden åt musiklärare vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 44,900 kronor;

h) till extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 47,300 kronor.

II. *beträffande kommunala flickskolor och flickskollinjer:*

A. *upprättande av kommunala flickskollinjer:*

a) — med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och herrar C. A. Carlssons och E. Jonssons ovannämnda motion (I: 303) samt med avslag å herrar Möllers m. fl. och Hanssons i Stockholm m. fl. ovannämnda motioner (I: 308 och II: 488), så vitt nu är i fråga, ävensom, i vad angår punkten 4 här nedan, med avslag å herr Reuterskiölds ovannämnda motion (I: 300), så vitt den rör lärjungantalet i kommunal flickskollinje — godkänna följande allmänna förutsättningar för åtnjutande av statsbidrag till kommunal flickskollinje:

1. Kommunal flickskollinje skall vara inrättad vid allmänt läroverk samt vara upprättad och underhållen av skolområde, bestående av ett eller flera skoldistrikt, eller, efter Kungl. Maj:ts beprövande, av annan kommunal samfällighet eller för-

ening av flera sådana, samt hava till ändamål att bereda kvinnliga lärjungar, som genomgått näst högsta klassen av realskola vid allmänt läroverk, tillfälle att inhämta ett högre mått av allmän medborgerlig bildning med hänsyn tagen till den kvinnliga ungdomens egenart och därvid tillika i större eller mindre utsträckning förbereda lärjungarna för praktisk verksamhet, särskilt inom hemmets område.

2. Kommunal flickskollinje skall vara anordnad med tre-årig lärokurs.

3. Inom de två högsta klasserna av kommunal flickskollinje skall undervisningen, i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som gälla för kommunala flickskolor, anordnas antingen på både en teoretisk och en praktisk utbildningslinje eller på endera av dessa linjer.

4. Kommunal flickskollinje skall, vare sig den omfattar både en teoretisk och en praktisk linje eller enbart en av dessa linjer, hava sammanlagt minst 30 lärjungar.

5. Kommunal flickskollinje skall stå under skolöverstyrelsens inseeende.

6. Varje årsklass skall i de teoretiska undervisningsämnena åtnjuta från föregående och efterföljande årsklass skild undervisning.

7. Vid varje kommunal flickskollinje skall minst halva antalet av de ordinarie lärarna utgöras av kvinnor.

8. Läsåret skall hava samma längd som vid det allmänna läroverk, vid vilket flickskollinjen är inrättad.

9. Skolområdet skall för undervisningen tillhandahålla tjänliga och tillräckliga lokaler samt erforderliga och lämpliga skolmöbler och nödig undervisningsmateriel.

10. Statsbidrag till kommunal flickskollinje må utgå endast där Kungl. Maj:t, med hänsyn tagen till inom skolområdet redan befintliga läroanstalter, för vilka statsbidrag utgår, finner förutsättningar saknas för uppehållande eller upprättande av fullständig flickskola och prövar inrättandet av kommunal flickskollinje med av skolområdet föreslagen organisation vara för orten behövt och lämpligt.

11. Undervisningen i kommunal flickskollinje, vilken skall stå öppen för elever oberoende av deras hemorter, skall vara avgiftsfri, såvida ej i visst fall på grund av särskilda undantagsförhållanden annorlunda bestämmas i skolans reglemente. Terminsavgifter må dock i intet fall bestämmas till olika belopp för elever allt efter deras olika hemorter, ej heller påföras medellösa lärjungar.

12. I övrigt skall kommunal flickskollinje vara organiserad och undervisningen därstädes ordnad i huvudsaklig över-

ensstämmelse med de grunder, som gälla för kommunal flickskola;

b) bestämma,

att lärarpersonalen vid kommunal flickskollinje skall åtnjuta samma avlöningsförmåner med därtill hörande villkor och bestämmelser, som äro eller varda bestämda för lärare vid kommunal flickskola, dock med iakttagande, att de i sådant hänseende stadgade särskilda arvoden skola utgå till rektor vid kommunal flickskollinje med 400 kronor, till biträdande föreståndarinna med 100 kronor, till vikarierande rektor med 200 kronor samt till vikarie för biträdande föreståndarinna med 100 kronor, allt för år räknat;

c) föreskriva, att i fråga om utgående av statsbidrag till kommunala flickskollinjer skola, förutom vad angår själva organisationen och därmed sammanhängande eller likartade spörsmål, gälla följande grunder:

I.

Statsbidrag till kommunal flickskollinje, vilken av Kungl. Maj:t blivit erkänd såsom sådan, utgår på följande sätt:

a) till flickskollinje, där undervisningen är anordnad på teoretisk och praktisk linje eller på enbart teoretisk linje med 9,200 kronor för år, och till flickskollinje, där undervisningen är anordnad på enbart praktisk linje 5,600 kronor för år; samt därutöver

b) till parallellavdelning av lägsta årsklassen med 2,800 kronor för år, dock att sådant bidrag må utgå till högst så stort antal parallella klassavdelningar, som uppkommer med iakttagande därav, att vid läsårets början minst 30 lärjungar komma på varje sådan avdelning inom årsklassen, innan ny klassavdelning upprättas inom densamma, samt att parallellavdelning ej må upprättas utan skolöverstyrelsens medgivande;

c) till parallellavdelning av årsklass inom de två högsta klasserna, under iakttagande av de i b) angivna begränsningarna, med 2,800 kronor för år för parallellavdelning inom den teoretiska linjen och med 1,400 kronor för år för parallellavdelning inom den praktiska linjen;

d) till undervisning i ämnena hushållsgöromål, kvinnlig slöjd, barnavård och trädgårdsskötsel med 75 kronor för läsår och veckotimme, under villkor att vid läsårets början vid undervisningen i dylikt tillvalt ämne antalet lärjungar i varje lärjungegrupp inom viss klass icke understiger 5 samt att minst 15 lärjungar komma på sådan lärjungegrupp, innan ny grupp för ämnet upprättas.

Härförutom skall till varje kommunal flickskollinje av statsmedel utgå bidrag för lärare enligt samma grunder som gälla för kommunal flickskola.

II.

Till skolområde, vilket enligt plan, som av Kungl. Maj:t godkännes, upprättar kommunal flickskollinje genom successivt uppbyggande med en eller två klasser av sådan linje, skall, under den tid, som erfordras för dess utbyggande till treårig kommunal flickskollinje, och utan hinder därav att densamma icke omfattar tre årsklasser, statsbidrag, med tillämpning i övrigt av de här ovan under A I stadgade grunder och med de i fråga om de två högsta årsklasserna av praktisk linje där angivna undantag, beräknas till 2,800 kronor för varje årsklass eller avdelning av årsklass, under villkor:

a) att linjen i medeltal har minst 10 lärjungar i varje årsklass;

b) att linjen fortsättningsvis uppbygges år för år i oavbruten följd;

c) att vid linjen finnas ordinarie lärare till ett antal, som med en understiger antalet årsklasser i linjen, dock att då enbart praktisk linje är upprättad, endast en ordinarie lärare behöver anställas och att denne behöver tillsättas först vid tredje klassens upprättande, samt att rektor förordnas vid den nya organisationens påbörjande; ävensom

d) att flickskollinjen i övrigt i tillämpliga delar är anordnad i enlighet med de för kommunal flickskollinje gällande föreskrifter.

III.

För utbekommande av statsbidrag enligt här ovan under A I och II givna stadganden skola i övrigt gälla de föreskrifter, som i sådant avseende äro eller varda utfärdade för kommunala flickskolor;

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att i fråga om tillämpningen av de under A I—III angivna grunder utfärda de närmare föreskrifter, vilka, i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller i fråga om kommunala flickskolor, kunna finnas erforderliga;

e) besluta,

1) att lärarpersonalen vid kommunala flickskollinjer skall vara delaktig i statens pensionsanstalt, med iakttagande i tillämpliga delar av vad angående delaktighet i denna anstalt är stadgat i fråga om lärare vid kommunala flickskolor, med rätt

för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare bestämmelser, som på grund därav befinnas erforderliga; samt

2) att, därest på grund av inrättandet av kommunal flickskollinje statsunderstödd enskild högre flickskola på orten upphör med sin verksamhet och på den grund vid den senare skolan anställd ämneslärarinna med full tjänstgöring går förlustig sin anställning, hon må, under förutsättning att hon vid början av skolans avveckling uppnått en ålder av 50 år samt vunnit sådan anställning, som nu angivits, vid statsunderstödd enskild läroanstalt före den 1 mars 1930, intill dess hon fyller 60 år, av statsmedel åtnjuta en årlig ersättning uppgående till två tredjedelar av den avlöning hon i enlighet med gällande bestämmelser vid entledigandet åtnjöt från skolan, tillfällig löneförbättring och eventuellt utgående dyrtidstillägg däri inberäknade, samt för tiden därefter en årlig pension till samma belopp, som skulle tillkommit henne, därest hon intill uppnåendet av sistnämnda ålder varit i tjänst vid statsunderstödd enskild flickskola; skolande vad nu sagts äga tillämpning beträffande lärarinnor vid sådana skolor, vilkas avveckling påbörjats inom tio år, räknat från den 1 januari 1931.

B. beträffande kommunal flickskola besluta,

1. att Kungl. Maj:ts — — — riksdagens åtgärd;
2. avslå herr — — — kommunal flickskola;

C. anslag till kommunala flickskolor och flickskollinjer:

1. med uteslutande ur riksstaten av det ordinarie förslagsanslaget till statsbidrag till kommunala flickskolor å 50,000 kronor, därstädes uppföra ett ordinarie förslagsanslag till statsbidrag till kommunala flickskolor och flickskollinjer med enahanda belopp, 50,000 kronor;

2. medgiva, att tillfällig löneförbättring må för tiden 1 juli 1930—30 juni 1931 utgå till lärarpersonalen vid kommunala flickskolor och flickskollinjer med följande belopp:

till ordinarie manlig ämneslärare med 600 kronor;

till ordinarie kvinnlig ämneslärare med 500 kronor; samt

till extra ordinarie ämneslärare och timlärare med belopp, som Kungl. Maj:t i huvudsaklig enlighet med de i sådant hänseende nu gällande grunder bestämmer;

3. för sådan tillfällig löneförbättring anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra förslagsanslag av 8,000 kronor.»

4. av herr *Nilsson* i Gränebo, vilken ansett, att utskottets utlåtande och hemställen bort hava den lydelse, som angivits i den av herr *Widell* m. fl. avgivna reservationen, dock ej så vitt anginge

dels anordnande av realskolorna vid de högre allmänna läroverkan för flickor i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg med anknypning till folkskolans

såväl fjärde som sjätte klass, i vilket avseende reservanten ansett, att utskottet bort hemställa om avslag å Kungl. Maj:ts förslag,

dels anordnande av förenad linje vid samrealskolan i Askersund, i vilket avseende reservanten ansett att utskottet bort hemställa om avslag å de härutinnan väckta motionerna,

dels organisationen av den nya realskolan vid statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm, i vilket avseende reservanten ansett, att utskottet bort förorda denna realskolas anordnande med anknytning till folkskolans såväl fjärde som sjätte klass;

dels ock villkoret, att kommunal flickskollinje för statsbidrags erhållande skulle hava i medeltal minst 10 lärjungar i varje årsklass, i vilket sistnämnda avseende reservanten ansett att ett minimiantal av i medeltal 13 lärjungar i varje årsklass borde fastställas.